

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra managementu a informatiky

**Ekonomické a jiné dopady působení
nadnárodních korporací
v České Republice**

Diplomová práce

**Economic and other impacts of multinational corporations operating in the
Czech Republic**

Master thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

Ing. Dana Junková Ph.D.

AUTOR PRÁCE

Bc. Karel Kuchynka

PRAHA

2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze dne 15.03.2022

Karel Kuchynka

Poděkování:

Tímto bych chtěl ze srdce poděkovat Ing. Daně Junkové Ph.D, která jako vedoucí mé diplomové práce věnovala mnoho času a úsilí k tomu, aby bylo možno podat čtenářům mnou zvolené téma v co možná nejkvalitnější podobě, a jejíž vstřícný a ochotný přístup mi umožnil na téma nahlížet z více úhlů pohledu.

ANOTACE

Diplomová práce pojednává o ekonomických a jiných dopadech působení nadnárodních korporací v České republice, kdy za tímto účelem je členěna do pěti kapitol. První kapitola charakterizuje pojem nadnárodní korporace, kultura a formy vstupů nadnárodních korporací na zahraniční trhy. Druhá kapitola pojednává o procesu globalizace a vlivu kyberprostoru na tento proces. Třetí a čtvrtá kapitola práce představuje ekonomické, kulturní a trestněprávní vlivy nadnárodních korporací, které ovlivňují ČR, a v závěru sumarizují hlavní problémy při objasňování kybernetických trestných činů. Pátá kapitola vyhodnocuje dotazníkové šetření, které identifikovalo problémy při odhalování, vyšetřování a objasňování trestné činnosti, v níž jsou zapojeny nadnárodní korporace, a zkoumá kauzalitu těchto problémů.

KLÍČOVÁ SLOVA

nadnárodní korporace * globalizace * kyberprostor * ekonomické dopady * kulturní dopady * trestněprávní dopady * kybernetické trestné činy

ANNOTATION

The master thesis deals with the economic and other impacts of the activities of multinational corporations in the Czech Republic, where for this purpose it is divided into five chapters. The first chapter characterizes the concept of multinational corporations, culture and forms of entry of multinational corporations into foreign markets. The second chapter deals with the process of globalization and the influence of cyberspace on this process. The third and fourth chapters of the thesis present the economic, cultural and criminal law influences of multinational corporations that affect the Czech Republic and finally summarize the main problems in clarifying cybercrime. The fifth chapter evaluates a questionnaire survey that identified problems in detecting, investigating and clarifying crime in which multinational corporations are involved and examines the causality of these problems.

KEYWORDS

multinational corporates * globalization * cyberspace * economic impacts * culture impacts * criminal law impacts * cybercrime

Obsah

Úvod.....	9
Cíle a metodika práce	11
1. Podstata nadnárodních korporací a formy jejich vstupů do zahraničních trhů	14
1.1. Definice korporace	14
1.2. Definice nadnárodní korporace	16
1.2.1. Multinacionální korporace.....	18
1.2.2. Transnacionální korporace	18
1.3. Kultura nadnárodních korporací	19
1.3.1. Hofstedův model ukazatelů kultury.....	20
1.3.2. Globální kultura nadnárodní společnosti	22
1.4. Formy vstupu nadnárodních korporací na trh ČR	23
1.4.1. Export	24
1.4.2. Poskytnutí know-how.....	24
1.4.3. Joint ventures	25
1.4.4. Přímé zahraniční investice (FDI)	26
2. Proces globalizace a nástup kyberprostoru jako nástroje moderního podnikání	29
2.1 Globalizace.....	29
2.1.1. Faktory akcelerující proces globalizace.....	30
2.1.2. Faktory zpomalující proces globalizace	32
2.1.3. Historický vývoj nadnárodních korporací	34
2.2. Definice pojmu kyberprostor	35
2.2.1. Definice informačních a komunikačních technologií	36
2.2.2. Struktura kyberprostoru	37
2.2.3. Nadnárodní společnosti v kyberprostoru	38

2.3.	Ekonomický profil České republiky roku 2020.....	43
3.	Ekonomické a kulturní vlivy nadnárodních korporací na ČR.....	46
3.1.	Ekonomické vlivy nadnárodních korporací.....	46
3.1.1.	Pozitivní ekonomické vlivy	46
3.1.1.1.	Zaměstnanost, kvalifikace a mzdy zaměstnanců	47
3.1.1.2.	Kladná platební bilance	48
3.1.1.3.	Technologická inovace.....	49
3.1.2.	Negativní ekonomické vlivy.....	50
3.1.2.1.	Uvolnění nedostatečně kvalifikovaných lidských zdrojů a odliv odborníků	50
3.1.2.2.	Záporná platební bilance.....	51
3.1.2.3.	Vyšší konkurence pro tuzemské společnosti.....	52
3.2.	Vlivy kultur nadnárodních korporací na kulturu ČR	53
3.2.1.	Kulturní profil České republiky podle Hofstedova modelu	54
3.2.2.	Kulturní a společenské cíle vybraných nadnárodních korporací.....	56
4.	Trestně právní vlivy nadnárodních korporací na ČR.....	59
4.1.	Trestné činy páchané nadnárodními korporacemi	59
4.1.1.	Trestné činy spojené s korupcí.....	60
4.1.2.	Trestné činy spojené s daňovou soustavou ČR	61
4.1.3.	Trestné činy spojené s poškozováním životního prostředí	63
4.2.	Trestné činy, k jejichž páčání pachatelé užívají nadnárodní korporace prostřednictvím služeb kyberprostoru	64
4.2.1.	Nejčastější druhy trestných činů v nichž jsou interesovány nadnárodní korporace	64
4.2.2.	Hlavní problém při objasňování trestných činů kyberprostoru	69
4.2.3.	Možná řešení.....	71
5.	Výzkum	74

5.1. Charakteristika výzkumného vzorku respondentů.....	74
5.2. Odpovědi respondentů k výzkumné otázce č. 1.....	80
5.3. Odpovědi respondentů k výzkumné otázce č. 2.....	83
5.4. Odpovědi respondentů k výzkumné otázce č. 3.....	84
5.5. Odpovědi respondentů k výzkumné otázce č. 4.....	86
5.6. Odpovědi respondentů k výzkumné otázce č. 5.....	89
5.7. Odpovědi respondentů k výzkumné otázce č. 6.....	93
5.8. Odpovědi respondentů k výzkumné otázce č. 7.....	96
5.9. Shrnutí a doporučení.....	99
Závěr.....	103
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	107
Knihy	107
Internetové knihy	109
Zákonná úprava.....	110
Webové stránky a elektronické zdroje	110
Seznam grafů.....	115
SEZNAM PŘÍLOH.....	117
Příloha 1 – Dotazník - Vybrané otázky trestního řízení v ČR ve vztahu k nadnárodním korporacím.....	117

Úvod

Tématem této diplomové práce jsou ekonomické a jiné dopady působení nadnárodních korporací v České republice. Počátky nadnárodních korporací se vážou již do období Římské říše a v současnosti mají nadnárodní korporace své pobočky po celém světě, tedy jedná se o nadčasové téma. Existence nadnárodních korporací je úzce spjata s procesem globalizace světa, kdy jejím prostřednictvím se otevírají nové příležitosti investování pro nadnárodní korporace. Tyto ve svém důsledku ovlivňují život každého jedince na naší planetě. Zejména odvětví informačních a komunikačních technologií společně s érou internetu výrazně posílila postavení nadnárodních korporací. Nadnárodní korporace, které mají vybudovanou svoji činnost na těchto technologiích, patří dnes mezi nejbohatší společnosti světa, kdy na prvním místě žebříčku nejbohatších společností se umístila společnost Apple, která má kapitál v hodnotě 2 252,3 miliard dolarů, na druhém místě se umístila společnost Microsoft s hodnotou kapitálu 1 966,6 miliard dolarů a na 6. místě společnost Meta (Facebook) s hodnotou kapitálu 870,5 miliard dolarů.¹

Nadnárodní korporace jsou s ohledem na jejich kapitál často „rovnocennými“ partnery států, kdy tyto nestátní a státní organizace by spolu měly existovat v symbióze. Tento vztah mezi státem a nadnárodní korporací výstižně popisuje ve svém citátu Ellison²:

„Primárním cílem (nadnárodních) korporací je vydělávat peníze. Primární úlohou vlády je vzít velkou část těchto peněz a dát je ostatním“³

Nadnárodní korporace zahájily svoji činnost v ČR až po roce 1989, tedy po sametové revoluci a pádu socialistického režimu, který svojí podstatou znemožňoval investice nadnárodních korporací v ČR. Expanze nadnárodních korporací od té doby v tuzemsku vzrostla raketovou rychlostí, což s sebou přineslo i řadu vlivů na obyvatelstvo i celý státní aparát ČR, kdy tyto vlivy jsou pozitivního i negativního charakteru.

¹ SZMIGIERA, M. Biggest companies in the world by market capitalization 2021. Statista [online]. Statista, 2021, 10.09.2021 [cit. 2022-03-06]

² Larry Ellison je spolu-zakladatelem a výkonným ředitelem nadnárodní softwarové korporace Oracle Corporation

³ ELLISON, Larry. Quotes about Corporations. Quote Master [online]. Statista, 2021 [cit. 2022-03-06]. Dostupné z: <https://www.quotemaster.org/Corporations>

V úvodní kapitole je na základě informací zjištěných v tuzemské a zahraniční literatuře definováno několik základních pojmů jako například pojem korporace a jejich členění, kultura a Hofstedův model ukazatelů kultury a dále formy vstupů nadnárodních korporací na trh ČR. Následně se práce věnuje procesu globalizace, ve kterém zdůrazňuje vliv informačních a telekomunikačních technologií potažmo s nimi souvisejícím kyberprostorem jako všudypřítomného paralelního světa. Na závěr kapitoly je též představen ekonomický profil ČR z roku 2020 za účelem demonstrování ekonomické síly ČR a jejímu porovnání s okolními státy.

Diplomová práce v dalších kapitolách představuje nejvýznamnější vlivy, které vykonávají nadnárodní korporace na ČR, kdy tímto způsobem jsou představeny vlivy ekonomické, kulturní a vlivy trestně právní. Vlivy ekonomické jsou diferenciovány podle toho, zda jsou pro ČR pozitivní či negativní. Na kulturní vlivy je nahlíženo z pohledu managementu nadnárodních korporací, který analyzuje kulturu ČR, hodnotí ji podle Hofstedova modelu a zvažuje začlenění tohoto prvku do své nadnárodní korporace a její kultury. Trestně právní vlivy jsou rozčleněny na trestné činy páchané nadnárodními korporacemi v ČR a na trestné činy, jejichž pácháním jsou zneužívány služby, které nadnárodní korporace poskytují v kyberprostoru, kdy u této trestné činnosti je na základě profesních zkušeností autora definován hlavní problém policejních orgánů ČR při jejím objasňování a jednotlivé druhy trestné činnosti v kyberprostoru jsou doplněny o příklady z praxe.

Na tuto problematiku navazuje též praktická část práce, která zkoumá vybrané otázky trestního řízení v ČR ve vztahu k nadnárodním korporacím u vzorku respondentů, který je tvořen příslušníky PČR z různých útvarů a organizačních článků. Výsledky výzkumu jsou vyhodnoceny, porovnány s profesními zkušenostmi autora práce a poté jsou navržena možná doporučení vedoucí k odstranění zjištěných problémů. Závěr této diplomové práce deklaruje, s jakými výsledky byly naplněny stanovené cíle práce.

Cíle a metodika práce

Hlavním cílem této diplomové práce je na základě rešerše odborné literatury a za pomoci metod deskripce a klasifikace zhodnotit aktuální ekonomické, kulturní, trestněprávní vlivy, jež mají nadnárodní korporace na Českou republiku, a dále také zjistit problémy spolupráce mezi Policií ČR a nadnárodními korporacemi ve vztahu k objasňování kybernetické trestné činnosti. K dosažení účelu definovaného hlavním cílem je práce rozdělena na teoretickou část, která obsahuje 4 dílčí cíle a praktickou část, která se zabývá výzkumnými otázkami.

Dílčí cíle teoretické části práce jsou:

1. Na základě rešerše odborné literatury definovat pojem nadnárodní korporace a formy jejich vstupů na zahraniční trhy
2. Charakterizovat proces globalizace a postupný trend směřování manažerské a podnikatelské činnosti do kyberprostoru
3. Definovat a kvantifikovat ekonomické a kulturní vlivy nadnárodních korporací na Českou republiku
4. V trestně právní rovině identifikovat vlivy nadnárodních korporací na trestní řízení, za využití praktických znalostí charakterizovat jejich roli v kybernetické trestné činnosti a demonstrovat ji na příkladech z praxe

Hlavním cílem praktické části práce je definovat problémy při vyžadování informací od nadnárodních korporací ze strany Policie ČR a zjistit, zda tyto problémy ve svém důsledku vedou ke snížení pravděpodobnosti objasnění trestné činnosti v kyberprostoru, kdy tento cíl bude naplněn prostřednictvím sedmi výzkumných otázek položených v rámci realizovaného výzkumu:

1. Na jakém organizačním článku Policie ČR se zpracovatelé setkávají v souvislosti s trestním řízením s nadnárodními korporacemi nejvíce?
2. V jakém procesním postavení jsou nadnárodní korporace v trestním řízení v ČR evidovány nejčastěji?
3. V souvislosti s jakým druhem kriminality jsou nadnárodní korporace zapojeny do trestního řízení nejčastěji?

4. Jsou zpracovatelé trestných spisů proškoleni pro komunikaci s nadnárodními korporacemi?
5. Jak vysoké finanční náklady vznikají policii v souvislosti se získáním procesně relevantních dat od nadnárodních korporací?
6. Jaká je hlavní překážka při objasňování kybernetické trestné činnosti, ve které poskytují nadnárodní korporace své služby pachatelům?
7. Jaké je množství trestných činů za období jednoho roku, v nichž vystupují nadnárodní korporace, a jaká je jejich objasněnost?

K naplnění všech cílů diplomové práce bylo postupováno podle publikace „*Pokročilé metody vědecké práce*“ profesora Molnára, kterou se nechal autor diplomové práce inspirovat v rámci užitých vědeckých postupů, které jsou v práci jak kvantitativního, tak kvalitativního charakteru.

Výzkumná část mé práce je tvořena základním exploratorním výzkumem, jenž využívá neexperimentální metody průzkumu, k jehož provedení je užito techniky dotazníku. Otázky v dotazníku jsou pokládány tak, aby poskytly odpovědi na výše uvedené výzkumné otázky, které jsou, jak uvádí profesor Molnár, „*základem a východiskem pro každé vědecké zkoumání*“⁴.

Výstupy dotazníku budou vyhodnoceny a bude na ně aplikována logická metoda indukce, jejíž aplikací na data získaná od respondentů by měly být nalezeny odpovědi na výše uvedené výzkumné otázky ve formě hypotéz, které budou v závěru práce porovnány s dosavadními zkušenostmi autora diplomové práce. Je zde na místě upozornit, že jak uvádí profesor Molnár, tak „*závěry induktivních myšlenkových pochodů jsou vždy ovlivněny subjektivními postoji (zkušenostmi, znalostmi) a mají proto omezenou platnost*“⁵, ale s ohledem na to, že dosud cíl praktické části této diplomové práce nikdo nezkoumal, tak je nutné problémy nejprve v základním výzkumu identifikovat a zjistit jejich původ. K zajištění maximální validity a reliability dat získaných od respondentů bude vybrán reprezentativní vzorek policistů

⁴ MOLNÁR, Zdeněk. *Pokročilé metody vědecké práce*. [Zeleneč]: Profess Consulting, 2012. Věda pro praxi (Profess Consulting). ISBN 978-80-7259-064-3, str. 32

⁵ MOLNÁR, Zdeněk. *Pokročilé metody vědecké práce*. [Zeleneč]: Profess Consulting, 2012. Věda pro praxi (Profess Consulting). ISBN 978-80-7259-064-3, str. 43

z různých organizačních článků s různými specializacemi. Na získaná data od respondentů bude poté aplikováno kvalitativní zkoumání za účelem zjištění kauzality odpovědí.

S ohledem na výše uvedené cíle a metody je práce rozdělena na část teoretickou, která se skládá z kapitoly jedna až čtyři a část praktickou, kterou tvoří kapitola pět. První kapitola popisuje pojem korporace, nadnárodní korporace, kultura a formy vstupů nadnárodních korporací na zahraniční trhy. Druhá kapitola se zabývá procesem globalizace, který ovlivňuje vývoj nadnárodních korporací, přechod moderních nadnárodních korporací do kyberprostoru a zároveň poukazuje na aktuální podíl České republiky na světovém obchodu v komparaci k jejím geograficky sousedícím státům. Ve třetí kapitole práce představuje ekonomické a kulturní vlivy, které ovlivňují ČR, kdy ekonomické vlivy jsou rozděleny na pozitivní a negativní ve vztahu ke státnímu aparátu a tyto jsou vyjádřeny v aktuálních statistických údajích. Kulturní vlivy jsou vyjádřeny z pozice managementu, který uvažuje o začlenění kultury ČR do kultury své nadnárodní korporace. Čtvrtá kapitola charakterizuje nejčastější trestné činy, které nadnárodní korporace v ČR páchají, a kybernetické trestné činy, k jejichž páchání jsou nadnárodní korporace zneužívány. Nejčtenější trestné činy páchané nadnárodními korporacemi jsou vymezeny druhově a jednotlivé druhy jsou popsány a obohaceny o medializované kauzy. Kybernetické trestné činy, k jejichž páchání jsou nadnárodní korporace zneužívány, jsou na základě profesních zkušeností autora práce klasifikovány a konkretizovány do dvou skutkových podstat, v jejichž závěru jsou uvedeny případy, které autor práce prověřoval. Závěr čtvrté kapitoly sumarizuje hlavní problémy při objasňování kybernetických trestných činů, v nichž vystupují nadnárodní korporace jako nositelé elektronických stop, a navrhuje jejich možná řešení. V páté kapitole je vyhodnoceno dotazníkové šetření, s jehož pomocí autor práce identifikuje nejzávažnější problémy při odhalování, vyšetřování a objasňování trestné činnosti, v níž jsou zapojeny nadnárodní korporace. Následně tyto problémy autor diplomové práce vyhodnotí a užije je k formulaci hypotéz na výše uvedené výzkumné otázky.

1. Podstata nadnárodních korporací a formy jejich vstupů do zahraničních trhů

Co to vlastně je korporace? Toto je klíčová otázka, na kterou by měl čtenář po prostudování první kapitoly této práce znát odpověď, stejně tak se tato kapitola snaží poukázat na odlišnosti mezi korporací a nadnárodní korporací, která je jakýmsi dalším vývojovým stupněm korporace. Obsahem práce jsou též kulturní vlivy nadnárodních korporací, proto tato kapitola též představí kulturu těchto organizací a její měřitelné atributy na Hofstedově stupnici. Nadnárodní korporace za účelem generování zisku vstupují do lokálních trhů jednotlivých zemí, v nichž vykonávají svůj vliv, který v konečném důsledku ovlivňuje každého z nás.

1.1. Definice korporace

První historicky doložené korporace vznikaly již v období Římské říše. Podle římského práva je korporace sdružením osob za jistým cílem, který byl právním řádem uznán. Zároveň platilo, že majetek korporace nenáleží jejím členům a stejně tak majetek členů korporace nenáleží korporaci. Z tohoto vyplývá, že korporace byla díky této definici poměrně nezávislá na jejích členech, kteří se mohli měnit, či zanikat bez vlivu na korporace resp. Životnost korporace byla závislá na existenci alespoň jednoho živého člena. Stejně tak byly korporace rozděleny za dob Římské říše na veřejné a soukromé, kdy veřejnou korporaci představoval římský stát, města a obce, zatímco soukromou korporaci představovaly tzv. collegia. Collegia byly většinou sbory církevní, pohřební bratrstva, politické spolky či řemeslnické cechy.⁶

Z výše uvedeného tedy vyplývá i základní dělení korporací, které platí do dnešní doby, a to dělení korporací na veřejnoprávní a soukromoprávní. S ohledem na to, že veřejnoprávní korporace jsou zpravidla vázané na konkrétní stát, tj. neoperují mimo hranice domovského státu, který jim zákonem s působností uvnitř hranic státu přiznává určitá práva a uděluje určité povinnosti, tj. zpravidla nejsou nadnárodní, tak se těmito nebudu ve své práci zabývat.

⁶ KINCL, Jaromír, Michal SKŘEJPEK a Valentin URFUS. *Římské právo*. Dot. 2. dopl. a přeprac. vyd. (C.H. Beck dot. 1. vyd.). Praha: C.H. Beck, 1997. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-031-1., str. 79 - 82

Soukromoprávní korporace jsou tedy obdobou tzv. collegií, kdy tyto se dělí dále na spolky, družstva, společenství vlastníků bytových jednotek a obchodní korporace. S ohledem na to, že hlavní náplní obchodních korporací je tvoření zisku, tj. při nasycenosti tuzemského trhu je zde logická expanze do zahraničí těchto obchodních korporací, tak proto se bude moje práce zaměřovat zejména na tyto korporace.

V České republice jsou obchodní korporace legálně upraveny zejména v zákoně č. 90/2012 Sb., (dále jen zákon o obchodních korporacích). Tento zákon v § 1 odst. 1 vymezuje, co se rozumí pod pojmem obchodní korporace:

“ Obchodními korporacemi jsou obchodní společnosti (dále jen „společnost“) a družstva.“⁷

V odstavci 2 zákon o obchodních korporacích stanovuje rozdělení obchodních společností:

„Společnostmi jsou veřejná obchodní společnost a komanditní společnost (dále jen „osobní společnost“), společnost s ručením omezeným a akciová společnost (dále jen „kapitálová společnost“) a evropská společnost a evropské hospodářské zájmové sdružení.“⁸

Nicméně s ohledem na výše uvedené důvody se práce nebude doslovně řídit pouze legální definicí, ale zejména velikostí vlivu na globální ekonomiku, kterou ovlivňují z výše definovaných společností zejména společnost s ručením omezeným a akciová společnost. Je třeba si uvědomit, že výše uvedené názvy společností jsou takto známy pouze v České republice, kdy v zahraničí je lze nalézt pod různými označeními, zpravidla v překladu vyjadřující jejich právní formu (Limited, Corp...).

⁷ 90/2012 SB. O obchodních společnostech a družstvech: zákon o obchodních korporacích. 25 ledna 2012. Praha: Beck, 2012., § 1 odst. 1

⁸ 90/2012 SB. O obchodních společnostech a družstvech: zákon o obchodních korporacích. 25 ledna 2012. Praha: Beck, 2012., § 1 odst. 2

1.2. Definice nadnárodní korporace

V zahraničních ani tuzemských literaturách se autoři nemohou shodnout na jednotné definici nadnárodních korporací. Práce zastává názor, že nejpřesněji je charakter nadnárodních korporací definován Blažkem a Drážilovou, kteří chápou pojem „nadnárodní společnost“ (korporace) jako vícevýznamový:

1. „Jedná se o společnost ve smyslu seskupení relativně autonomních podnikatelských subjektů, přičemž tyto subjekty samotné mívají charakter společností. Zpravidla se jedná o akciové společnosti či společnosti s ručením omezeným, popřípadě jejich ekvivalenty, tak jak jsou definovány právními předpisy té které země.
2. Výše uvedené seskupení má nadnárodní charakter, protože subjekty, které jsou jeho součástí, mají svá sídla v různých zemích. Jednotlivé subjekty vytvářející dané seskupení jsou vzájemně propojeny tak, že jeden či více těchto subjektů může vyvíjet významný vliv na ostatní subjekty.“⁹

Z výše uvedené definice lze tedy usuzovat, že nadnárodní korporací je taková společnost, která je tvořena jedním nebo více zahraničními subjekty, tj. subjekty mimo mateřskou zemi. Výše uvedené zahraniční subjekty pak může management mateřské společnosti do určité míry ovlivňovat a podle toho společnosti můžeme dělit na Multinacionální korporace (kapitola 1.2.1) a Transnacionální korporace (kapitola 1.2.2).

Nadnárodní korporace jsou jedním z nejmocnějších aktérů globální ekonomiky, kteří nejsilněji ovlivňují podobu mezinárodního obchodu a jeho cen, jelikož zhruba 1/3 finančních toků mezinárodního obchodu ve světě je převáděna mezi těmito „giganty“ a další 1/3 finančních toků mezinárodního obchodu je převáděna v rámci jejich koncernových sítí, kdy z tohoto vyplývá jejich obrovský vliv na mezinárodních finančních trzích.¹⁰

Pichanič ve své knize dělí vznik nadnárodní korporace do 5 fází:

⁹ BLAŽEK, Ladislav a Alena ŠAFROVÁ DRÁŠILOVÁ. *Nadnárodní společnosti v České republice: vývojové trendy, organizace a řízení, kultura a odpovědnost*. V Praze: C.H. Beck, 2013. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-478-0., str. 24 - 25

¹⁰ ŠTOURAČOVÁ, Judita. *Proměny ekonomické diplomacie v ČR a ve světě*. [Praha]: Professional Publishing, 2012. Diplomacie. ISBN 978-80-7431-081-2, str. 74

- 1) **Export přebytku produkce do zahraničí** – toto nastává ve chvíli, kdy firma má stabilizovaný domácí trh a vyrábí více, než je poptávka na tuzemském trhu.
- 2) **Výstavba poboček v zahraničí k zásobování nových trhů** – fáze, kdy se výrobek vyrábí v domácí zemi, ale korporace již v zahraničí staví pobočky, do kterých exportuje produkt pro tamější trhy.
- 3) **Zahraníční pobočky uspokojují jiný národní trh, než který obsluhovaly primárně** – toto je fáze, kdy korporace fyzicky přesouvá některé své operace z domácí země na zahraniční pobočky. Jedná se převážně o dílčí výrobní operace, které jsou pod přímou kontrolou managementu sídlícího v domovské zemi. Dále se v této fázi věnuje pozornost výcviku a zaškolení tuzemských pracovníků zahraničních poboček.
- 4) **Zahraníční pobočky exportují zboží do původní domovské země** – tato fáze nastává, když management v domácí zemi zjistí, že v zahraniční pobočce jsou nižší výrobní náklady na produkt než v domácí zemi. Dále je v této fázi management rozdělen na domácí a zahraniční, kdy management hostující země řídí zdejší operace tj. logistiku, nábor, vztahy s odběrateli a dodavateli, jednání s lokálními orgány veřejné moci, marketing a propagaci. Strategicky závažná rozhodnutí jsou stále prováděna managementem sídlícím v domácí zemi, tj. tzv. multinacionální korporace.
- 5) **Firma se stává v pravém slova smyslu internacionální a globální** – v této fázi již je patrná ztráta národní identity, tj. ve vrcholovém managementu a dozorčích orgánech jsou již zástupci různých národností. V této fázi se společnost již nazývá tzv. transnacionální korporací.

Je třeba uvést, že ne každá nadnárodní společnost musí projít všemi fázemi, jelikož jsou i alternativní strategie vstupu na zahraniční trhy, tj. například franchising¹¹, kdy více se tomuto tématu budu věnovat v kapitole 2.5.

¹¹ PICHANIČ, Mikuláš. *Mezinárodní management a globalizace*. Praha: C.H. Beck, 2004. C.H. Beck pro praxi. ISBN 80-7179-886-x., str. 70 - 71

1.2.1. Multinacionální korporace

Na základě předchozích subkapitol lze tedy tvrdit, že multinacionální korporace je společnost, která má investice v jedné či více zahraničních zemích, ale má centralizovaný vrcholový management v domovské zemi (mateřská společnost), který činí strategicky důležitá rozhodnutí za všechny ostatní zahraniční pobočky. Tj. existuje zde určitý vztah nadřízenosti a podřízenosti mezi zahraničními pobočkami a mateřskou společností. Mezi nejznámější multinacionální korporace patří zejména manufaktury a rychlá občerstvení.¹² Mezi multinacionální manufaktury působící v ČR můžeme zařadit například společnost Procter & Gamble vyrábějící jar, prací prášky a aviváže¹³, dále pak společnost Unilever produkující potraviny a kosmetické přípravky, kdy pod tuto společnost patří značky jako Helmann's, Algida, Lipton, Dove a jiné.¹⁴ Mezi multinacionální rychlá občerstvení působící v ČR lze zařadit například řetězce McDonald či Kentucky Fried Chicken.

1.2.2. Transnacionální korporace

Transnacionální společnosti stejně jako multinacionální provádí svou podnikatelskou činnost kromě mateřské země i v zahraničních zemích, ale na rozdíl od multinacionální společnosti zde neexistuje žádný centralizovaný management, který by prováděl důležitá strategická rozhodnutí. To znamená, že každá zahraniční pobočka má svůj vlastní management, který obstarává veškerá rozhodnutí, chybí zde vztah nadřízenosti a podřízenosti vůči mateřské společnosti. Toto otevírá možnost jednotlivým zahraničním pobočkám k přizpůsobení se s ohledem ke konkrétnímu tuzemskému trhu. Je ale třeba zmínit, že i transnacionální společnosti mají svoje hlavní ředitelství v mateřské pobočce, nicméně jeho zásahy do jednotlivých zahraničních odnoží jsou omezeny.¹⁵ Mezi transnacionální společnosti působící v ČR se řadí například síť benzínových čerpacích stanic Shell či společnost

¹² NJOGU, Tabitha. Difference Between Multinational and Transnational. *DifferenceBetween.net* [online]. 2019, 27.08.2019 [cit. 2021-11-20]. Dostupné z: <http://www.differencebetween.net/business/difference-between-multinational-and-transnational/>

¹³ Procter & Gamble [online]. [cit. 2021-11-20]. Dostupné z: <https://pg.jobs.cz/>

¹⁴ Unilever: Naše značky [online]. 2021 [cit. 2021-11-20]. Dostupné z: <https://unilever.jobs.cz/o-nas/nase-znacky/>

¹⁵ NJOGU, Tabitha. Difference Between Multinational and Transnational. *DifferenceBetween.net* [online]. 2019, 27.08.2019 [cit. 2021-11-20]. Dostupné z: <http://www.differencebetween.net/business/difference-between-multinational-and-transnational/>

Roche, která se zabývá výrobou farmaceutik na onkologická, imunologická či infekční onemocnění.¹⁶

1.3. Kultura nadnárodních korporací

Pro pochopení firemní kultury, která se nachází uvnitř nadnárodních korporací, je nezbytné definovat, co pojem kultura znamená. Kultura je součástí lidské duše, kdy lidskou duši si můžeme představit jako pyramidu složenou ze tří pater.

Základní patro pyramidy tvoří tzv. lidská přirozenost, kdy se jedná o základní projevy lidského chování, které jsou pro celou lidskou populaci přirozené. Jedná se například o cítění bolesti, radosti, lásky, potřeby se sdružovat, potřeba zdokonalovat svoji osobu či si vyměňovat názory s ostatními osobami. Je zde ale důležité zmínit, že projevy lidské přirozenosti se liší právě na základě naučené kultury.

Druhé patro pyramidy tvoří kultura, kdy se jedná o soubor hodnot norem, které si každý člen za dobu svého života v konkrétní kulturní skupině osvojí a používá je k interakci s ostatními členy kulturní skupiny. Pro kulturu jsou tedy charakteristické znaky učení (kultura není vrozená, člověk ji získává v průběhu života), sdílení (kultura je sdílena mezi jednotlivými členy uvnitř kulturní skupiny), kumulativnost (kultura se převádí z generace na generaci na základě předaných informací a poznatků), symboličnost (užívání symbolů k vyjádření nějakého skrytého významu), vrstevnatost (kultura má svoji vlastní strukturu a změna v jedné části té struktury se může promítnout i do dalších vrstev dané kultury) a adaptabilita (pokud je dostatek času, tak je schopná se pomalu přizpůsobovat novým podmínkám a zvykům).

Vrchol pyramidy lidského duševna pak tvoří znaky, které jsou již charakteristické pouze pro jednotlivce, tj. jedná se o lidskou osobnost, kdy tyto znaky jsou z části vrozené a z části naučené, tedy jsou částečně modifikované právě kulturou, v níž jedinec žije.¹⁷

¹⁶ Roche Česká republika [online]. 2021 [cit. 2021-11-20]. Dostupné z: <https://www.roche.cz/>

¹⁷ ZADRAŽILOVÁ, Dana. *Mezinárodní management*. Vyd. 2. Praha: Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1243-3., str. 95 - 96

Organizační kultura je tedy nějaký vytvořený soubor hodnot a norem uvnitř organizace, kdy prostřednictvím této kultury její členové prosazují svá profesní, mocenské, ekonomické a další osobnostní zájmy. Tato kultura je uvnitř organizace mezi jejími členy sdílána, kdy se neustále spontánně vyvíjí a zažívá se do duševna jednotlivých členů. Z tohoto vyplývá, že firemní kulturu nelze mocensky nařídít či zformovat, ale lze ji určitými vlivy alespoň částečně ovlivnit, což by mělo být jedním z úkolů managementu společnosti. Firemní kulturu posilují různé artefakty a symboly, kdy se může například jednat o loga, architektonické styly budov společnosti či výroční zprávy.

1.3.1. Hofstedův model ukazatelů kultury

Jedním z nejslavnějších přístupů managementu k národní kultuře definoval Geert Hofstede, který definoval 5 ukazatelů, podle kterých hodnotil jednotlivé země, dle posuzované dimenze je hodnotil počtem bodů.

1) Individualismus vs. kolektivismus

Individualistické kultury, tj. ty co dosahují vysokého bodového hodnocení v Hofstedově modelu, se vyznačují důrazným oddělením soukromého života od pracovního, zaměstnavatelé této kultury nejčastěji hodnotí zaměstnance za jejich osobní výkony, naopak zaměstnanci této kultury posuzují svého zaměstnavatele zejména za finanční benefity. Typickou individualistickou kulturou jsou Velká Británie či Nizozemsko.

Kolektivistické kultury jsou ty, co dosahují naopak nízkého bodového ohodnocení v Hofstedově modelu, kdy pro tyto je typické, že kolektiv ve společnosti je pro jednotlivce druhou rodinou, je zde kladen důraz na vztahy a oceňovaný bývá daný kolektiv jako celek za dobře odvedený výkon, případně je zde kolektivní odpovědnost za špatné výsledky. Typickou kolektivistickou kulturou je Japonsko.

2) Maskulinita vs. feminita

Maskulinní kultury, tj. ty co dosahují vysokého bodového ohodnocení na Hofstedově modelu, jsou význačné tím, že jasně oddělují roli muže a ženy. Muži jsou takzvaní živitelé rodiny, kteří pracují ve výkonových rolích, zatímco ženy obstarávají domácnost. Děti jsou v této kultuře vychovávány k soutěživosti, samostatnosti a k velkým ambicím, jelikož měřítkem úspěchu v této kultuře je zejména kariérní

postavení. Pokud se v této kultuře dostanou dvě strany do konfliktu, tak jeho výsledkem zpravidla bývá vítězná strana a strana poražených. Typické maskulinní kultury jsou Japonsko, Slovensko či Maďarsko.

Feministické kultury, tj. ty co dosahují nízkého bodového ohodnocení na Hofstedově modelu, typicky vyzdvihují skromnost a solidaritu. Role mužů a žen v těchto kulturách se prolínají, tj. muži nemusí být nutně živiteli a ženy si mohou budovat kariéru. Konflikty dvou stran se zpravidla řeší kompromisem, snaží se o prospěch obou stran. Mezi typické femininní kultury patří skandinávské země.

3) Vyhýbání se nejistotě

Kultury s vysokým ohodnocením tohoto indexu v Hofstedově modelu jsou nerady vystavovány změnám či nečekaným situacím. Lidé v těchto kulturách mají zpravidla „nalinkovaný“ plán svého pracovního i soukromého života, jsou systematictí a pečliví. Zároveň se ale tito lidé staví negativně k inovacím a nejsou příliš kreativní. Mezi typické představitele této kultury lze zařadit Řecko, Portugalsko, Rusko či Polsko.

Naopak pro kultury s nízkým ohodnocením ukazatele vyhýbání se nejistotě v Hofstedově modelu je typická podnikavost a schopnost hledat nové způsoby vykonávání dosavadních činností. Lidé této kultury dobře improvizují, dobře snášejí inovace a rizikové situace. Ale lidé této kultury mají často problém se sestavováním a dodržováním pravidel. Typickými představiteli této kultury jsou Dánsko či Velká Británie.

4) Dlouhodobá vs. krátkodobá orientace

Pro kultury s vysokým hodnocením tohoto indexu je typické, že společnosti takto hodnocené kultury hospodaří se zaměřením na dlouhý časový horizont, vytvářejí si rezervy, snaží se být šetrné a vytrvalé. Mezi typické představitele takto hodnocené kultury patří Japonsko.

Pro kultury s nízkým hodnocením výše uvedeného indexu platí, že zdejší společnosti se snaží získat okamžitý zisk za jakoukoliv cenu, bez dlouhodobějších strategií. Mezi představitele této kultury patří anglicky hovořící země.

5) Rozpětí moci

Tento ukazatel zobrazuje, na kolik jsou zaměstnanci této kultury schopni akceptovat, že moc v organizaci bude rozdělena nerovnoměrně. Čím vyšší hodnota, tím více členové této kultury přijímají fakt, že si nadřizení a podřizení nejsou rovni.

Tedy zaměstnanci této kultury mají ve své mysli jasně stanovenou hierarchii a tuto zároveň ctí. Je zde jakýsi třídní systém, kdy management má například vlastní jídelnu či lepší vozidla. Také u vysoce bodovaných kultur můžeme spatřit tzv. princip seniority, tj. princip přirozené autority nadřazených založený na věku, a tedy i zkušenostech. Tímto rozpětím moci se vyznačují kultury Ruska či Slovenska. Naopak kultury, které dosahují nízkého bodového ohodnocení v rozpětí moci, spíše nadřazené uznávají pouze pro jejich aktuální schopnosti a jsou většinou demokraticky zvoleni bez výraznějších statusových výhod z manažerského postavení plynoucích. Tímto rozpětím moci se vyznačují kultury skandinávských zemí.¹⁸

6) Požitkářství vs. zdrženlivost

Jedná se o poslední faktor, který byl do Hofstedovy teorie přidán v roce 2010 bulharským lingvistou Minkovem. Tento faktor souvisí s uspokojováním potřeb jednotlivců dané kultury, kdy některé kultury jsou známé, že si velmi užívají života, zatímco jiné kultury mají přísné sociální normy, které lidi a uspokojování jejich potřeb regulují. Způsob postoje kultury k tomuto faktoru se promítá do mnoha faktorů, například do celkové spokojenosti populace, významu volného času, počtu policistů v dané kultuře a jiné. Mezi zdrženlivější kultury patří muslimské země a státy východní Evropy, zatímco mezi typické požitkáře patří kultura Severní či Jižní Ameriky a státy západní Evropy.¹⁹

1.3.2. Globální kultura nadnárodní společnosti

Jak již práce v předchozích subkapitolách popisuje, tak na základě výše definovaných kritérií jsou kultury jednotlivých zemí obodované a toto hodnocení následně využívají manažeři nadnárodních organizací za účelem zjištění určitého stupně kompatibility za prvé s kulturou společnosti a za druhé s kulturami ostatních zaměstnanců nadnárodní korporace, s nimiž přijde potencionální zaměstnanec do kontaktu. Pokud se podniková kultura či kultura různých zaměstnanců organizace příliš liší od kultury jednotlivce, vzniká zde vyšší riziko budoucích konfliktů. Proto je pomyslným cílem nadnárodních korporací vybudování tzv. globální kultury ve

¹⁸ BLAŽEK, Ladislav a Alena ŠAFROVÁ DRÁŠILOVÁ. Nadnárodní společnosti v České republice: vývojové trendy, organizace a řízení, kultura a odpovědnost. V Praze: C.H. Beck, 2013. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-478-0, str. 137 - 143

¹⁹ BRYCHTOVÁ, Lucie. Teorie kulturních dimenzí podle Geerta Hofstedeho. *Design Kisk* [online]. Design Kisk, 2021, 09.05.2021 [cit. 2021-12-09]

společnosti. Jedná se o cílevědomý stav, při kterém firemní symboly a artefakty tvoří natolik silnou kulturu, že tato převyšší významnost kultur jednotlivých zaměstnanců, dalo by se říct, že nadnárodní společnost je na tolik prestižní, že jedinec je nadšen, že může být její součástí, a automaticky se orientuje na globální kulturu společnosti.²⁰

1.4. Formy vstupu nadnárodních korporací na trh ČR

V této úvodní subkapitole o formách vstupu nadnárodních korporací jsou pouze definovány různé druhy zapojení nadnárodních společností do zahraničních trhů, které jsou v nadcházejících subkapitolách podrobně popsány. Nejpoužívanější formy vstupu nadnárodních korporací na zahraniční trhy vymezil Pan a Tse ve svém deníku mezinárodních obchodních studií, kde formy vstupu rozdělují na tzv. **bezkapitálové a kapitálové**.

Bezkapitálové formy vstupu zpravidla nevyžadují velký podíl majetku vstupující nadnárodní korporace, tyto vstupy jsou většinou upraveny ve smlouvách s jinými místními subjekty, tj. je zde delegování moci. Tímto se snižuje rizikovost vstupu na zahraniční trh, ale zároveň i ovladatelnost a návratnost počáteční investice. Mezi typické bezkapitálové investice patří export a různé smluvní dohody (franchising, licence či kooperativní smlouvy).

Kapitálové formy vstupu jsou takové, kdy vstupující nadnárodní společnost musí na zahraničním trhu investovat velké množství svých prostředků k vytvoření nezávislé operační základny, která vyžaduje přímé řízení a spolupráci s lokálními fyzickými či právníckými osobami. Je zde vyšší rizikovost investice, je požadovaná znalost lokálního trhu a adaptace managementu na něj, ale zároveň zde stoupá i návratnost investice. Mezi typické kapitálové formy vstupu nadnárodních korporací na zahraniční trhy patří tzv. joint ventures, či plně vlastněné podniky.²¹

²⁰ BLAŽEK, Ladislav a Alena ŠAFROVÁ DRÁŠILOVÁ. Nadnárodní společnosti v České republice: vývojové trendy, organizace a řízení, kultura a odpovědnost. V Praze: C.H. Beck, 2013. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-478-0, str.144

²¹ Pan, Yigang, and K. Tse David. "The hierarchical model of market entry modes." *Journal of international business studies* 31.4 (2000): 535-554, str. 538 - 539

1.4.1. Export

Jedná se o „nejsnazší“ formu vstupu na zahraniční trhy pro nadnárodní korporace. To znamená, že společnost je schopna vstoupit do zahraničního trhu bez nutnosti vázání velkého množství finančních prostředků. Export samotný lze rozdělit na **nepřímý a přímý**.

Nepřímý export spočívá v předání zboží, které má být distribuované na zahraničním trhu nějaké tuzemské společnosti, která jej jako prostředník předá zákazníkům. Výhodou nepřímého exportu je velice nízká investice potřebná pro vstup na zahraniční trh, nepotřeba školeného personálu či to, že odpovědnost za prodej výrobku přechází na tuzemského distributora

Přímý export spočívá v přímém kontaktu nadnárodní korporace se zákazníkem, je zde vázáno více korporátního kapitálu než u nepřímého exportu, jelikož je třeba mít specializované zaměstnance, vlastní distribuční síť, řešit případnou jazykovou bariéru či celní, daňové a jiné poplatky spojené s distribucí. Výhodou je větší ziskovost, možnost řízení distribuce dle vlastní strategie a přímý kontakt se zákazníky, to znamená možnost zvýšení jejich loajality.²²

Přímý export může být ve smluvních podmínkách upraven do různých podob jako například export o výhradním prodeji, kdy nadnárodní korporace se zavazuje, že bude prodávat zboží pouze konkrétnímu odběrateli, o obchodním zastoupení, kdy obchodní zástupce samostatně neuzavírá smlouvy o prodeji, ale zajišťuje příležitosti k jejímu uzavření. Speciální způsob exportu je tzv. **piggybacking**, kdy společnost s již zaběhnutou distribuční sítí dává tuto za úplatu k dispozici menším či novým společnostem za účelem doplnění sortimentu korporace poskytující distribuční síť.²³

1.4.2. Poskytnutí know-how

Pojem know-how může být chápán jako soubor technologických postupů, receptur, poznatků a zkušeností, které vlastní určitá osoba či společnost a může je za úplatu poskytnout dalším fyzickým či právnickým osobám. Do této kategorie řadím licence, franchising, smlouvy o řízení či tzv. zušlechťovací styk.

²² ŠTRACH, Pavel. Mezinárodní management. Praha: Grada, 2009. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-2987-9, str. 36 - 38

²³ ZADRAŽILOVÁ, Dana. Mezinárodní management. Vyd. 2. Praha: Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1243-3, str. 24 - 25

Licence označuje povolení či svolení k nějaké činnosti, která není za standardních okolností dovolena. Například u nehmotných statků se vydává možnost jejich užití osobě, které byla licence udělena. Nabyvatel licence má v této specifikované, jakým způsobem může výtvar či postup užívat. Pokud je to v rozporu s udělenou licencí, tak může být za toto ze strany poskytovatele licence sankcionován.

Franchisingem bývá označován smluvní vztah mezi účastníky franchisové smlouvy, kdy franchiser poskytuje svou značku a právo užívat předmět podnikání své společnosti (včetně postupů a souvisejících služeb) a nabyvatel, franšízant, se zavazuje smlouvou, že bude dodržovat obchodní politiku poskytovatele. Dále se franšízant zavazuje zaplatit poskytovateli smluvně stanovenou odměnu, ale jinak nabyvatel zůstává samostatným subjektem a vlastníkem. Tento způsob je typický pro maloobchody, hotelnictví či u rychlých občerstvení (například řetězce McDonald či Kentucky Fried Chicken).²⁴

Smlouvou o řízení je nazván vznik smlouvy mezi stranami, kdy předmětem této smlouvy je poskytnutí řídicích znalostí zkušených manažerů poskytující korporace nabyvateli. Toto může být provedeno i tak, že zahraniční nadnárodní korporace vybuduje v druhé zemi výrobní provoz, který po určitou dobu řídí, a když už je zaběhlý, tak jej předá tuzemské společnosti výměnou např. za procenta z tržeb či podíl na akcích.

Zušlechťovací styk je definován jako dohoda mezi dodavatelem a subdodavatelem, kdy dodavatel tomuto předává veškeré technologie, metody, postupy a materiál, kdy subdodavatel pro dodavatele vyrábí technicky nenáročnou subdodávku zboží či součástek. Hlavním důvodem využívání této dohody je využívání levné pracovní síly na straně subdodavatele.²⁵

1.4.3. Joint ventures

Jedná se o samostatný subjekt, který reprezentuje společné vlastnictví dvou či více partnerských společností, kdy alespoň jeden z těchto partnerů má sídlo společnosti mimo zemi, ve které subjekt joint ventures působí. Tento subjekt je společně řízen všemi partnery, kteří jsou ekonomicky i zákonně na sobě nezávislí a

²⁴ MACHKOVÁ, Hana, Eva ČERNOHLÁVKOVÁ a Alexej SATO. Mezinárodní obchodní operace. 5. vyd. Praha: Grada, 2010. ISBN 9788024732374, str. 21 - 28

²⁵ ZADRAŽILOVÁ, Dana. Mezinárodní management. Vyd. 2. Praha: Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1243-3, str. 25

zároveň tito mají zpravidla rovnocenné postavení. S ohledem na výše uvedené je patrné, že partneři si musí předem domluvit podmínky, za kterých vstupují do joint ventures, jinak hrozí, že takto vzniklý subjekt bude zničen neshodami partnerů. Pro vznik subjektu prostřednictvím joint ventures jsou typické 4 fáze:

- 1) Formování partnerů – nejdůležitější fáze, kdy je třeba vybrat vhodné partnery, identifikovat důvody pro tento druh vstupu na zahraniční trh, vybrání manažerů pro nový subjekt, vyjednání podmínek s partnery
- 2) Vývoj joint ventures subjektu – umístění nového subjektu a porozumění lokálnímu trhu, výstavba struktur pro nový subjekt a tvorba managementu pro subjekt
- 3) Implementace joint ventures subjektu – stanovení cílů, vizí, firemní kultury a strategie pro nový subjekt, definování politiky lidských zdrojů, zaměstnávání uchazečů do nového subjektu
- 4) Pokrok a budoucí vývoj joint ventures subjektu – toto je finální fáze, kde v případě úspěšného završení předchozích fází se od sebe navzájem mohou učit jednotliví partneři a zároveň nový subjekt může předávat znalosti zakladatelským partnerům.

Hlavním důvodem pro nadnárodní korporace ke vstupu do tzv. joint ventures je rozložení rizika vstupu na zahraniční trh mezi jednotlivé partnery. Mezi další důvody se může řadit získání znalostí o lokálním trhu, kultuře a způsobu podnikání od případného lokálního partnera, či může být též důvodem možnost přístupu k technologiím, metodám a výrobním postupům partnera. Samozřejmě mezi další důvody patří získání vlivu na lokálním trhu, zjištění zdejších hospodářských trendů a jiné další ekonomické výhody²⁶.

1.4.4. Přímé zahraniční investice (FDI)

Toto jsou pro nadnárodní korporace kapitálově nejnáročnější investice a zároveň nejrizikovější, jelikož je zde po nadnárodní korporaci vyžadována důkladná analýza zahraničního trhu včetně všech jeho mechanismů a zvyklostí spojených se

²⁶ BRISCOE, Dennis, Randall SCHULER a Ibraiz TARIQUE. *International Human Resource Management: Policies and Practices for Multinational Enterprises* [online]. 2012. New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2012 [cit. 2021-11-28]. ISBN 978-0-415-88475-9, str. 98 - 103

zdejší kulturou. Nadnárodní korporace může vstoupit za pomoci přímých zahraničních investic do zahraničních trhů prostřednictvím několika způsobů:

- 1) Tzv. Greenfield – v překladu „zelená louka“, jedná se o označení, kdy nadnárodní korporace zakládá v zahraničí nový subjekt, staví nové budovy a buduje nové distribuční sítě. Pro tento způsob se nadnárodní korporace rozhodují v případě, že se nechtějí přizpůsobovat doposud vybudovaným objektům. Další výhodou greenfieldu je snížení ceny údržby objektů, kdy nové objekty mají zpravidla menší náklady s údržbou spojené, a neposledním důvodem k budování nových objektů je také jejich reprezentace, kdy nové objekty více lákají nejen zaměstnance, ale i budoucí možné klienty. Stinnou stránkou greenfieldu je větší vstupní investice, tím pádem větší risk a nakonec i problémy s výstavbou spojené, jako jsou právní regulace, nedostatek dělníků a jiné.
- 2) Tzv. Brownfield – v překladu „hnědá louka“, je způsob vstupu na zahraniční trh, kdy nadnárodní korporace již má zjištěné vhodné a dostupné objekty v hostující zemi, které by mohly vyhovovat její činnosti podnikání. Zpravidla se jedná o objekty, které již nejsou v užívání, či jsou ztrátové. Obrovskou výhodou oproti greenfieldu je, že budovy jsou již vystavené, a to snižuje počáteční investice a čas, než započne společnost aktivně působit na místní trh. Nevýhodou brownfieldu je, že pouze výjimečně lze nalézt typ objektů, který by vstupující nadnárodní korporaci nijak nelimitoval, a tedy je zde nutnost určitého přizpůsobení.²⁷
- 3) Akvizice či fúze – jedná se o dva způsoby tzv. sloučení společností, kdy u akvizice se jedná o převzetí, kdy jedna společnost - ta se záměrem zakoupit cílovou společnost, zakoupí alespoň 50 % základního kapitálu cílové společnosti. Fúzí naopak rozumíme stav, kdy se dvě společnosti sloučí pod zcela novou společnost anebo pod předem dohodnutý název jedné ze dvou slučovaných společností.²⁸

²⁷ SEGAL, Troy. Greenfield vs. Brownfield Investments: What's the Difference? *Investopedia* [online]. 2021, 26.07.2021 [cit. 2021-11-28].

²⁸ THEMES, Mip. Fúze, akvizice a převzetí: Fúze, akvizice a převzetí. *Eakcie.cz* [online]. Praha, 2021, 2014 [cit. 2021-11-28].

- 4) Získání majetkového podílu v domácím podniku – spočívá zejména v zakupování podílů v tuzemských podnicích ve formě cenných papírů - akcií. Podle množství získaných „podílů“ má poté každý jejich vlastník právo k podílení se na řízení společnosti, kdy tedy v případě malého množství akcionářů, například dvou, je třeba mít jako rozhodující většinu podílů alespoň 51 %, zatímco v případě většího množství akcionářů může stačit i méně (většinový vlastník má nejvíce podílů v porovnání s ostatními).²⁹

Od roku 1990 započal trend prudkého zvyšování přímých zahraničních investic ve světě, kdy pozorováním vývoje přímých zahraničních investic lze zjistit, že nadnárodní korporace vyspělých zemí mnohem více investují, oproti nadnárodním korporacím z rozvojových zemí. To samé ale platí i o toku přímých zahraničních investic do vyspělých zemí, kdy tyto země oproti rozvojovým získávají i více investic od nadnárodních korporací.³⁰

Dále je třeba uvést, že přímé zahraniční investice se rozlišují na:

- a) Příliv přímých zahraničních investic – jedná se o přímé zahraniční investice, které do dané země přicházejí za jednotku času
- b) Odliv přímých zahraničních investic – jedná se o přímé zahraniční investice, které z dané země odcházejí za jednotku času
- c) Zásoby přímých zahraničních investic v tuzemsku – jedná se o přímé zahraniční investice, které se v určitou dobu v dané zemi nacházejí
- d) Zásoby přímých zahraničních investic tuzemských osob v zahraničí – jedná se o přímé zahraniční investice, které osoby dané země mají investované v zahraničí³¹

²⁹ ZADRAŽILOVÁ, Dana. Mezinárodní management. Vyd. 2. Praha: Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1243-3, str. 25 - 27

³⁰ BLAŽEK, Ladislav a Alena ŠAFROVÁ DRÁŠILOVÁ. Nadnárodní společnosti v České republice: vývojové trendy, organizace a řízení, kultura a odpovědnost. V Praze: C. H. Beck, 2013. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-478-0, str. 14 - 15

³¹ HILL, Charles W. L. *International Business: Competing in the global marketplace*. 2013. New York: McGraw-Hill/Irwin, 2013. ISBN 978-0-07-802924-0, str. 248 - 250

2. Proces globalizace a nástup kyberprostoru jako nástroje moderního podnikání

Globalizace celého světa je trendem současné doby, což s sebou přináší řadu výhod i nevýhod. V následujících subkapitolách práce definuje význam celého procesu, faktory, které globalizaci zrychlují, a naopak faktory, které globalizaci zpomalují. Dále kapitola číslo dvě čtenáři představí historický vývoj globalizace a zdůrazní obrovský vliv informačních a komunikačních prostředků včetně kyberprostoru jako prvku masivně urychlujícího proces globalizace.

2.1 Globalizace

Pro pochopení definice procesu globalizace je třeba nejdříve blíže prozkoumat termín internacionalizace. Tento termín bývá v literatuře v souvislosti s korporacemi definován jako přerůstání ekonomické aktivity společnosti přes hranice domovského státu. Tímto procesem společnost vstupuje do tzv. mezinárodních ekonomických vztahů, čímž prakticky zvyšuje vzájemnou závislost mezi státy prostřednictvím pohybu služeb, zboží, pracovní síly či kapitálu. Tato závislost se nazývá tzv. interdependence. Procesem globalizace tedy lze označit stav intenzivní internacionalizace společně se zvyšující interdependencí, kdy klesá význam geografické vzdálenosti, zvyšuje se propojenost a závislost jednotlivých států mezi sebou navzájem a v jejím důsledku jsou jednotlivci i společnosti ovlivňovány událostmi i z druhého konce světa.³²

Pro lepší představu, jak se globalizace vyvíjela, lze nahlédnout do údajů světové banky o vývozu zboží a služeb, kdy tyto dle názoru autora práce nejvíce odráží ukazatel globalizace. Na tomto grafu je patrné, že globalizace se začala rozšiřovat od roku 1970, kdy neustále stoupala a v roce 2002 se její růst ještě prudce zvýšil, kdy první pád zažila v roce 2008 při ekonomické krizi. Tato krize trvala do roku 2010, kdy opětovně započala globalizace růst a již v roce 2011 překonala stav exportu před krizí. Následně v roce 2013 nastala další ekonomická recese, která trvala až do roku 2016. Po roce 2016 byl export opět na vzestupu, a to až do roku

³² CIHELKOVÁ, Eva. Aktuální otázky světové ekonomiky: proměny a governance. Praha: Professional Publishing, 2012. ISBN 978-80-7431-104-8, str. 64 - 67

2018, ale po tomto období začal export zvolna klesat a v roce 2019 se tento klesající trend ještě zrychlil a trvá až do současnosti, kdy tento ukazatel lze přisuzovat současné epidemii Covid-19.³³

Proces globalizace ovlivňuje několik faktorů, které jí mohou akcelerovat, nebo naopak zpomalovat (více viz Kapitola 2.1.1 a 2.1.2)

2.1.1. Faktory akcelerující proces globalizace

- 1) **Tzv. prostorové zmenšení světa** – tento determinant je dán zejména nárůstem infrastruktur a výrazným nárůstem infrastrukturní vybavenosti sloužící k přepravě zboží a informací. Zároveň se do tohoto akcelerujícího faktoru též řadí zlepšení logistických postupů, které vedou k efektivní alokaci výrobních zdrojů, například do zemí s nižšími výrobními náklady. Nedílnou součástí tohoto determinantu jsou též dopravní procesy, které sice jsou za poslední desetiletí stejné (automobilová doprava, lodní, či letecká), ale zrychlení tohoto dopravního procesu můžeme vnímat zejména v legislativním procesu, kdy jsou sepsány různé smlouvy a dohody o přepravě zboží, a tudíž není problém „téměř cokoliv přepravit kamkoliv“.
- 2) **Tzv. časové zmenšení světa** – tento faktor ovlivňuje zejména tzv. životní cyklus výrobku, kdy s ohledem na současnou moderní techniku se modernizují technologické postupy, a tedy se i zrychluje vývoj samotných výrobků, kdy mnohdy se může stát (zejména ve výpočetní technice), že výrobek je již v době vydání určitým způsobem zastaralý. Z takového výrobku se může konkurence poučit a na jeho základě vyvinout pokročilejší typ, do kterého zahrne aktuální vývojové trendy.
- 3) **Rozvoj technologií** – tímto determinantem je globalizace přímo podmíněna, bez něj by se globalizace nemohla rozvíjet. Jedná se tedy zejména o informační systémy a technologie, které k zefektivnění své činnosti korporace používají. Pokud chtějí být nadnárodní korporace úspěšné, tak se musí opakovaně potýkat s informačními systémy a technologiemi, zejména musí balancovat mezi flexibilitou a standardizací. Pod flexibilitou si lze představit určitou reakci na zpětnou odezvu zákazníků, aby společnost vyhověla jejich požadavkům,

³³ Exports of goods and services. *World Bank: World Bank Group* [online]. The World Bank Group, 2021, 24.11.2021 [cit. 2021-11-24]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.CD>

zatímco pod standardizací je třeba vnímat jako finanční a časovou úsporu, kdy mnoho systémů a technologií je dodáváno s nějakým optimálním nastavením k řešení obdobné problematiky, které ale zase nebudou splňovat všechny požadavky zákazníků. Proto se většina globálních společností musí rozhodnout pro jednu z **5 strategií užívaných pro informační systémy a technologie**:

- i. **Země za zemí, jednotka za jednotkou** – podle postupného rozvíjení zahraničních poboček nadnárodní korporace jsou doplňovány v každé pobočce informační systémy a technologie, za něž jsou odpovědní lokální manažeři, top management v mateřské pobočce koncept informační a komunikačních technologií téměř nekontroluje. Výhodou je vysoká flexibilita informačních systémů a technologií pro každou pobočku, nevýhodou je duplicitnost dat poboček a vzájemná nekompatibilita informačních systémů.
- ii. **Dosažení obchodních schémat a informačních systémů a technologií z centra společnosti** – při tomto schématu se v centru společnosti vytvořil tzv. chief information manager, který kontroloval, jak jednotlivé pobočky vedou své informační systémy, a zároveň zajišťoval kompatibilitu pro sdílení informací a komunikaci mezi jednotlivými pobočkami. Nevýhodou tohoto schématu je příliš dlouhá doba k rozhodování na centrální úrovni, pomalost vývoje informačního systému (tento je řízen komisí složenou z lokálních manažerů a pracovníků jednotlivých poboček).
- iii. **Řízení globální infrastruktury informačních systémů a technologií v prostředí aplikace decentralizačního principu** – tento princip se zaměřuje na aplikaci hierarchického principu při splnění lokálních požadavků, tj. ponechává si určitou flexibilitu. To znamená, že lokální manažeři si mohou přizpůsobit obchodní informační systém a technologie dle svých potřeb, ale zároveň se očekává, že globální informační systém a infrastruktura jsou řízeny z centra, tedy rozhodnutí centrálního managementu musí být ze strany lokálního managementu přijato a implementováno do jejich informačního systému. Největší výhodou toho je možnost přenášení informačních řešení systémů a technologií z jedné lokální pobočky do druhé a zároveň je zde zachována požadovaná flexibilita. Nevýhodou tohoto principu je zejména nutnost podobnosti jednotlivých poboček, které mají

shodné lokální cíle s globálními cíli nadnárodní korporace. Další nevýhodou je, že v případě vysoce decentralizované nadnárodní korporace může zavedení takového systému trvat dlouhou dobu.

- iv. **Definování regionálního přístupu k podnikání a informačním systémům a technologiím v infrastruktuře nadnárodní korporace** – tato strategie se zaměřuje na decentralizované spodní stupně hierarchie. Na tomto stupni se vymezují tzv. regionální jednotky, pod které spadají lokální jednotky, kdy na informační systémy lokálních jednotek se kopíruje systém z regionální jednotky, tedy v případě vzniku nové lokální jednotky je užito systému z nejbližší regionální jednotky, tedy jednotky pod kterou hierarchicky lokální jednotka náleží. Tím je možné snadno získat flexibilitu informačního systému, neboť regionální management je v blízkosti a je schopen více systém přizpůsobit stavu a podmínkám místního trhu. Nevýhodou tohoto přístupu je doba jeho zavedení, u větších korporací cca okolo 10 let, kdy i jeho inovace je časově náročná, a proto nestíhá odrážet aktuální trendy a požadavky trhu.
- v. **Globalizace firemních procesů a infrastruktury informačních systémů a technologií** - tento přístup povyšuje výše uvedený způsob regionálního řízení na globální úroveň, to znamená, že nadnárodní korporace přistupuje ke všem zahraničním trhům, na kterých má investice s obdobnou filozofií. Tedy informační systém a technologie jsou v tomto případě přijímány na centrální úrovni, odkud jsou poté distribuovány do jednotlivých poboček. Tedy nadnárodní korporace tímto ztrácí možnost se přizpůsobovat lokálním trhům, ale na druhou stranu může rychle globálně ovládat své zahraniční pobočky s poměrně nízkými provozními náklady informačního systému.³⁴

2.1.2. Faktory zpomalující proces globalizace

V některých cizojazyčných literaturách se zpomalující proces globalizace označuje pojmem slowbalisation, kdy se jedná se o spojení 2 slov, pomalost (anglicky slow) a globalizace.

³⁴ JENÍČEK, Vladimír. Globalizace světového hospodářství. Praha: C.H. Beck, 2002. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-787-1., str. 50 - 58

Slowbalizaci lze přisuzovat:

- 1) **Navýšení cen fosilních paliv** – tímto se fakticky navyšuje cena za přepravu, která je v rámci globalizace nezbytná.
- 2) **Vývoj technologie jako prostředku nahrazujícího lidskou práci** – jako jeden ze základních pilířů globalizace můžeme vnímat potřebu nadnárodních korporací spočívající ve vyhledávání nejlevnější pracovní síly na základní výrobní procesy, například do manufaktur. Jenže s vývojem technologií bývají tyto nenáročné práce nahrazovány stroji a firmy již potřebují spíše kvalifikované zaměstnance s dostatečným vzděláním, které zpravidla nacházejí ve vyspělých zemích.
- 3) **Změna postoje společnosti od manufaktur ke službám** – jak společnost získává více finančních prostředků, tak spíše využívá služby než zboží, tj. namísto nákupu potravin lidé raději navštíví restaurace, namísto nákupu kosmetických přípravků dají lidé přednost kosmetickému salónu... Tudiž lidé již více podporují lokální služby v porovnání s nákupem mezinárodního zboží.
- 4) **Změna zákaznických preferencí** – dříve byly výrobky skoro identické a zákazníci nebyli tak nároční a kupovali je ve velkém, jak se ale sortimenty firem rozrostly, tak se navýšily i požadavky zákazníků, kteří nyní chtějí produkt co nejvíce přizpůsobený svým představám a chtějí ho co nejdříve. Proto úspěšné korporace musejí prodávat své produkty přizpůsobené lokálním trhům s krátkou dobou doručení.
- 5) **Vyšší daně, poplatky a další regulace** – se zvyšujícím clem na zboží a dalšími poplatky či administrativními úkony spojenými s dovozem zboží se přestává nadnárodním korporacím vyplácet zboží exportovat a spíše se budou snažit uspokojit lokální trh s využitím lokálních dodavatelů a odběratelů či se z tohoto trhu stáhnou.³⁵

Za zmínku též stojí různá filozofická smýšlení společnosti, často radikální, která též proces globalizace značně degradují. Jedná se například o tyto filozofické směry:

³⁵ PETTINGER, Tejvan. Slowbalisation – Is globalisation slowing down? *Economics Help* [online]. 2021, 09.09.2021 [cit. 2021-11-24]. Dostupné z: <https://www.economicshelp.org/blog/166776/economics/slowbalisation-is-globalisation-slowing-down/>

- a) **Etnopolitika** – například v Latinské Americe se jednalo o dobu fašismu, kdy byly veškeré velké korporace a odborové svazy řízeny vládou, která též silně ovlivňovala pravickou církev a armádu.
- b) **Ústup neoliberalismu** – tento filozofický směr polemizuje o demokratičnosti neustálých regulací ze strany států, které tímto omezují ekonomickou činnost podnikatelských subjektů.
- c) **Nevládní organizace a antiglobalizační hnutí** - jedná se o levicový směr smýšlení, který se odvíjí od myšlenky, že globalizace rozšiřuje kapitalismus po celém světě. Tedy logicky jsme-li proti kapitalismu, musíme být i proti globalizaci.
- d) **Antiamerikanismus** – jedná se o termín, který vystihuje nenávist, odpor či nechuť k politickému smýšlení Spojených států Amerických. Jelikož politika tohoto západního giganta je zpravidla spjata s myšlenkou globalizace, tak její potlačování globalizaci zpomaluje.³⁶

2.1.3. Historický vývoj nadnárodních korporací

Počátek vývoje nadnárodních korporací se váže již k 60. letům 19. století, kdy vznikaly přeshraniční společnosti zejména na základě tzv. kartelových smluv, jelikož produkční kapacity byly vyšší než poptávka na tuzemském trhu, a proto společnosti započaly vstupovat se svými produkty na trhy v zahraničí. První historicky známou nadnárodní společností je Colt se sídlem v USA, která již v roce 1852 založila svoji první zahraniční pobočku v Londýně. Po vzoru této společnosti následovaly i další a do první světové války již existovalo 40 amerických společností, které měly pobočku v zahraničí. Ve válečném období rozvoj nadnárodních korporací stagnoval, ale po roce 1945 dochází opětovně k jejich vzestupu, kdy v současnosti jsou nejvlivnější ekonomickou silou světa.³⁷

V České republice došlo k rozvoji nadnárodních korporací po listopadové revoluci roku 1989. O to se zasloužila transformace českého hospodářství, tj. zejména převod státního majetku do vlastnictví soukromníků prostřednictvím různých metod.

³⁶ PICHANIČ, Mikuláš. *Mezinárodní management a globalizace*. Praha: C.H. Beck, 2004. C.H. Beck pro praxi. ISBN 80-7179-886-x, str. 12 - 15

³⁷ VARADZIN, František. *Mezinárodní ekonomie: (teorie světového hospodářství)*. Praha: Professional Publishing, 2013. ISBN 978-80-7431-116-1, str. 170

Metoda restituční navrací v minulosti neprávem zabavený majetek státem do rukou jeho původních vlastníků či dědiců. Metoda veřejné soutěže, kdy o vítězi majetku nerozhodovala pouze výše nabídky finančních prostředků, ale byla stanovena i další kritéria. Metoda přímého prodeje, kdy o budoucím vlastníkovi rozhodla státní administrativa. Poslední metodou je tzv. kupónová, kdy si občané České republiky mohli za manipulační poplatek koupit kupónovou knihu, která obsahovala 10 kupónů po 100 bodech, a za jednotlivé body bylo možno nakupovat akcie u privatizovaných podniků, kdy platilo pravidlo čím větší poptávka po akciích podniku, tím méně akcií za jeden bod a naopak.³⁸

2.2. Definice pojmu kyberprostor

Vzhledem k tomu, že tato práce se snaží zjistit současné vlivy nadnárodních korporací na Českou republiku, a zároveň také proto, že nadnárodní korporace za účelem získání co nejvyššího zisku s co nejnižšími náklady případně riziky vždy využívají moderní trendy, tak z toho důvodu nelze opomenout ani virtuální prostor, alias kyberprostor, v jehož prostředí se v dnešní době řídí nejen management těchto společností, ale též vztahy mezi odběrateli a dodavateli, nadnárodními korporacemi a vládami jednotlivých zahraničních zemí. Tedy lze říci, že každá společnost, která využívá ke své činnosti informačních a komunikačních technologií, zároveň zpravidla též využívá nějaký virtuální prostor, ve kterém může předávat požadované informace nezávisle na lokaci příjemce této informace.

Kolouch definuje kyberprostor jako „*prostor kybernetických aktivit či jako prostor vytvořený informačními a komunikačními technologiemi, který vytváří virtuální svět (či prostor) jako paralelu k prostoru reálnému*“.³⁹ Z této definice zároveň vyplývá, že pokud chce nadnárodní společnost, případně jakákoliv osoba, vstoupit do kyberprostoru, tak musí mít k dispozici informační a komunikační technologie.

³⁸ BLAŽEK, Ladislav a Alena ŠAFROVÁ DRÁŠILOVÁ. *Nadnárodní společnosti v České republice: vývojové trendy, organizace a řízení, kultura a odpovědnost*. V Praze: C.H. Beck, 2013. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-478-0. , str. 34 - 38

³⁹ KOLOUCH, Jan. *CyberCrime*. Praha: CZ.NIC, z.s.p.o., 2016. CZ.NIC. ISBN 9788088168157, str. 43

2.2.1. Definice informačních a komunikačních technologií

Výkladový slovník kybernetické bezpečnosti chápe pojem informačních a komunikačních technologií jako „*veškerou techniku, která se zabývá zpracováním a přenosem informací, tj. zejména výpočetní a komunikační technika a její programové vybavení*“.⁴⁰ Pro pochopení výše uvedené definice je nutné též definovat pojem informace. Pojem informace je interdisciplinární, svůj význam mění podle problematiky, v souvislosti, se kterou je zmiňována, ale obecně ji lze definovat jako každý znakový přednes, který má smysl jak pro odesílatele, tak pro příjemce, kdy bez tohoto smyslu by se informace stala pouhými daty, například číselnou řadou na papíru, ke které neznáme žádné bližší souvislosti. Tedy z výše uvedeného lze též předpokládat, že informace mohou mít pro různé recipienty různou informační hodnotu, která je ovlivněna skutečnostmi, principy, znalostmi a zkušenostmi konkrétního příjemce informace.⁴¹ Jak vyplývá z výše uvedené definice informačních a komunikačních technologií, tak k přenosu informací jsou využívány dvě složky:

- 1) **Výpočetní a komunikační technika**, kterou jiným slovem můžeme označovat jako hardware, kdy do této kategorie se řadí veškerá zařízení, která jsou v reálném světě hmotná. Zároveň jsou tato zařízení nezbytná k fungování programového vybavení a potažmo i celého kyberprostoru. Jedná se například o počítače, mobilní telefony, routery, modemy, periferní zařízení, tiskárny a jiné.
- 2) **Programové vybavení**, které je součástí tzv. software, kdy se jedná o různé programy, pravidla či systémové dokumentace. Pojem software označuje veškeré programové vybavení nezbytné k provozu informačních a komunikačních zařízení. Jedná se o systémy BIOS, operační systémy, grafická rozhraní a v neposlední řadě o aplikace. Tedy lze říci, že se jedná o informace uložené v hardwaru, které nejsou vnímatelné lidskými smysly, ale zároveň jsou nezbytné k jeho provozu.⁴²

⁴⁰ JIRÁSEK, Petr, Luděk NOVÁK a Josef POŽÁR. Výkladový slovník Kybernetické bezpečnosti, 3. aktualiz. vyd. Praha: AFCEA, 2015. ISBN 978-80-7251-436-6, str. 46

⁴¹ REILLY, Ralph, Uma GUPTA a Andrew NYABOGA. An introduction to management information systems. 1. USA: Kendall/Hunt, 2015. ISBN 978-1-4652-7982-8, str. 5 - 6

⁴² KOLOUCH, Jan. CyberCrime. Praha: CZ.NIC, z.s.p.o., 2016. CZ.NIC. ISBN 9788088168157, str. 63

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že ani jedna složka informačních a komunikačních technologií nemůže samostatně a efektivně fungovat bez přítomnosti druhé složky.

2.2.2. Struktura kyberprostoru

Pro pochopení, jakým způsobem nadnárodní korporace v kyberprostoru, potažmo v internetu, působí, je nezbytné rozdělit kyberprostor do určitých vrstev, kdy nejčastěji tyto vrstvy bývají pro představu popisovány jako části ledovce:

- 1) **Surface web** – jedná se o vrstvu kyberprostoru, která je indexovaná. Tedy každý uživatel připojený do celosvětové sítě Internet je schopen v této vrstvě libovolně vyhledávat či jinak disponovat se zde uloženými informacemi, například prostřednictvím prohlížečů Google Chrome, Mozilla Firefox, Opera, Edge, apod. Surface web tvoří pouhých 4 % celkového kyberprostoru.
- 2) **Deep web** – jedná se o tu část kyberprostoru, do které nemají všichni uživatelé internetu přístup, je zde zpravidla dán nějaký zvláštní požadavek k přihlášení, většinou prostřednictvím určitých přihlašovacích údajů. Jedná se například o obrovské intranetové sítě nadnárodních korporací, dále o emailové schránky, účty na sociálních sítích. S ohledem na výše uvedené není překvapivé, že deep web tvoří cca 96 % kyberprostoru.⁴³
- 3) **Dark web** – toto je malá část deep webu, která funguje na peer to peer přístupu, tedy komunikaci zařízení jako rovný s rovným, není indexovaná, její uživatelé musejí znát přesné adresy vyhledávaných webů. S ohledem na výše uvedené je možné do této části kyberprostoru vstoupit pouze prostřednictvím speciálních prohlížečů, jako je Tor či Freenet. V tomto prostředí jsou uživatelé více anonymní než v prostředí deep webu či surface webu, což může vést k častějším nelegálním aktivitám. O této části webu též platí, že je obtížně regulovatelná ze strany vlád jednotlivých zemí, a proto ji využívají i osoby, které s ohledem na politický režim v jejich zemi mají omezené právo na informace.⁴⁴

⁴³ KOLOUCH, Jan. CyberCrime. Praha: CZ.NIC, z.s.p.o., 2016. CZ.NIC. ISBN 9788088168157, str. 47 - 49

⁴⁴ BUTLER, Sydney. What's the Difference Between the Deep Web and the Dark Web. *How-To Geek* [online]. 2021, 02.12.2021 [cit. 2021-12-03]

2.2.3. Nadnárodní společnosti v kyberprostoru

V současné době je kyberprostor pro nadnárodní korporace nikoliv volbou, ale nezbytností. Toto je dáno zejména stále více rostoucí decentralizací nadnárodních společností, kdy díky působení v kyberprostoru jsou tyto schopné snáze komunikovat se svými pobočkami, předávat libovolné informace svým manažerům či řadovým zaměstnancům, sdílet výsledky vývoje a výzkumu, organizovat hromadná online školení pro zástupce všech svých poboček, případně provádět rychlejší kontrolu poboček přímo z mateřské společnosti.

Dalším faktorem vedoucím nadnárodní korporace k užívání kyberprostoru je usnadnění odbytu zboží a zejména levné, rychlé a efektivní zprostředkování komunikace s dodavateli, odběrateli či případně přímo se zákazníky, tyto elektronické vztahy se v literatuře označují **e-business**. Zejména komunikace s koncovými zákazníky je podstatná z hlediska zajištění určité konkurenceschopnosti, kdy v případě, že společnost má správně vytvořený svůj kyberprostorový profil, nejlépe pravidelně podporovaný ze strany e-marketingu, tak se o tomto profilu společnosti zákazník snáze dozví a může vybírat z pohodlí domova z nabízeného sortimentu. Především je zde možná i zpětná vazba se zákazníky, kdy tito mohou v kyberprostoru zanechávat své dojmy o jednotlivých výrobcích pro ostatní zákazníky, či přímo pro prodávající nadnárodní společnost. Pečlivou analýzou těchto hodnocení může management společnosti rozhodnout o přizpůsobení výrobku na daném trhu. Některé společnosti jdou tak daleko, že nejprve vyslechnou požadavky zákazníka například prostřednictvím katalogu, ve kterém si zákazník uzpůsobí výrobek tak, aby co nejvíce vyhovoval jeho potřebám, a teprve na základě těchto pokynů začne společnost s výrobou tohoto produktu. Tento jev je typický například pro automobilový průmysl.⁴⁵

S ohledem na výše uvedené je zřejmé, že všechny prvky musí užívat efektivně (nejen) nadnárodní korporace, aby byla konkurenceschopná a zároveň minimalizovala výrobní náklady, zvýšila prodejní zisky a současně si udržela dobrou pověst u svých zaměstnanců, dodavatelů, odběratelů a koncových zákazníků. Je také třeba připomenout, jak jsem již psal v kapitole 2.1.1, že veškeré výše uvedené

⁴⁵ ROLNÝ, Ivo a Lubor LACINA. Globalizace, etika, ekonomika. Vyd. 3., rozš., (1. v nakl. Key Publishing). Ostrava: Key Publishing, 2008. Ekonomie (Key Publishing). ISBN 978-80-87071-62-5, str. 219 - 220

postupy nadnárodních korporací v kyberprostoru ještě mnohem více posilují globalizaci světa, kdy tento proces je v některých literaturách označován slovem „kyberglobalizace.“ Vhodné je také připomenout, že trend vstupu všech společností do virtuálního světa byl ještě více posílen v letech 2019, 2020 a 2021. V letech, kdy působí na celém světě vládní restrikce podnikatelské činnosti vzhledem k šíření nakažlivého onemocnění COVID-19. Toto spočívalo v přizpůsobení firemním technologiím i firemní kultuře, jelikož nejenže se muselo velké množství podniků spolehnout na internetový prodej, ale také museli přizpůsobit svým zaměstnancům tzv. home office, tedy práci z domova.⁴⁶

2.2.3.1. E-business a e-commerce

Jak již práce v předchozích subkapitolách uvádí, tak společně s nástupem celosvětové sítě internet musely nadnárodní korporace změnit také strategii svého obchodování, respektive ji musely přizpůsobit tomuto obrovskému technologickému pokroku. V souvislosti s provozováním společnosti v kyberprostoru jsou spojeny dva výrazy, které bývají často chápány jako synonyma. Jedná se o výrazy e-business a e-commerce. Hlavní rozdílem mezi těmito výrazy je, že e-business je řízení organizace, její logistika, personalistika či kontrolní činnosti v kyberprostoru. Tedy jedná se zde o všechny činnosti, které musí management společnosti provádět, aniž by tyto přímo generovaly příjem finančních prostředků pro korporaci. Naopak e-commerce je jakákoliv transakce, která se provádí prostřednictvím kyberprostoru respektive internetu či přes mobilní aplikace. Tedy jedná se o finanční operace, které zvyšují pasiva dané společnosti.⁴⁷

Rozlišujeme několik modelů e-commerce:

- 1) **Business to Business** – model, při kterém se podniky snaží prodávat dalším podnikům. Předmětem prodeje nemusí být pouze zboží, ale zejména data a informace sdílená mezi společnostmi o dodavatelích, subdodavatelích, odběratelích a dalších, které jsou přenášeny připojením k existujícímu

⁴⁶ Pandemie nejvíc dopadla na rodinné firmy.: Čelí horším následkům, než očekávaly. *BusinessINFO.cz* [online]. 2021, 31.08.2021 [cit. 2021-12-04]

⁴⁷ LAUDON, Kenneth C. a Carol Guercio TRAVER. *E-commerce 2015: business. technology. society*. 11. Anglie: Pearson Education Limited, 2015. ISBN 9781292076317, str. 49 - 50

informačnímu systému. Tímto modelem se řídí například nadnárodní společnost Go2Paper, která ve velkém prodává a kupuje papír.

- 2) **Business to Consumer** – jedná se o model, kdy se podnik snaží prodávat přímo individuálním spotřebitelům, kdy tímto způsobem není potřeba dalších prostředníků k prodeji. Takto se nejčastěji prodává maloobchodní zboží, cestovní služby či elektronický obsah. Typickou nadnárodní korporací s tímto modelem je Amazon.
- 3) **Consumer to Consumer** – tento model umožňuje prodej zboží od zákazníka k zákazníkovi, kdy se vlastně jedná o druh online burzy. Typickou nadnárodní korporací fungující na tomto modelu je eBay.⁴⁸

Ještě se lze setkat se třemi nově vymezenými modely e-commerce, a to:

- 1) **Mobile E-commerce (M-commerce)** – toto označuje model, při němž jsou k platbám užívány smartphony, laptopy, tablety, které v případě připojení umožní svému uživateli ovládat své platební příkazy a rezervace.
- 2) **Social E-commerce** – tento model byl zřízen sociálními sítěmi a online seznamkami, kdy tyto často využívají k příjmům reklamy, případně vyžadují platby za tzv. VIP služby. Typickou nadnárodní korporací, která i tento model vyvinula, je společnost Facebook.
- 3) **Local E-commerce** – jak již název napovídá, jedná se o model, který užívají lokální společnosti za účelem přilákání lokálních spotřebitelů do svých provozoven.⁴⁹ Tedy například zobrazují reklamy v kyberprostoru podle geolokace dané IP adresy pouze obyvatelům České republiky.

2.2.3.2. Pozitivní stránky kyberprostoru pro nadnárodní korporace

Kyberprostor respektive celosvětová síť internet poskytuje nadnárodním korporacím celou řadu výhod, kdy v případě, že s těmito umí management společnosti pracovat, tak má velkou naději na úspěch:

⁴⁸ PICHANIČ, Mikuláš. *Mezinárodní management a globalizace*. Praha: C.H. Beck, 2004. C.H. Beck pro praxi. ISBN 80-7179-886-x, str. 84 - 87

⁴⁹ LAUDON, Kenneth C. a Carol Guercio TRAVER. *E-commerce 2015: business. tech-nology. society*. 11. Anglie: Pearson Education Limited, 2015. ISBN 9781292076317, str. 59- 61

- 1) **Rychlejší a efektivnější komunikace** - touto výhodou je zejména myšleno jednání se zaměstnanci či zákazníky prostřednictvím emailových zpráv, kalendářů se statusy, telefonních a chatovacích služeb. Tyto prostředky umožňují managementu společnosti řídit zaměstnance bez větších problémů v krátkém čase, snadno kontrolovat a upravovat jejich denní úkoly či pořádat videokonference k předání důležitých informací všem účastníkům.
- 2) **Snadné vyhledávání a sdílení informací** – díky internetovým prohlížečům, jako je Google, je snadné na celosvětové síti nalézt odpovědi na naše problémy, jelikož zpravidla se již jimi někdo na světě zabýval. Zároveň je možné snadno prostřednictvím výše uvedených služeb odpovědi na tyto problémy sdílet ostatním v organizaci během pár vteřin, což umožňuje efektivnější a plynulejší fungování celého podniku.
- 3) **Možnost pro vytvoření efektivních reklam** – jak se neustále zvětšuje populace, která má přístup na celosvětovou síť internet, tak se zvyšuje i čas, který je ve virtuálním prostředí ochotné lidstvo trávit. Tohoto zvýšeného provozu na sítích samozřejmě využívají poskytovatelé „online“ služeb, kdy zde za úplatu nabízejí na svých stránkách a aplikacích reklamní prostor k pronájmu. Na základě velkého množství uživatelů těchto webů a aplikací pak reklamní spoty mohou přilákat velké množství nových zákazníků.
- 4) **Společnost fungující na internetu se stává nadnárodní korporací** - jeden z největších benefitů celosvětové sítě internet spočívá v tzv. odbourávání vzdálenosti mezi společností a jejím zákazníkem. Aby mohl být podnik nadnárodní, tak již nezáleží na tom, zda má zahraniční pobočky, kde jsou tyto umístěné a kolik jich je. Záleží pouze na jeho kyberprofilu, který je dostupný všem uživatelům internetu. Tedy tímto se i těm nejmenším společnostem otevírá možnost obchodovat po celém světě.
- 5) **Lepší zákaznická podpora** – každý management ví, že péče o zákazníky jak budoucí, tak stávající je klíčem k úspěchu. Díky internetu je nyní možno tuto péči poskytovat „online“, tedy elektronicky například prostřednictvím emailových zpráv či chatovacích místností. Tím samozřejmě vzrůstá spokojenost zákazníků a zároveň získává management cennou zpětnou vazbu ke svým výrobkům či službám.

- 6) **Užívání internetu ke spravování podnikových sítí** – prostřednictvím celosvětové sítě internet lze snadno propojit několik firemních sítí, například mezi pobočkami či partnery. Také je možné vytvořit tzv. extranet, což je soukromá podniková síť, která umožňuje externím obchodníkům, zákazníkům a dodavatelům přístup k informacím potřebným k jejich činnosti, případně zde mohou naopak oni sdílet své informace nutné pro společnost. Další obrovskou výhodou je to, že prostřednictvím virtuálních privátních sítí je možné nastavit zařízení zaměstnanců tak, aby do podnikové sítě mohli přistoupit z jakéhokoliv místa s připojením k internetu, a tudíž je zde snadno umožněna okamžitá práce.
- 7) **Snížení nákladů** – jako poslední výhodu užití celosvětové sítě internet představuje jeho schopnost snížit náklady společnosti, zejména co se týče poplatků za komunikaci, která, jak jsem již napsal v bodě číslo 1, může probíhat snadno a téměř zdarma. Dalším výrazným snížením nákladů může být tvoření e-shopů namísto kamenných obchodů, kdy je zde jasná úspora za prostory a personál, který by fyzický obchod požadoval.⁵⁰

2.2.3.3. Negativní stránky kyberprostoru pro nadnárodní korporace
Samozřejmě že vstupem nadnárodních korporací do kyberprostoru respektive do celosvětové sítě internet se objevila i řada problémů, se kterými se musely společnosti potýkat:

- 1) **Počátek snižování klientely pro kamenné obchody** – to znamená, že čím více se rozšiřovala celosvětová síť internet, tím více osob, tedy i finálních spotřebitelů, započalo s jeho využíváním a zjistilo, že mnoho podniků nabízí možnost zakoupit stejný sortiment či lepší než dosavadní obchody, které do stávající doby navštěvovali. Toto podporuje i fakt, že je zpravidla nutno k nákupu přes internet využít méně úsilí než při nákupu v kamenné prodejně, že stačí jen kliknout a zboží si objednat až domů bez nutnosti cestovat do kamenné prodejny. Výše uvedené samozřejmě způsobilo lokálním podnikům problémy a některé se nebyly schopny přizpůsobit, a proto ukončily svoji podnikatelskou činnost ve prospěch konkurence.

⁵⁰ 10 benefits of the Internet for the business. *MIXVOIP* [online]. Luxembourg: mixvoip.com, 2021 [cit. 2021-12-05]

- 2) **Odstranění bariér pro konkurenci** – tento bod popisuje problém náhlého konkurenčního boje, který nastal po otevření internetu široké veřejnosti tuzemským i nadnárodním společností, kdy přibýlo obrovské množství konkurentů z celého světa, kteří vyvíjeli svoji činnost ve stejném oboru, a potenciálnímu zákazníkovi pouze stačilo navštívit jejich webové stránky a požadované si objednat.
- 3) **Zastarávání** – samozřejmě s otevřením se celému světu prostřednictvím internetu náhle společnosti zjistily, že jejich pracovní metody a postupy či výrobky jsou již dávno zastaralé. Jako jeden speciální případ zde uvedu službu Česká pošta, která se od doby rozšíření internetu potýká s existenčními potížemi a snaží se co možná nejvíce rozšířit sortiment nabízených služeb, aby nemohla být nahrazena bezplatnou emailovou službou v prostředí kyberprostoru.
- 4) **Zabezpečení kyberprostoru** – je přirozené, že v době, kdy kyberprostor nahrazuje mnoho reálných činností ve světě skutečném, tak se útoky z reálného světa přesunuly do virtuálního. Zejména lukrativní jsou internetové platby v systémech e-commerce, kterých se snaží zmocnit různí hackeři či podvodníci, kteří využívají anonymitu virtuálního prostředí.
- 5) **Snížení produktivity zaměstnanců** – na základě mnoha výzkumů je prokázáno, že zaměstnanci v práci užívají internet pro uspokojování svých vlastních potřeb, a tedy tímto zanedbávají svoje pracovní povinnosti. Proto se mnoho zaměstnavatelů snaží užívání internetu zaměstnanců v práci regulovat.⁵¹

2.3. Ekonomický profil České republiky roku 2020

Podle statistik organizace United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), která shromažďuje a vytváří ekonomické profily všech zemí světa, je Česká republika zemí, která má 10,709 miliónů obyvatel a rozlohu 77 220 km². K měření jednotlivých finančních hodnot využívá společnost UNCTAD americké dolary, kdy jako rozhodný směnný kurz s českou korunou uvádí 23,210 korun za

⁵¹ Negative Impact of the Internet on Business. Bizfluent [online]. 2017, 26.09.2017 [cit. 2021-12-04].

1 dolar. Pro lepší přehlednost budou hodnotové údaje u níže uvedených tabulek v **milionech dolarů**.

V mezinárodním obchodu Česká republika v roce 2020:

Exportovala	191 685
Importovala	170 142
Obchodem získala	21 543

Vývoz zboží z České republiky byl tvořen zejména zbožím z manufaktur, a to celkem v 91 %, dále byl z 5 % tvořen potravinami a 4 % tvořil další blíže nespecifikovaný sortiment.

V roce 2020 Česká republika nejvíce vyvážela do těchto zemí:

Německo	62 794
Slovensko	14 639
Polsko	11 982
Francie	9 058
Rakousko	7 984

Co se týče obchodu se službami, tak Česká republika v roce 2020:

Exportovala	26 076
Importovala	21 548
Obchodem získala	4 528

Co se týče druhů služeb, které Česká republika poskytovala do zahraničí, tak se jednalo zejména o transportní služby (24,6 %) a dále pak o cestovní ruch (14 %). K hrubému domácímu produktu za rok 2020 je třeba uvést, že Česká republika v roce 2020 měla hrubý domácí produkt v hodnotě 241 335 000 000 dolarů, v přepočtu na osobu se jedná o 22 536 dolarů. Toto je dosud nejvyšší hrubý domácí produkt v naměřených letech, ale již v roce 2021 se projevuje trend poklesu hrubého domácího produktu, a to v míře 5,60 %, tedy je zde patrný vliv epidemie Covid 19.

Dále též statistika UNCTAD obsahuje podíl pracujících mužů a žen ve všech odvětvích, jedná se o kulturní ukazatel, který ukazuje, že v České republice jsou zaměstnání více muži (55 %), ale ženy postupně dorovnávají své pracovní zastoupení na trhu práce, tvoří 45 % podíl celkových zaměstnanců.

Přímé zahraniční investice zaznamenané na UNCTAD jsou bohužel v době zpracování práce dostupné pouze do roku 2015, kdy na těchto je v tomto roce patrný obrovský odliv přímých zahraničních investic, jednalo se o 2 487 440 000 dolarů, který mnohonásobně převýšil příliv zahraničních investic 465 100 000 dolarů.⁵²

Podle statistik České národní banky k 31. prosinci 2019 je v zahraničí tuzemskými osobami investováno 45 100 000 000 dolarů, a to nejvíce v souvislosti s finanční a pojišťovací činností. České přímé zahraniční investice jsou nejvíce zastoupeny v Nizozemsku (26,6 %), Lucembursku (22,6 %) a na Slovensku (9,6 %). Mezi další země, do kterých nejčastěji proudí české přímé zahraniční investice, patří Kypr, Velká Británie, Rumunsko, Polsko či Švýcarsko.

Co se týče zahraničních přímých investic, které přijala Česká republika, tak ke dni 31. prosince 2019 tvořily přímé zahraniční investice celkem 171 300 000 000 dolarů. Nejvíce jsou zde zahraničními investory zastoupeny oblasti finanční a pojišťovací činnosti, zpracovatelského průmyslu, velkoobchodů, maloobchodů a opravy motorových vozidel. Nejvíce jsou zahraniční investoři v České republice ze zemí Nizozemska (18,3 %), Lucemburska (17 %), Německa (14,9 %), Rakouska (10,6 %), Francie (7 %), Švýcarska (3,9 %), Kypru (3,4 %) a Slovenska (3,1 %).⁵³

⁵² UNCTADSTAT: United Nations Conference on Trade and Development [online]. 2020 [cit. 2021-12-02]

⁵³ ČESKÁ REPUBLIKA. Přímé zahraniční investice 2019: OBECNÝ METODICKÝ POPIS A KOMENTÁŘ K VÝVOJI PŘÍMÝCH ZAHRANIČNÍCH INVESTIC. In: . Praha: Česká národní Banka, 2020, ročník 2019.

3. Ekonomické a kulturní vlivy nadnárodních korporací na ČR

Vzhledem k tomu, že diplomová práce, jak již prozrazuje její název, si klade za jeden z cílů seznámit čtenáře s vlivy, které nadnárodní korporace vykonávají na Českou republiku, potažmo i na její obyvatele, tak od této kapitoly budou popsány vybrané vlivy, které budou ze svého trestněprávního hlediska rozpracovány také v kapitole následující. Kapitola číslo 3 se tedy bude zabírat zejména vlivy, které mají na Českou republiku dopady ekonomické a kulturní. Ekonomické vlivy budou v této kapitole rozděleny do několika subkapitol, které budou odlišovat vlivy ekonomické povahy na pozitivní a negativní. Vlivy kulturní povahy práce definuje na základě Hofstedeho modelu, které byl již představen v předchozích kapitolách. Na tyto vlivy kulturního charakteru je v práci nahlíženo z pohledu managementu nadnárodních korporací, který porovnává výsledky české kultury na Hofstedeho modelu za účelem zjištění, do jaké míry jsou tyto v souladu s kulturou jeho nadnárodní společnosti.

3.1. Ekonomické vlivy nadnárodních korporací

Ekonomické vlivy nadnárodní korporací na Českou republiku jsou v následujících podkapitolách vyjmenovány taxativně podle toho, jestli mají na státní aparát ČR pozitivní, či negativní vliv. Je třeba uvést, že práce neuvádí úplný výčet vlivů ekonomického charakteru, ale pouze vybrané, tedy ty, které autor považoval za nejvýznamnější.

3.1.1. Pozitivní ekonomické vlivy

Nadnárodní korporace svými přímými zahraničními investicemi v České republice vyvolávají řadu pozitivních jevů, které jsou nepřímo s těmito investicemi spjaty. Aby český stát byl schopen maximálně využít všech těchto efektů, tak musí mít dostatečně rozvinutou kvalitu lidského kapitálu.⁵⁴ Zároveň je třeba uvést, že většina těchto pozitivních efektů s sebou přináší i negativní efekty, které budou blíže popsány v podkapitole 3.1.2.

⁵⁴ ZADRAŽILOVÁ, Dana. Mezinárodní management. Vyd. 2. Praha: Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1243-3, str. 26 - 27

3.1.1.1. Zaměstnanost, kvalifikace a mzdy zaměstnanců

S ohledem na to, že nadnárodní korporace vstupují na trhy hostujících států s úmyslem zde provozovat nějakou výtěžnou činnost (investici), tak lze logicky předpokládat, že k provozování této činnosti budou potřebovat lidské zdroje, které alespoň z větší části budou čerpat z hostující země. Tedy je logické, že jedním z přínosů pro Českou republiku je vytvoření volných pracovních míst založených investicí nadnárodní korporace a z toho plynoucí pokles nezaměstnanosti, kdy následně jako nepřímý efekt toho může být i navýšení pracovních míst u dodavatelů, případně u obchodních partnerů investující nadnárodní korporace. Tento způsob vytváření pracovních míst se vztahuje zejména na přímé zahraniční investice, kdy nadnárodní korporace provádí tzv. Greenfield investment.⁵⁵ S ohledem na aktuální dobu (Covid 19) tyto investice celosvětově poklesly na své minimum v polovině roku 2021, kdy bylo organizací UNCTAD registrováno pouze cca 1 000 Greenfield investic, kdy od poloviny roku 2021 započal opětovně jejich nárůst a v současnosti organizace UNCTAD eviduje okolo 1 100 těchto projektů.⁵⁶ I s ohledem na tyto skutečnosti se Česká republika, co se týče zaměstnanosti dle statistik OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development), drží na předních příčkách se zaměstnaností 74, 4 %, kdy k vypočtení této hodnoty je využito období od roku 2016 do roku 2020 a pracuje s populací od 15 do 64 let věku.⁵⁷ Co se týče kvalifikace zaměstnanců a mezd, tak záleží na strategii, se kterou vstupují nadnárodní korporace do České republiky. Vstupuje-li nadnárodní korporace do ČR za účelem získání levné pracovní síly např. pro nenáročnou manufakturovou výrobu, tak zde nejsou mzdy vysoké a ani není potřeba příliš investovat do zvyšování kvalifikace zaměstnanců. Je ale třeba podotknout, že i takto snížené mzdy jsou zpravidla vyšší u nadnárodní korporace než u podniků provozujících obdobnou činnost v ČR. Pokud ale nadnárodní korporace hodlá v ČR nejen udržovat svou výrobu, ale expandovat, tak k tomu potřebuje kvalifikované lidské

⁵⁵ BRŮŽEK, Antonín. *Světová ekonomika na prahu 21. století: (vybrané problémy)*. Praha: Velryba, 2003. Podnikání a management. ISBN 80-85860-14-7, str. 63 - 64

⁵⁶ World Investment Report 2021: INVESTING IN SUSTAINABLE RECOVERY [online]. 2021. Geneva: United Nations, 2021 [cit. 2021-12-18]. ISSN 2225-1677, str.163

⁵⁷ OECD (2021), Employment rate (indicator). doi: 10.1787/1de68a9b-en (Accessed on 18 December 2021)

zdroje, kterým předává své know-how a jejich mzdy jsou mnohem vyšší než mzdy u českých podniků. Za zmínku ale stojí i skutečnost, že mezinárodní společnosti zpravidla dosahují, díky svému know-how a technologiím, mnohem vyšší produktivity než podniky působící pouze v ČR, což je i důvodem vyšších mezd zaměstnanců nadnárodních korporací.⁵⁸

Podle statistik organizace Czech Top 100 v roce 2018 mezi největší zaměstnavatele v ČR patřily nadnárodní korporace, které byly pro přehlednost ze strany autora vloženy do tabulky sestupně podle počtu zaměstnanců:

Agrofert	32 770 zaměstnanců
Škoda Auto	31 626 zaměstnanců
ČEZ	28 366 zaměstnanců
Energetický a průmyslový holding	10 237 zaměstnanců
Siemens	10 000 zaměstnanců
Bosch Group ČR	8 650 zaměstnanců
Veolia ČR	6 936 zaměstnanců
Globus ČR	6 000 zaměstnanců
AGC Flat Glass Czech	4 904 zaměstnanců
Veolia Voda ČR	4 703 zaměstnanců
Unipetrol RPA	4 590 zaměstnanců
O2 CR	4 286 zaměstnanců
Škoda Transportation	4 268 zaměstnanců
Adient CR	4 073 zaměstnanců
Bosch Diesel	4 007 zaměstnanců

K výše uvedené tabulce je třeba uvést, že zde registrovaní zaměstnanci zahrnují pouze zaměstnance nadnárodní korporace, kteří jsou evidováni v ČR.⁵⁹

3.1.1.2. Kladná platební bilance

Jak jsem již výše v kapitole 2.2 uvedl, tak nadnárodní korporace ovlivňují globální finanční tok ze dvou třetin, tedy je logické, že též ovlivňují i platební bilanci jednotlivých států. Nadnárodní společnosti ovlivňují platební bilanci ČR nejen finančními

⁵⁸ ZADRAŽILOVÁ, Dana. Mezinárodní management. Vyd. 2. Praha: Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1243-3, str. 27

⁵⁹ KUČERA, Petr. Největší firmy v Česku podle tržeb i zaměstnanců: Projděte si dřevěný žebříček Czech Top 100. *Aktuálně.cz* [online]. Aktuálně.cz, 2018, 12. 6. 2018 [cit. 2022-02-20].

prostředky, kterými dotují své investice, ale též prostřednictvím exportu zboží či služeb, které v ČR vyprodukují prostřednictvím svých investic. V ČR se dle databází Českého statistického úřadu propadla hodnota exportu ve 3. čtvrtletí o rekordních 102,1 miliard korun, tedy v současné době hodnota exportu ČR tvoří pouze 15,8 miliard korun. Tento čtvrtletní propad je ovlivněn zejména nízkým exportem motorových vozidel, ropných produktů a koksu.⁶⁰ Také je třeba zmínit případy, kdy nadnárodní korporace dovážela do ČR zboží či služby, což negativně ovlivňovalo platební bilanci České republiky, ale importující nadnárodní korporace se rozhodne přesunout výrobu (poskytování) zboží či služeb pro Českou republiku do jejího území, tedy přestane ovlivňovat platební bilanci ČR importem, jelikož zboží a služby budou poskytovány pobočkou či pobočkami umístěnými v tuzemsku.⁶¹

3.1.1.3. Technologická inovace

Bez nadsázky lze konstatovat, že nadnárodní korporace přinášejí do zahraničních zemí značnou část nových technologií a inovací. Tento proces nespočívá pouze v dovozu těchto technologií a inovací, ale i ve financování vědy a výzkumu v dané oblasti. Nutností pro možnost přijetí těchto výhod ČR je neustálé navyšování úrovně vzdělání populace (lidských zdrojů). Pokud je úroveň populace České republiky na dostatečné úrovni, potom jsou přímé zahraniční investice od nadnárodních korporací nejrychlejší a nejefektivnější cestou pro modernizaci výrobních postupů, resp. celé společnosti.⁶²

Na základě statistik Českého statistického úřadu bylo zjištěno, že v roce 2020 si v České republice přihlásilo nový patent 73 zahraničních afilací a 208 českých podniků, kdy celkový počet nových patentů za rok 2020 byl 670 patentů, kdy kromě podniků se na přihlašování patentů ve větší míře podílely fyzické osoby v celkovém počtu 192 patentů a vysoké školy v počtu 154 patentů. Korporace se tedy s celkovým počtem 281 patentů podílely na celkovém počtu patentů z více než 1/3 patentů, a to s ohledem na předchozí roky nastal v přihlašování patentů korporací

⁶⁰ Tvorba a užití HDP - 3. čtvrtletí 2021: Výkon ekonomiky vzrostl mezičtvrtletně o 1,5 %. *Český statistický úřad* [online]. ČSÚ, 2021, 30.11.2021 [cit. 2021-12-18]

⁶¹ BRŮŽEK, Antonín. Světová ekonomika na prahu 21. století: (vybrané problémy). Praha: Velryba, 2003. Podnikání a management. ISBN 80-85860-14-7, str. 64

⁶² ZADRAŽILOVÁ, Dana. Mezinárodní management. Vyd. 2. Praha: Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1243-3, str.26 - 27

úpadek zhruba o 100 patentů. Je tedy patrné, že se korporace značně na paten- tech v ČR podílí, kdy většina těchto nějakou formou zasahuje mimo trhy ČR i do trhů zahraničních, jsou tedy korporacemi nadnárodními. Hlavní zástupci registro- vaných patentů z řad nadnárodních korporací v roce 2021 v ČR jsou: ŠKODA AUTO, a. s. s počtem 38 patentů, Varroc Lighting Systems Group s počtem 8 pa- tentů, Rieter Group s počtem 6 patentů, Brano Group s počtem 6 patentů či UNI- PETROL Group s počtem 3 patentů.⁶³ Analyzováním statistiky Českého statistič- kého úřadu lze tedy potvrdit tvrzení, že nadnárodní korporace ve značné míře podporují výzkum a vývoj nových technologií, kdy bohužel neexistují statistiky po- čtu nových postupů a technologií, které nadnárodní korporace do ČR vnesly a jež byly zaregistrovány v zahraničních státech, ale lze předpokládat, že jejich počty značně převýší počty patentů, které nadnárodní korporace zaregistrovaly v ČR.

3.1.2. Negativní ekonomické vlivy

Přestože většina odborníků se shoduje, že přímé zahraniční investice nadnárod- ních korporací jsou pro státní aparát spíše pozitivní a vláda většiny států předkládá nadnárodním korporacím různé investiční pobídky, tak je třeba též zdůraznit, že některé z pozitivních efektů s sebou přináší jako protiváhu i určité negativní efekty.

3.1.2.1. Uvolnění nedostatečně kvalifikovaných lidských zdrojů a odliv odborníků

V této podkapitole se zabývám též stinnou stránkou rozvoje moderní techniky pro- střednictvím nadnárodních korporací, kdy tyto inovace mohou vést u časově ná- ročné výroby k větší efektivitě za užití méně zaměstnanců, například díky roboti- zaci, která snadno a levně nahradí méně kvalifikovanou pracovní sílu. Tyto nedo- statečně kvalifikované lidské zdroje jsou poté mnohdy do doby, než najdou nové uplatnění, odkázány na finanční podporu České republiky, což pro státní kasu znamená nemalé výdaje nejen na podpoře v nezaměstnanosti, ale též při podpoře k rekvalifikaci těchto osob. Dle statistik ministerstva práce a sociálních věcí ke dni 30.11.2021 pobíralo podporu v nezaměstnanosti 73 463 osob, o rekvalifikaci za-

⁶³ Patentová statistika: Národní patentové přihlášky podané u ÚPV ČR. Český sta- tistický úřad [online]. Český statistický úřad, 2021 [cit. 2021-12-20]

žádalo od počátku roku 2021 do 31. listopadu 2021 celkem 7 057 osob a rekvalifikaci úspěšně ukončilo k poslednímu listopadu roku 2021 3 060 osob.⁶⁴ Tedy lze předpokládat, že určitá část krátkodobě nezaměstnaných byla propuštěna z důvodu modernizace v podnicích a rozhodla se využít možnosti na rekvalifikaci poskytovanou Ministerstvem práce a sociálních věcí České republiky.

Poněkud opačný případ chci zmínit v souvislosti s vysoce kvalifikovanými lidskými zdroji, tzv. odborníky. Jedná se o stav, kdy Česká republika podporuje své občany a jejich rodiny ve studiu na základních, středních i vysokých školách formou příspěvků či jiné finanční pomoci, kdy takto dotující stát poté předpokládá, že vystudované odborníky, které dlouhodobě podporoval, bude mít ve své působnosti a v budoucnu předpokládá určitou návratnost investice, kterou do těchto odborníků vložil. Jenže s posilující globalizací se o odborníky z různých oborů začaly zajímat nadnárodní korporace, které je mohou pod příslibem náležitého platového ohodnocení přesunout do svých mateřských zemí, u nás typicky Německo, státy západní Evropy či USA, kde odborníci vytváří zisk pro země, které nevynaložily náklady na jejich studium. Tento jev se nazývá tzv. „brain drain“ a u nás se nejčastěji projevuje u profesí, jako jsou lékaři, zdravotní sestry, inženýři či vědci.⁶⁵

3.1.2.2. Záporná platební bilance

Tímto pojmem rozumíme stav, kdy například Česká republika má vyšší výdaje než příjmy za určité období. Jak jsem již výše uvedl, tento stav ovlivňují velkou měrou právě nadnárodní korporace, kdy výdaje státu jsou ze strany nadnárodních korporací navyšovány zejména importem materiálu, polotovarů či zboží ze zahraničí a jejich následným zpracováním a distribuováním místním spotřebitelům. Dále se na tomto jevu ve velké míře podílí tzv. repatriace zisků, kdy zisky, které podnik získá svou činností v ČR, nemusí též v ČR užít, ale může je převést do jakékoliv své pobočky, kterou na světě vlastní, či je odvádí zpět na mateřskou pobočku společnosti sídlící v zahraničí. Podobným jevem je i umělé snižování výnosů v České republice, kdy s ohledem na daňovou zátěž společnosti využijí například

⁶⁴ Nezaměstnanost - měsíční: 2021. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2021, 30.11.2021 [cit. 2021-12-20]

⁶⁵ ROLNÝ, Ivo a Lubor LACINA. Globalizace, etika, ekonomika. Vyd. 3., rozš., (1. v nakl. Key Publishing). Ostrava: Key Publishing, 2008. *Ekonomie* (Key Publishing). ISBN 978-80-87071-62-5, str. 276 - 277

transferových cen a sníží své výnosy na minimum, zatímco zisky vykážou na jiné pobočce umístěné ve státě s nízkou daňovou zátěží. Podle statistik ČNB za I – III. čtvrtletí roku 2021 tvořily příjmy do státní kasy 3566193,9 milionů korun, zatímco výdaje tvořily 3550980,5 milionů korun. Tedy ČR má dle této statistiky kladnou platební bilanci v celkové výši 15213,4 milionů korun, ale je třeba zmínit, že platební bilance za 3. čtvrtletí roku 2021 dosáhla záporné hodnoty ve výši 76671,6 milionů korun, která byla ovlivněna zejména nízkým vývozem zboží.⁶⁶

3.1.2.3. Vyšší konkurence pro tuzemské společnosti

S narůstající globalizací a rozšířením spočívajícím zejména v otevření všech světových trhů prostřednictvím celosvětové sítě internet se logicky lokální podniky potýkají s daleko vyšší konkurencí ze strany nadnárodních podniků ze zahraničí. Mezi hlavní rizika souvisejících s konkurováním nadnárodních korporací lokálním společnostem patří vytvoření tzv. duální ekonomiky, kdy lokální podniky nejsou schopny svými výrobními postupy konkurovat nadnárodním korporacím, které jsou zpravidla součástí velkého světového koncernu a i v případě lokální krize pobočky těchto nadnárodních korporací nemají problém s kapitálem, neboť jsou do těchto krátkodobě ztrátových poboček přesunuty zisky od dalších společností, jež jsou součástí nadnárodního koncernu. Tento jev se zejména projevil v předchozí krizi roku 2009, kdy bylo patrné, že se nadnárodní korporace z této krize „vzpamatovaly“ daleko snáze než společnosti působící pouze v ČR.⁶⁷ Lze tedy předpokládat, že současná krize, která vzniká v souvislosti s opatřeními proti Covid 19, bude mít obdobný efekt. Schopnost jednotlivých zemí konkurovat na světovém trhu ostatním zemím včetně jejich korporací je měřena ze strany organizace IMD. V České republice jsou nejvíce konkurenceschopné nadnárodní korporace ČEZ, Agrofert či ČEPRO. Je ale důležité zmínit, že v posledních letech se dostávají do

⁶⁶ Platební bilance v Kč - čtvrtletní: ČTVRTLETNÍ PLATEBNÍ BILANCE 2021. Česká národní banka [online]. Česká národní banka, 2021, 14.12.2021 [cit. 2021-12-20].

⁶⁷ BLAŽEK, Ladislav a Alena ŠAFROVÁ DRÁŠILOVÁ. Nadnárodní společnosti v České republice: vývojové trendy, organizace a řízení, kultura a odpovědnost. V Praze: C.H. Beck, 2013. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-478-0, str. 51 - 56

popředí i malé společnosti například v dopravě viz společnost Dodo či ve vývoji softwaru například vývojáři aplikace pro pronájem nemovitostí Ulovdomov.cz.⁶⁸ Podle statistik organizace IMD World Competiveness Center, která posuzuje konkurenceschopnost jednotlivých zemí na základě investic daných zemí do inovace, různých ekonomických aktivit a politiky, je Česká republika v roce 2021 na 34. místě, tedy oproti roku 2020 nastal propad o jedno místo. Z důvodu lepší představy zde též zmíním, že na prvním místě se umístilo Švýcarsko, zatímco sousedící státy ČR se umístily následovně: na 15. místě Spolková republika Německo, na 19. Rakousko, na 40. místě Slovensko a na 47. místě se umístilo Polsko.⁶⁹

3.2. Vlivy kultur nadnárodních korporací na kulturu ČR

Jedná se o vlivy, které lze obtížně specifikovat, neboť u každé z nadnárodních korporací je zaměstnán vždy pouze malý vzorek občanů České republiky, a s ohledem na to, že kultura se v každé nadnárodní korporaci alespoň mírně liší a stejně tak se liší její dopad na jednotlivce jako individuální lidskou bytost, tak nelze konstatovat její dopady na Českou republiku. Tedy lze se pouze domnívat, že některé kulturní hodnoty společnosti, se kterými se zaměstnanec nadnárodní korporace vnitřně ztotožňuje, zřejmě promítne i do svého života, a tím tedy může ovlivnit svou rodinu a okolí.

Více vypovídající úhel pohledu je dle mého názoru to, jak uvažují manažeři nadnárodních korporací o národní kultuře České republiky v případě, že se rozhodují o začlenění tohoto kulturního prvku do své nadnárodní organizace, a to ať již prostřednictvím jednotlivců či celých skupin, např. při investování do zahraniční pobočky v České republice. Z tohoto důvodu v následující podkapitole uvedu profil české kultury podle Hofstedova modelu, jehož princip byl blíže popsán v kapitole 1.3.1.

⁶⁸ BREJČÁK, Peter. Češi opět dominují žebříčku nejrychleji rostoucích firem střední Evropy. Premianty jsou DoDo, UlovDomov a Favi. CzechCrunch [online]. 19. 11. 2020 [cit. 2022-01-06].

⁶⁹ World Competitiveness Ranking: World Competitiveness Ranking 2021 Results. IMD: IMD WORLD COMPETITIVENESS CENTER [online]. červen 2021 [cit. 2022-01-06].

3.2.1. Kulturní profil České republiky podle Hofstedova modelu

K národním kulturním aspektům platí, že tyto se během času vyvíjejí, ale zásadně se nemění. Za účelem zjištění nejnovějších národních kulturních aspektů jsou prováděny výzkumy ze stran různých kulturou se zabývajících společností, které poté výsledky své práce odprodávají např. managementu nadnárodních korporací. S ohledem k tomuto bylo za účelem zjištění co nejaktuálnějších informací ke kulturním ukazatelům České republiky využito informací zveřejněných od výzkumné nadnárodní společnosti **Hofstede Insights**, která k měření kulturních odlišností využívá Hofstedovy metody, i když je tato pro její výzkumy mírně upravena viz následující ukazatele:

- 1) **Rozpětí moci** – tento ukazatel, jak jsem již výše popsal, měří nerovnosti zaměstnanců v hierarchickém uspořádání organizací dané kultury. Česká republika obdržela 57 bodů, což znamená, že zdejší lidé jsou srozuměni s nerovností společenského postavení. Toto také zobrazuje fakt, že ve výzkumech Češi uvádějí, že chtějí manažera, který jednoznačně rozhodne a rozdělí úkoly svým podřízeným.
- 2) **Individualismus** – tento ukazatel zobrazuje míru závislosti jednotlivých členů dané kulturní společnosti na sobě navzájem. Česká republika obdržela ve výzkumu společnosti Hofstede Insights skóre 58 bodů, což znamená, že v České republice jsou lidé více individuální, tedy starají se spíše o sebe a své nejbližší. Pravidlem je zde také takzvaná oboustranná výhoda, kdy pracovní právní vztah zpravidla existuje, jen dokud je to výhodné jak pro zaměstnavatele, tak pro zaměstnance a odměňování by mělo být u této kultury založeno na zásluhách.
- 3) **Maskulinita** – tento prvek měří soutěživost, rivalitu a hodnotový systém jednotlivců v dané kultuře. Tento faktor pracuje též se základní otázkou, zda lidi dané kultury motivuje k práci to, aby byli nejlepší (maskulinita), nebo aby je práce bavila (feminita). Česká republika získala v tomto prvku 57 bodů, tedy Češi jsou spíše zaměřeni na výkonnost, soutěživost spojenou s rivalitou, kdy důraz je zde kladen na rovnost a jednoznačné rozhodnutí v konfliktech. To je, jak jsem výše uvedl, strana vítězů a poražených.
- 4) **Vyhýbání se nejistotě** – tento ukazatel konstatuje fakt, jak daná národní kultura vnímá otázku neznámé budoucnosti, zda se jí má pokusit ovlivnit,

nebo ji má nechat být. Česká republika obdržela 74 bodů k tomuto faktoru, tedy je patrné, že členové této národní kultury mají často sklony k udržování pravidel i v případě, že tyto jsou již přežitá či nefunkční. Členové této kultury se často cítí zaneprázdněni a brání se inovacím. Pro Čechy je relevantní bezpečnost práce, preciznost a dochvilnost.

- 5) **Dlouhodobá orientace** – pod tímto ukazatelem společnost Hofstede Insights rozumí vazby dané národní kultury na své tradice, zažitá normy a jejich používání či aplikace na současné problémy. Česká republika v tomto ukazateli obdržela 70 bodů, což znamená, že v této národní kultuře nejsou velké vazby do minulosti, lidé jsou zde pragmatičtí a pravdu (dobro) neposuzují na základě tradic, ale s ohledem na situační a časový kontext. Češi jsou dále schopní přizpůsobit tradice změněným podmínkám a mají potřebu si vytvářet finanční rezervy, investovat, být šetrní a vytrvale jdou za svými cíli.
- 6) **Shovívavost** – v tomto bodě jsou měřeny dva protichůdné faktory, a to shovívavost a zdrženlivost. Češi mají v tomto bodě velmi nízké hodnocení, 29 bodů, což znamená, že nejsou shovívavým národem, tedy jsou často nešťastní, pesimističtí, cyničtí a kontrolují uspokojování svých potřeb. Češi také chápou, že uspokojování jejich potřeb je regulováno společenskými normami.⁷⁰

Tedy lze říci, že pokud se manažer nadnárodní korporace bude řídit výše uvedeným výzkumem, tak obecně zjistí, že Češi jsou s ohledem na velký počet prostředních hodnot (okolo 50 bodů) snadno přizpůsobivým národem, který je srovnán s nerovností pracovních pozic v organizaci a přirozeným respektem vůči nadřízeným. Lidé této národnosti se také často starají spíše o své vlastní zájmy, jsou soutěživí a zbytečně nelpí na tradicích. V pracovním procesu je příslušník české národní kultury spíše precizní a drží se stanovených pravidel, ale nerad improvizuje a brání se případným inovacím. Vlastnost typického člena české národní kultury, která by mohla být zdrojem konfliktů v nadnárodní korporaci, je zdrženlivost,

⁷⁰ Hofstede Insights: Consulting|Training|Certification|Tooling [online]. Hofstede Insights, 2021 [cit. 2021-12-09].

kdy na základě regulí, které si sám člen této kulturní skupiny stanoví, soudí ostatní členy z nadnárodní organizace, kteří nemusí mít obdobné zábrany.

3.2.2. Kulturní a společenské cíle vybraných nadnárodních korporací

Neméně důležité, jak jsem již výše uvedl, jsou i kulturní a společenské cíle nadnárodních korporací, kdy v případě, že tyto jsou v souladu s postoji jejich zaměstnanců, tak výrazně posilují pocit sounáležitosti. Proto práce níže demonstrativně uvede kulturní a společenské cíle několika vybraných nadnárodních korporací.

Google

Tato nadnárodní korporace se představuje jako společnost, která zaměstnává inteligentní a cílevědomé lidi, u kterých klade důraz na schopnosti než na předchozí zkušenosti. S ohledem na to, že Google zaměstnává lidi po celém světě, tak se snaží svou firemní kulturu udržovat otevřenou novým myšlenkám a idejím, kdy k výměně těchto myšlenek upravil i pracovní prostředí kanceláří a firemních kaváren.

Jako hlavní cíl společnost Google prezentuje zorganizování všech světových informací tak, aby byly všeobecně přístupné a využitelné. Vizi a budoucnost spatřuje společnost Google zejména v rozšíření svých služeb, jako jsou Google mapy pro samořídící vozidla, rozšířením prohlížeče Google Chrome, který bude více otevřený webovým doplňkům. V neposlední řadě společnost Google doufá v rozšíření dceřiné společnosti Calico, jejímž posláním je vytvořit zdravější budoucnost pro lidstvo.⁷¹

Vodafone

Tato společnost je známá tím, že vlastní a spravuje největší telefonní síť v Evropě. Také je společností, jejíž síť je v současné době nejlépe přizpůsobena standardu 5G. Hlavním cílem nadnárodní korporace Vodafone je propojit celou společnost tak, aby tato mohla pozitivně růst. Vodafone věří, že tohoto jevu dosáhne inkluzí

⁷¹ Google culture: Google's Vision and Mission. Google.com [online]. Google [cit. 2022-02-21].

všech, tak aby každý mohl přispět dle svých nejlepších schopností. Zároveň společnost usiluje o genderově vyrovnanou společnost a za tímto účelem nabízí nové pracovní příležitosti ženám. Zároveň se společnost Vodafone snaží podpořit růst nového kybersvěta, ke kterému chce zjednat každému rovný přístup, aby poskytl lidstvu lepší životní podmínky.

Společnost Vodafone u svých zaměstnanců a i ve svém vystupování upřednostňuje rychlost, důvěryhodnost, vášnivost, odvahu a schopnost přizpůsobit se digitalizaci světa.⁷²

Agrofert

Jedná se o koncern, jenž vznikl v České republice a v současné době vykonává svoji činnosti již v 18 zemích světa. Ve svém programovém prohlášení s názvem „Byli jsme a budeme odpovědní 2020“ společnost vyzdvihuje hodnoty Garance, Rozvoj, Odpovědnost, Férovost, Ekologie, Respekt a Tradice. Každá z těchto hodnot tvoří kapitolu. U Garance je vyzdvihována záruka dobrého jména společnosti, která je poskytována odběratelům, dodavatelům a zaměstnancům. Kapitola Rozvoj naopak popisuje, že v roce 2020 provedl investice ve výši 10,2 miliardy Kč do různých odvětví v ČR. V kapitole Odpovědnost společnost prohlašuje, jak pomáhala v boji s pandemií rozdělením tisíce litrů dezinfekce, dary potravin nemocnic a národní potravinové sbírce a dále jsou zde uvedeny částky věnované podpoře vzdělání, kultury a sportu. V kapitole Férovost společnost prohlašuje, že je dlouhodobě orientovaná, a proto dodržuje veškeré zákony, dohody, transparentnost a závazky, k čemuž jí má dopomáhat též etický kodex a program compliance, které v roce 2013 společnost přijala. Kapitola věnující se ekologii prohlašuje, že za rok 2019 – 2020 společnost investovala celkem 1,57 miliardy do tohoto oboru a z toho 724 milionů do technologií, jenž mají být šetrnější k ovzduší, 481 milionů korun do technologií, jenž mají být šetrnější k vodním zdrojům, a 364 milionů korun, které mají být šetrnější k půdě. V kapitole Respekt koncern Agrofert prohlašuje, že si váží všech řemesel bez rozdílu, kdy zároveň provádí jejich propagaci u mladých gene-

⁷² Vodafone Mission Statement: Google's Vision and Mission. *Mission-statement.com* [online]. mission-statement [cit. 2022-02-21]

rací a podporuje 32 škol. V poslední kapitole věnující se tradici koncern prohlašuje, že pod sebou shromáždil mnoho tradičních českých firem, kdy některé jsou v Čechách už od 19. století, a díky koncernu, který do společností zainvestoval, tyto zůstaly do dnešního dne konkurenceschopné. Zároveň je v této kapitole zvýdvihnuto, že koncern se podílí více než 16 % na potravinové soběstačnosti České republiky.⁷³

⁷³ Byli jsme a budeme odpovědní 2020: Agrofert. Agrofert [online]. Pyšelská 2327/2 Chodov, 149 00 Praha 4: Agrofert, 2021, 2021 [cit. 2022-02-21]

4. Trestně právní vlivy nadnárodních korporací na ČR

S ohledem na profesní náplň autora, jeho práce u Policie ČR spočívající ve vyhledávání, prověřování a objasňování protiprávních jednání, a také proto, že praktická část této práce se věnuje zejména těmto vlivům, tak trestněprávní vlivy budou místy odrazem praktické zkušenosti autora, kterou následně provedený výzkum buď potvrdí, či vyvrátí.

Souvislost nadnárodních korporací s trestnou činností páchanou na území ČR lze rozdělit do dvou kategorií.

První kategorie je přímé páchání trestné činnosti právnickou osobou - nadnárodní korporací, kdy do této kategorie nejčastěji spadají nadnárodní korporace, které se dopouštějí například trestných činů vůči životnímu prostředí, trestných činů spojených s korupcí či trestných činů spojených se zákonnými odvody (daně či pojištění).

Do druhé kategorie jsou zařazeny případy, kdy pachatel či pachatelé trestné činnosti využívají služeb poskytovaných ze strany nadnárodních korporací za účelem ukrytí své skutečné identity. Jedná se zejména o případy kyberkriminality, kdy nadnárodní korporace mohou ve virtuálním prostoru poskytovat různé hostingové služby či poskytovat emailové schránky či virtuální úložiště.

Zejména druhá kategorie je pro policejní orgány zabývající se kyberkriminalitou jako stěžejní, neboť na základě současné legislativy nemusí být pachatelé této činnosti ani příliš zběhlí v problematice informačních a komunikačních technologií, a přesto mohou jednat protiprávně beze strachu z případného odhalení.

4.1. Trestné činy páchané nadnárodními korporacemi

V českém právním systému se mohou právnické osoby, tedy i nadnárodní korporace, dopouštět některých trestných činů a být za ně odpovědné, kdy v zákoně č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále jen TOPO) v § 7 je negativně definován výčet trestných činů, za něž lze právnickou osobu stíhat. Dále u takto vymezeného okruhu trestných činů, za něž může být právnická osoba trestně odpovědná, je třeba naplnit ještě další obligatorní prvek, aby mohla být za trestný čin právnická osoba odpovědná, a to přičitatelnost. Přiči-

tatelností rozumíme jednání fyzických osob, které jsou v nějakém vztahu k právnické osobě, tj. statutární orgán, řídicí pracovník, osoby jednající na základě pokynů statutárního orgánu či řídicího pracovníka a zaměstnanci. Jednání výše uvedeného okruhu osob musí být v rámci činnosti právnické osoby či v jejím zájmu, právnické osobě z trestného činu vzniká majetkový či nemajetkový prospěch.⁷⁴ V následujících podkapitolách budou na základě zkušeností autora práce vyjmenovány nejčastější trestné činy, jichž se právnické osoby v ČR dopouštějí, kdy bohužel na základě provedených šetření autora nejsou vytvářeny žádné statistiky, které by evidovaly zastoupení nadnárodních korporací v trestných činech evidovaných v České republice.

4.1.1. Trestné činy spojené s korupcí

Úplatkářství

Pod tímto termínem jsou zahrnuté trestné činy přijetí úplatku § 331 TZ, podplacení § 332 TZ, nepřímé úplatkářství § 333 TZ.

U těchto ustanovení je důležitá definice úplatku. Šámal úplatkem rozumí „*neoprávněnou výhodu spočívající v přímém majetkovém obohacení nebo jiném zvýhodnění, které se dostává nebo má dostat uplácené osobě nebo s jejím souhlasem jiné osobě a na kterou nemá nárok*“.⁷⁵ V podstatě se tedy trestných činů spojených s úplatkářstvím mohou nejčastěji dopustit nadnárodní korporace, pokud požádají o úplatek, přijmou úplatek, dále pokud jej slíbí či poskytnou, a to vše v souvislosti s jejich podnikáním. Nepřímým úplatkářstvím tato práce rozumí příslibení nadnárodní korporace, že bude působit na výkon pravomoci úřední osoby.

Úplatkářství je již ze své podstaty latentního charakteru a v České republice se nejvíce objevilo v době kupónové privatizace. Z této doby pochází i jeden z medializovaných případů, kdy státní úředník, šéf Centra kuponové privatizace Jaroslav Lizner, přijal úplatek od podnikatele Luboše Sotony příslibem za zprostředkování prodeje akcií klatovských mlékáren.⁷⁶

⁷⁴ 418/2011 SB. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. 27. října 2011. Praha: Parlament ČR, 2011.

⁷⁵ ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁷⁶ HRABICA, Pavel. Kuffík nebo krabice od vína? Jak to u nás začalo s korupčními aférami: Svobodná a divoká 90. léta. Český rozhlas: Radiožurnál [online]. Praha: Radiožurnál, 2016, 17.07.2016 [cit. 2022-01-09].

Trestné činy proti závazným pravidlům tržní ekonomiky

Do této skupiny patří § 248 až 267 trestního zákoníku, nicméně cílem této práce je zde zmínit pouze ty, kterých se nejčastěji dopouštějí nadnárodní korporace ve vztahu ke korupci. Jedná se o § 256 TZ Sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě, § 257 TZ Pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži a § 258 TZ Pletichy při veřejné dražbě.

Pro porozumění těmto paragrafům práce definuje rozdíl mezi sjednáním výhody a pletichou. Sjednání výhody je přímá pomoc účastníkovi veřejné zakázky či dražby, zatímco pleticha je zpravidla zhoršení potencionálního výsledku veřejné zakázky či dražby pro jejího organizátora ve prospěch jednoho z účastníků veřejné zakázky či dražby. Toho může být dosaženo zastrašením či podplacením potencionálních účastníků soutěže za účelem zajištění jejich neúčasti.

Jedním z nejznámějších případů zvýhodnění nadnárodní korporace ve veřejné zakázce v ČR je případ nákupu obrněných transportérů značky Pandur pro armádu ČR, které v roce 2009 schválila vláda. Tyto byly zakoupeny od rakouské nadnárodní korporace Steyr za cenu 14,4 miliardy korun, kdy jedno vozidlo vycházelo na 134 milionů korun, zatímco Portugalsko ve stejné době zakoupilo několik těchto transportérů za cenu cca 40 milionů korun. Je zde patrný jasný nepoměr, který nedokázala vláda vysvětlit, jelikož výbava obou druhů transportérů byla obdobná. Provedenými výsledky v Rakousku bylo zjištěno, že jednatele nadnárodní korporace Steyr prostřednictvím lobbistů komunikovala s Markem Dalíkem, bývalým tajemníkem a poradcem tehdejšího předsedy Topolánka, který požadoval za provedení nákupu úplatek ve výši 18 milionů Eur.

4.1.2. Trestné činy spojené s daňovou soustavou ČR

Do této kategorie jsou řazeny § 240 – 247 TZ, ale tato práce se s ohledem k obšírnosti daného tématu bude věnovat pouze § 240 Zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby, jelikož je s tímto trestným činem spjata i činnost de lege lata, kterou největší nadnárodní korporace ve světě praktikují, a touto činností je přesouvání sídel společností do zemí s nízkou daňovou zátěží.

Tedy ustanovení podle § 240 TZ naplní nadnárodní korporace v případě, že „*zkrátí daň, clo, pojistné na sociální zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, pojistné na úrazové pojištění, pojistné na zdravotní pojištění, poplatek nebo*

*jinou podobnou povinnou platbu anebo vyláká výhodu na některé z těchto povinných plateb“.*⁷⁷ Za účelem správného porozumění čtenáře, jaké daně musí nadnárodní korporace hradit, je nutno alespoň krátce vymezit daňovou soustavu ČR.

Tuto tvoří daň z přidané hodnoty, spotřební daně, daně z příjmů fyzických i právnických osob, daň z nemovitostí, daň silniční, daň z dědictví a darování, daň z převodu nemovitosti a ekologické daně. Je zde třeba uvést také pro nadnárodní korporace důležitou tematiku dohod o dvojím zdanění, které Česká republika uzavřela se zahraničními státy, kdy tyto dohody chrání nadnárodní korporace před platbou daně z příjmů a z majetku ve více státech, tedy pokud mají uzavřenou s domovským státem nadnárodní korporace dohodu o již výše uvedeném dvojím zdanění. Aktuální přehled těchto smluv pro ČR je vyvěšen na stránkách Ministerstva financí ČR. Problematiku celních poplatků zde popisovat nebudu, postačí uvést, že se jedná o poplatky spojené s vývozem, dovozem či tranzitem zboží v území daného státu. Pojištěním pak rozumíme určitou pravidelnou platbu, která má snižovat náklady určitých negativních událostí.

Toto jsou nejčastější objekty výše uvedené skutkové podstaty, se kterými se budou nadnárodní korporace v ČR potýkat. Nakonec je v této skutkové podstatě trestného činu zmíněno i vylákání výhody na některé z povinných plateb, čímž lze chápat určité daňové úlevy, které si může korporace na základě výše uvedených povinných plateb vyžádat při splnění podmínek stanovených zvláštním zákonem.⁷⁸ Je třeba dodat, že této trestné činnosti se dopouštějí spíše malé podniky, které se většinou jako nadnárodní společnosti do zahraničních trhů zapojují spíše jen exportem a importem. Mimo tuto trestnou činnost existuje ještě krácení daní legálním způsobem, kterou typicky provozují velké nadnárodní korporace, a to přesuny do „daňových rájů.“⁷⁹ Viz Česká nadnárodní společnost LINET s.r.o., která v Nizozemsku založila společnost Linet Group SE, která v současnosti zastřešuje holding několika společností včetně výše uvedené LINET s.r.o.⁸⁰

⁷⁷ 40/2009 SB. Trestní zákoník. 8.1.2009. Praha: Parlament ČR, 2009.

⁷⁸ ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Vel-ké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁷⁹ TOŽIČKA, Tomáš. Daňové úniky v České republice a ve světě. *Deník Referendum* [online]. Deník Referendum, 2012, 17.08.2012 [cit. 2022-01-11].

⁸⁰ LINET [online]. LINET, 2021 [cit. 2022-01-11].

4.1.3. Trestné činy spojené s poškozováním životního prostředí

Opět se jedná o velice obšírnou kategorii trestných činů, kterými ČR hájí životní prostředí. Tyto zájmy jsou zachyceny ve skutkových podstatách trestných činů od § 293 – 308 TZ. Popisovat obsah každého z těchto ustanovení není v souladu s cíli této práce, proto zde budou zmíněny pouze nejčastější skutkové podstaty, které na území ČR mohou naplnit nadnárodní korporace. Jedná se o § 293 Poškození a ohrožení životního prostředí a § 294 Poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti.

Jak již název těchto ustanovení napovídá, jedná se o ochranu stejných objektů, shodným jednáním subjektů, kdy ustanovení se liší pouze formou zavinění, kdy u § 293 jedná subjekt úmyslně, zatímco z § 294 jedná subjekt v hrubé nedbalosti. Z výše uvedených důvodů budou z mé strany popisována ustanovení § 293 a 294 TZ zároveň. Objektem těchto ustanovení je ochrana životního prostředí jako celku, například ovzduší, les, půda, voda. Ustanovení § 293 a 294 TZ jsou blanketní, odkazují na jiné právní předpisy, kdy toto je výhodné, neboť v ochraně životního prostředí dochází často k novelizacím a nemusí se při každé novelizaci provádět též novelizace trestního zákoníku. Mezi obligatorní znaky této skutkové podstaty patří jednání subjektu, které poškozuje nebo ohrožuje výše uvedené objekty v rozporu s právním předpisem ve větším rozsahu nebo na větším území nebo takovým způsobem, jenž může svým následkem způsobit těžkou újmu na zdraví či smrt, nebo je k odstranění takového následku třeba vynaložit náklady ve značném rozsahu. V případě, že tyto znaky nejsou naplněny, tak může být nadnárodní korporace stíhána na základě jiných zákonů, jako například zákon o životním prostředí č. 17/ 1992 Sb.⁸¹ Výše uvedená legislativní opatření společně s vyhláškami a nařízeními EU, dále pak společně s dalšími zákony a podzákonnými předpisy ČR se tímto snaží ovlivnit, aby nadnárodní korporace do České republiky nepřicházely za účelem využívání zastaralých technologií, které jsou škodlivé pro životní prostředí a nepřípustné v některých vyspělých zemích.

⁸¹ ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Vel-ké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

Jeden v současné době známý mediální případ je z roku 2020, kdy zatím blíže nezjištěný pachatel znečistil poblíž Valašského Meziříčí řeku Bečvu jedovatou látkou zvanou kyanid, kdy dle dosud zveřejněných informací je mezi prověřovanými též společnost Deza a.s., která je součástí nadnárodního konglomerátu Agrofert.⁸²

4.2. Trestné činy, k jejichž páchání pachatelé užívají nadnárodní korporace prostřednictvím služeb kyberprostoru

Nadnárodní korporace se dle zkušeností autora do trestního řízení mnohem častěji zapojují jako nositelé elektronických stop důležitých pro trestní řízení než jako pachatelé trestné činnosti. Toto souvisí zejména se službami, které na celosvětové síti poskytují různé nadnárodní korporace. Jedná se zejména o různé poskytovatele internetových služeb, internet software provider (dále jen ISP), o poskytovatele webových stránek a vzdálených úložišť, poskytovatele emailových schránek, provozovatele sociálních sítí a seznamek, provozovatele online burz a směnárén, provozovatele online kasin, provozovatele online bazarů a různých e-shopů či poskytovatele online her. A právě takových nadnárodních korporací využívají pachatelé k utajení své skutečné identity či k legalizaci výnosů pocházejících z trestné činnosti.

4.2.1. Nejčastější druhy trestných činů, v nichž jsou interesovány nadnárodní korporace

Je třeba zdůraznit, že výčet těchto trestných činů není úplný, jedná se pouze o trestné činy, s nimiž se autor práce setkal během svého služebního působení nejčastěji.

4.2.1.1. Podvod

Jedná se o nejrozšířenější trestný čin, který se v kyberprostoru vyskytuje, neboť osoby pachatelů nemusí k jeho páchání mít žádné zvláštní znalosti či technické prostředky. Podle § 209 trestního zákoníku je podvodem jednání, kterým pachatel sebe či jiného obohatí tak, že využije něčího omylu či jej do stavu omylu přivede a

82 PROCHÁZKOVÁ, Petra a Radek ŠTERBA. Za viníka kyanidů se nabízí 100 tisíc, starosta chce zrušit kanál do Bečvy Zdroj: https://www.idnes.cz/zlin/zpravy/becva-otrava-kyanidy-jednani-valasske-mezirici-starosta-strzinek-ministr-brabec.A201127_125929_zlin-zpravy_ras. IDNES.cz [online]. iDNES, 2020, 27.11.2020 [cit. 2022-01-12]

způsobím tím na cizím majetku škodu nikoliv nepatrnou.⁸³ V době zpracovávání diplomové práce rozumíme škodou nikoliv nepatrnou způsobenou škodu nejméně v hodnotě 10 000,- Kč.

Na základě profesního působení autora je potvrzeno, že většina řešených trestných činů souvisejících s kyberprostorem je tvořena zejména podvody, a to ať již v podobě inzerátů či různých podvrhnutých webových stránek, emailových zpráv či dokladů. Autor práce během své služby vyzoroval chování pachatelů, kteří jsou nejprve k obětem zdvořilí, využívají omyl oběti, která posléze zašle dle pokynů pachatele finanční prostředky zpravidla na bankovní účet jiné oběti či na kryptoměnovou peněženku a poté osoba oběti cítí již nutnost s pachatelem komunikovat a zároveň mnohdy i „nějakou povinnost“ postupovat dle pachatelových pokynů tak, aby nepřišla o již zasláné finanční prostředky. Bohužel většinou si oběti neuvědomují, že pachatelé z nich pouze pod různými záminkami chtějí vylákat více finančních prostředků a tímto oběť dostávají do zoufalejší a zoufalejší situace. Pachatelé těchto podvodů využívají nadnárodní korporace zejména jako lokální internetové poskytovatele, kdy využívají jejich síť jako přístupového bodu do celosvětové sítě internet. Ve zjednodušeném podání tento přístupový bod je registrovaný prostřednictvím IP adresy právě na určitého lokálního poskytovatele internetových služeb a tuto IP adresu využívají všichni zákazníci daného poskytovatele při své činnosti na celosvětové síti internet. Tato IP adresa je poté také zpravidla zjištěna ze strany policejního orgánu a ten se poté musí dotazovat na danou nadnárodní korporaci lokálního internetového providera za účelem získání relevantních informací vedoucích k určitému zařízení či osobě pachatele. Tento jev více popíši v kapitole 5.2.2, neboť provází všechny kybernetické trestné činnosti obsažené v této diplomové práci.

Nejtypičtějším příkladem výše uvedeného jednání, se kterým se za svoji kariéru autor setkal, je případ, kdy poškozená požadovala na internetu získání půjčky 2 miliony poté, co jí žádost o půjčku banka zamítla. Proto v prostředí internetu vyhledala reklamu na půjčky ze zahraničí, kdy jí po zadání osobních informací -

⁸³ ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

jména, příjmení, data narození, emailové schránky a telefonního čísla, kontaktovala prostřednictvím aplikace WhatsApp „ředitelka Komerční banky ve Francii“. Ta se nejprve snažila s obětí hovořit prostřednictvím hovoru ve výše uvedené aplikaci, ale jelikož poškozená neuměla anglicky, tak zvolila textový chat za zřejmého využívání Google překladače, kdy v chatu bylo množství gramatických chyb. Takto z oběti vylákala „zaváděcí poplatek“, který měl oběť zařadit v jejich bance jako žadatele o půjčku. Poté obdobným způsobem vylákala údajná ředitelka banky z poškozené další poplatky za pojistné, rezervaci a clo. Je nutno též uvést, že veškeré poplatky měla oběť složit agenty banky v různých zemích prostřednictvím nadnárodních korporací Moneygram a WesternUnion. Ve chvíli, kdy již poškozená měla pochyby o „ředitelce banky“, tak jí poslala odkaz na jejího právního zástupce, který z poškozené postupně vylákal další poplatky a nakonec, když již poškozená odmítala reagovat i na jeho pokyny, kontaktoval ji senátor z Floridy, který jí důrazně doporučoval poslouchat pokynů pachatelů pod pohrůzkou mezinárodního trestního stíhání ze strany FBI. Celá komunikace mezi poškozenou a pachatelem trvala téměř 2 roky, kdy mezitím byl využit i její bankovní účet k praní špinavých peněz, jelikož další poškození ze strany tohoto pachatele či pachatelů více věřili slibovaným půjčkám, když měli skládat finanční prostředky na český účet, ze kterého poté výše uvedená poškozená vybírala finanční prostředky a odesílala je prostřednictvím nadnárodních korporací Moneygram a WesternUnion. Dále byla způsobena škoda též okolí poškozené, neboť si půjčovala, aby měla dostatek finančních prostředků na vymyšlené poplatky ze strany pachatelů. Tímto jednáním pachatele či pachatelů byla způsobena škoda zjištěným poškozeným v celkové výši nejméně 1 200 000,- Kč, z čehož prvotní poškozená, jež žádala o půjčku ve výši 2 000 000,- Kč, odeslala v průběhu 2 let pachateli či pachatelům částku ve výši nejméně 800 000,- Kč. Nutno podotknout, že pachatelé záměrně oddalovali rozhodnutí poškozené celou věc předat Policii ČR a ve chvíli, kdy poškozená po dvou letech věc oznámila, již byly k dispozici pouze informace k telefonním číslům a ojedinělým bankovním převodům, neboť zjištěné IP adresy již byly po lhůtě uchovávání informací. Tedy věc je do současné doby neobjasněna.

4.2.1.2. Neoprávněný přístup k počítačovému systému či nosiči informací

Toto je skutková podstata, která byla speciálně vytvořena k potírání trestných činů, které souvisí s informačními či komunikačními technologiemi. Toto ustanovení chrání primárně data v digitální podobě buď uložená na počítačovém systému, nebo na nosiči dat. Data jsou chráněna SPTČ vůči jejich užití, změně, poškození, pozměnění, padělání či dokonce před jejich vložení. Základní skutková podstata § 230 odstavce 1 trestního zákoníku dokonce nepožaduje, aby v případě počítačových systémů subjekt data zde uložená využil, ale k vzniku jeho trestní odpovědnosti postačuje, že tento překoná nějaké zabezpečení např. formou hesla, a tím do daného počítačového systému získá přístup.⁸⁴

Opětovně je třeba uvést, že pachatelé této trestné činnosti využívají nadnárodních korporací shodným způsobem, jako v případě podvodu viz výše, ale s tím, že zde se již zpravidla jedná o znalejší pachatele, kteří mají pokročilé znalosti v oboru informačních a komunikačních technologií a umí nejen prostřednictvím těchto nadnárodních korporací, ale i ostatních fyzických osob, jež mají přístup do celosvětové sítě internet, zamaskovat svoji skutečnou identitu a zabránit tak svému odhalení ze strany orgánů činných v trestním řízení. Více tento problém popíší v kapitole 4.2.2.

Autor práce se za svoji kariéru u Policie ČR setkal s velkým množstvím případů neoprávněného přístupu k počítačovému systému či nosiči informací, ale mezi nejkompexnější patří tzv. ransomware útoky. Jedná se o druh napadení počítačového systému, kdy pachatelé získají přístup do nějaké sítě a na veškerých zde připojených zařízeních provedou změnu dat tak, že je zašifrují a učiní je neupotřebitelnými bez dešifrovacího klíče. Poté v takto pozměněných počítačových systémech pachatelé zanechají výzvu k zaplacení výkupného, většinou v kryptoměně, kdy zpravidla tuto ještě rozšíří o určitou časovou lhůtu na rozhodnutí o zaplacení požadované částky a nabídnou ukázkou dešifrování 1 – 3 nejdůležitějších souborů, jako důkaz jejich schopnosti data dešifrovat.

⁸⁴ ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

Typickým příkladem takového útoku, se kterým přišel autor do styku, bylo napadení sítě základní školy, kdy útočníci využili otevřených portů RDP, tedy portů umožňujících komunikaci se vzdálenou plochou, k jednomu z klientských počítačů umístěném v jídelně, kam měla zřízený vzdálený přístup prostřednictvím portů RDP vedoucí jídelny, kdy pachatelé na základě zajištěných elektronických stop využili tohoto otevřeného komunikačního portu a využili kombinaci slovníkového útoku, to je slovník se všemi smysluplnými slovy a útoku „brutální silou“, tedy strojové zadávání postupných znaků abecedy a jejich opakované potvrzování. Po zisku přístupu do tohoto účtu v klientské stanici brzy pachatelé zjistili, že účet vedoucí jídelny měl z důvodu účetnictví práva síťového správce, čehož pachatelé využili a vytvořili si vlastní uživatelský účet s power oprávněním (administrátorská oprávnění), na všech serverech školy vymazali veškerá inteligentní úložiště připojená (NAS) a postupně na všech aktivních zařízeních v síti vytvořili též nové power uživatele a spustili zde proces šifrování. Je nutné podotknout, že útočníci vyčkali s procesem šifrování až do pátka 23:00 hodin a zaměstnanci základní školy výše uvedené události zjistili až následující týden v pondělí. Tedy útočníci měli celý víkend na to, aby způsobili maximální škody a vymazali většinu elektronických stop. Po přihlášení zaměstnanců školy do intranetové sítě bylo zjištěno, že veškeré soubory na plochách zařízení jsou neasociované, nemají žádný obrázek ikony a v každém adresáři byla uložena výzva k možnosti kontaktování útočníků prostřednictvím onion prohlížeče Tora. V této komunikaci měly být domluveny podmínky platby prostřednictvím kryptoměny bitcoin za dešifrování dat, kdy toto vyjednávání škola odmítla. Následně bylo z mé strany ve věci vedeno prověřování, kdy bylo zjištěno, že pachatelé skutečně k přístupu do intranetové sítě využili otevřených portů vzdálené plochy, kdy bohužel k prolomení hesla byly ze strany firewallu sítě logovány IP adresy přístupů, ale s ohledem na to, že zde nebyla zapnutá filtrace logování IP adres internetových poskytovatelů podle polohy, tedy nebylo zde logování omezeno pouze na ČR, tak pachatelé prováděli útočné přístupy ze zařízení po celém světě. Tedy samozřejmě zde nebylo možné ztotožnit jediné zařízení, neboť IP adresa byla při každém přístupu zcela odlišná. Blíže tento problém popíši v následující kapitole. S ohledem na to, že útočníci nedokázali zašifrovat připojené inteligentní úložiště pracující na bázi operačního systému Linux, tak toto smazali, aby škola neměla k dispozici žádné zálohy umožňující obnovu pozměněných dat.

Naštěstí měla škola odborného pracovníka v oblasti IT, který mimo vše ostatní měl na síti též připojené inteligentní úložiště, které bylo neindexované, a tudíž do něj nemohli útočníci proniknout a data změnit, jelikož neznali přesnou adresářovou cestu k těmto datům. Na základě výše uvedené skutečnosti tedy škola přišla o data z posledního měsíce, která byla schopná v poměrně krátké době nahradit, ale výše uvedená událost je do současné doby neobjasněná.

4.2.2. Hlavní problém při objasňování trestných činů v kyberprostoru

Jak již bylo v předchozích subkapitolách několikrát naznačeno, tak největším problémem pro objasňování trestných činů v kyberprostoru je časový interval, po který jsou k dispozici elektronické stopy. Doba, po kterou jsou elektronické důkazy dostupné pro policejní orgán, je nedostatečná, neboť relevantní elektronické stopy jsou prostřednictvím regulací Evropské unie resp. nařízení Evropského parlamentu a rady EU č. 2016/679 (GDPR), zahrnuty do osobních údajů a požívají též jejich ochranu. Článek 30 nařízení GDPR výslovně uvádí, že:

„Fyzickým osobám mohou být přiřazeny síťové identifikátory, které využívají jejich zařízení, aplikace, nástroje a protokoly, jako například adresy internetového protokolu či identifikátory cookies, nebo jiné identifikátory, jako jsou štítky pro identifikaci na základě rádiové frekvence. Tímto způsobem mohou být zanechány stopy, které mohou být zejména v kombinaci s jedinečnými identifikátory a dalšími informacemi, které servery získávají, použity k profilování fyzických osob a k jejich identifikaci.“⁸⁵

Z výše citovaného tedy vyplývá, že se tato ochrana vztahuje i na IP adresy respektive jejich logovací záznamy, které jsou při objasňování trestné činnosti v kyberprostoru stěžejním důkazem. Veškeré osobní údaje podle nařízení GDPR jsou hodny speciální ochrany a zejména by nemělo docházet k jejich shromažďování u jejich správce v případě, že již tato data ke své činnosti nepotřebuje.

A právě v povinnosti mazání nepotřebných osobních údajů je dle názoru autora největší problém, jelikož nadnárodní korporace v podobě lokálních internetových

⁸⁵ NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU): o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů. In: . Strazburk: EU, 2016, ročník 2016, 2016/679.

poskytovatelů mažou k jimi poskytovaným IP adresám logovací údaje starší 1 roku a mnoho poskytovatelů dokonce maže tyto údaje do 6 měsíců. Ačkoliv úmysl tohoto nařízení byl primárně ochránit osobní údaje jednotlivých fyzických osob a ty ochránit před jejich zneužíváním nejen v kyberprostoru, tak zároveň tímto byl narušen proces objasňování trestné činnosti, kterou policisté zabývající se trestnou činností v kyberprostoru prověřují a vyšetřují. Právě vlivem tohoto nařízení postčuje pachatelům svoji trestnou činnost zprostředkovat přes několik nadnárodních korporací v podobě lokálních poskytovatelů internetu za využití například služeb virtuálních privátních sítí.

Tyto sítě si lze představit pro zjednodušení jako vlak, kdy pachatel se svým zařízením sedí v lokomotivě a oběť je v posledním vagónu tohoto vlaku. Každý další vagón, který odděluje pachatele od oběti, je anonymizační mezičlánek v podobě jiného zařízení umístěného v jiné síti. Aby policejní orgány, které se snaží objasnit případ, dopadly pachatele či alespoň jeho zařízení, tak musí projít od oběti postupně všemi „vagóny“, kdy v každém dalším vagónu naleznou dveře do dalšího, který je blíže k „lokomotivě“ pachatele. Jenže na tento průchod potřebují policisté čas, který jim bohužel mnohdy nepostačuje. V praxi to funguje tak, že zpravidla každý anonymizační vagón musí policejní orgán dožádat u odlišné nadnárodní korporace, kdy od této zjistí údaje k další nadnárodní korporaci a tak pořád dokola, dokud policista nedorazí do pomyslné lokomotivy, či bohužel dle praxe autora častěji dokud nedorazí čas uchování logovacích informací u těchto korporací a policistovi nezmezí „dveře do dalšího vagónu“ a případ tak zůstane zpravidla navždy neobjasněný.

Je třeba dodat, že různé nadnárodní korporace v podobě poskytovatelů internetových služeb reagují na žádosti policejních orgánů odlišně. Některé spolupracují velmi dobře a jsou schopny dodat požadované informace v rámci týdnů, zatímco jiné vyžadují zkontaktování policejních orgánů v zahraničí a formou mezinárodně justiční spolupráce vyžádat tyto údaje jejich prostřednictvím. Tento proces zpravidla trvá i několik měsíců, což s ohledem na čas, po který jsou uchovávány logovací údaje, snižuje značně naději na úspěšné objasnění věci. Existují určité nouzové kanály komunikací s největšími nadnárodními korporacemi, na základě kterých jsou poskytovány informace v rámci několika hodin či dokonce minut, ale tyto lze užít pouze v případě závažného ohrožení, jako je například pohřešování dítěte či

terorismus. Bohužel v případech, kdy je ohrožen „pouze majetek“, je policejní orgán omezen výše popsaným principem dožadování.

4.2.3. Možná řešení

Jak již práce v subkapitole 4.2.2 popsala, tak „méně závažná“ trestná činnost, která má zpravidla za následek škodu či odcizení majetku oběti, je objasněna dle zkušeností autora ve velmi malé míře z důvodů nenaplnění dostatečné závažnosti k vyžádání informací od nadnárodních korporací či z příčiny časové náročnosti. Dle policejních metodik se snaží policejní orgán sloučit co nejvíce „bagatelních“ protiprávních jednání tak, aby ve svém souhrnu naplnily skutkovou podstatu, na základě které již budou splněny podmínky pro získání informací od zahraničních subjektů. Nicméně, v kyberprostoru může tentýž pachatel bez většího úsilí vystupovat pokaždé pod jinou identitou, emailovou schránkou, adresou kryptoměnové peněženky a podobně, kdy tímto může bránit sloučení více případů a jejich efektivnímu objasnění.

Problém změny identit pachatelů v kyberprostoru je neovlivnitelný, proto je nejvhodnějším řešením obezřetnost potencionálních obětí, tedy všech osob, jež jsou aktivní v celosvětové síti internet. Naštěstí v poslední době je na bezpečné chování v kyberprostoru kladen velký důraz, nicméně ve své kariéře se setkávám s případy, ve kterých pachatelé jednají podle určitých algoritmů v souladu se sociálním inženýrstvím tak, aby od obětí získali potřebné prostředky, jako jsou finance, osobní doklady, přístupová hesla a jiné. Na základě modu operandi pachatelů kybernetické trestné činnosti se pokusím níže vymezit pravidla, podle kterých může potencionální oběť poznat, že jedná s možným pachatelem kybernetické trestné činnosti.

- 1) Pachatel zpravidla komunikuje v českém jazyce, ve kterém je velké množství gramatických chyb, jelikož se jedná o přepis z překladače Google.
- 2) Pachatel nikdy nezašle finanční prostředky, pokud žádné neobdržel, a v případě, že již finanční prostředky od oběti obdržel, tak zasílá výrazně méně, než získal.

- 3) Pachatel mnohdy komunikuje z více emailových schránek např. z nějaké, která vystupuje jako bankovní instituce či nadnárodní korporace Paypal, tak aby doložil oběti oprávněnost svých požadavků.
- 4) Pachatel se snaží získat identitu oběti prostřednictvím ofocených dokladů či se snaží získat údaje k elektronickému bankovníctví a platební kartě.
- 5) V případě, že oběť nechce již uposlechnout požadavky pachatele, tak začíná oběť vydírat například tím, že její jednání oznámí FBI či jinému orgánu.
- 6) Pokud je již oběť zcela rozhodnuta, že oznámí jednání pachatele na Policii ČR a toto mu sdělí, tak se snaží oznámení zdržet možnými přísliby nápravy tak, aby měl policejní orgán co možná nejméně času na získání elektronických důkazů.

Tedy z výše uvedených pravidel lze u bagatelních trestných činů konstatovat, že nejlepší prevencí je nedůvěřivost samotných poškozených, kteří si budou všechny skutečnosti ověřovat samostatně na internetu z více zdrojů, a v případě pochybností se tyto potencionální oběti obrátí na policejní orgán, který je zpravidla schopen podezřelé případy identifikovat.

Podstatně komplexnějším problémem je časová náročnost vyžadování dat od nadnárodních korporací, kdy jak jsem již výše popsal elektronické stopy v podobě například IP adres pachatelů. Dle názoru autora by toto mohla vyřešit mezinárodní smlouva, ve které by přistoupivší státy musely za účelem potlačení kyberkriminality souhlasit s urychleným procesem vyžadování procesně použitelných informací například prostřednictvím specializovaných pracovišť policie, na základě kterých by mohlo být takto kontaktováno velké množství nadnárodních korporací po celém světě v krátkém časovém horizontu. Dalším možným řešením by bylo prodloužení času, po kterém jsou nadnárodní korporace ve formách poskytovatelů internetových služeb povinny uchovávat logovací údaje k IP adresám, což by ale vedlo k rizikům jejich zneužití ze strany například hackerů, kteří by napadli servery dané

nadnárodní korporace, a také by se tím mohly zvýšit náklady těchto korporací požadované k uchování těchto dat. Autor práce zastává názor, že v budoucnu bude třeba, aby se tímto problémem světové legislativní orgány zabývaly a došly ke vzájemné celosvětové úmluvě obdobného rázu, jako je úmluva o kyberkriminalitě. Efektivnější řešení by možná spočívalo v novelizaci této úmluvy, kdy by zde byly dodány legislativní nástroje, které by umožnily překonat výše uvedené problémy.

5. Výzkum

Výzkum proběhl formou základní exploratorní metody průzkumu, k jehož provedení bylo užito techniky dotazníku s uzavřenými a polouzavřenými otázkami, jejichž cílem bylo definovat problémy při vyžadování informací od nadnárodních korporací ze strany PČR a zjistit, zda tyto problémy ve svém důsledku vedou ke snížení pravděpodobnosti objasnění trestné činnosti v kyberprostoru, kdy za účelem naplnění tohoto cíle práce definovala 7 výzkumných otázek:

1. Na jakém organizačním článku Policie ČR se zpracovatelé setkávají v souvislosti s trestním řízením s nadnárodními korporacemi nejvíce?
2. V jakém procesním postavení jsou nadnárodní korporace v trestním řízení v ČR evidovány nejčastěji?
3. V souvislosti s jakým druhem kriminality jsou nadnárodní korporace zapojeny do trestního řízení nejčastěji?
4. Jsou zpracovatelé trestních spisů proškoleni pro komunikaci s nadnárodními korporacemi?
5. Jak vysoké finanční náklady vznikají Policii ČR v souvislosti se získáním procesně relevantních dat od nadnárodních korporací?
6. Jaká je hlavní překážka při objasňování kybernetické trestné činnosti, ve které poskytují nadnárodní korporace své služby pachatelům?
7. Jaké je množství trestných činů za období jednoho roku, v nichž vystupují nadnárodní korporace, a jaká je jejich objasněnost?

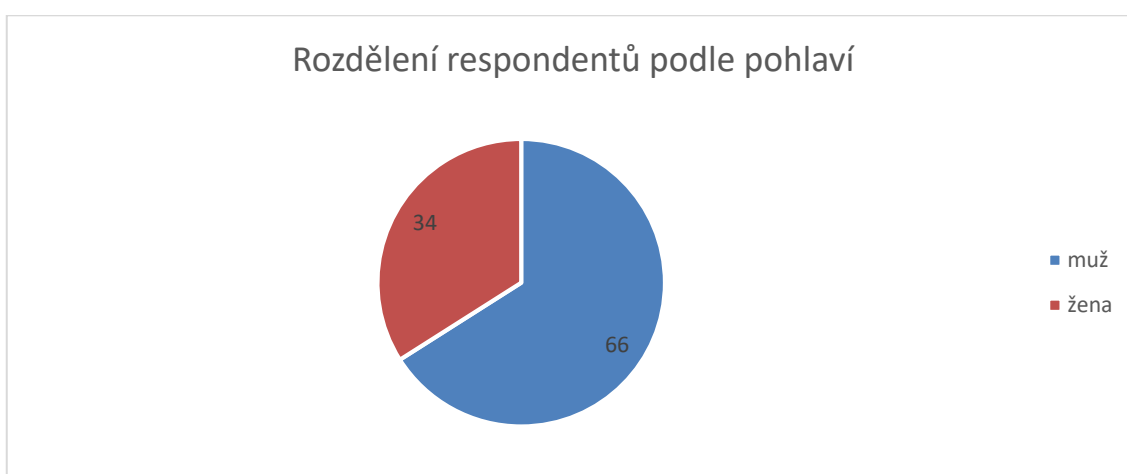
Struktura výzkumné části práce nejprve definuje vzorek respondentů, na kterých proběhl průzkum, a poté jednotlivé podkapitoly budou formulovat hypotézy na výše uvedené výzkumné otázky prostřednictvím aplikované logické metody indukce, kdy tato bude užita na data získaná od respondentů.

5.1. Charakteristika výzkumného vzorku respondentů

Výzkumu se účastnilo 100 respondentů, kdy výzkumný vzorek tvořili příslušníci ve služebním poměru u Policie ČR. Dotazník byl umístěn na online platformě Survio, kdy úspěšnost vyplnění dotazníku se pohybovala na 59,2 %, celkově byl dotazník

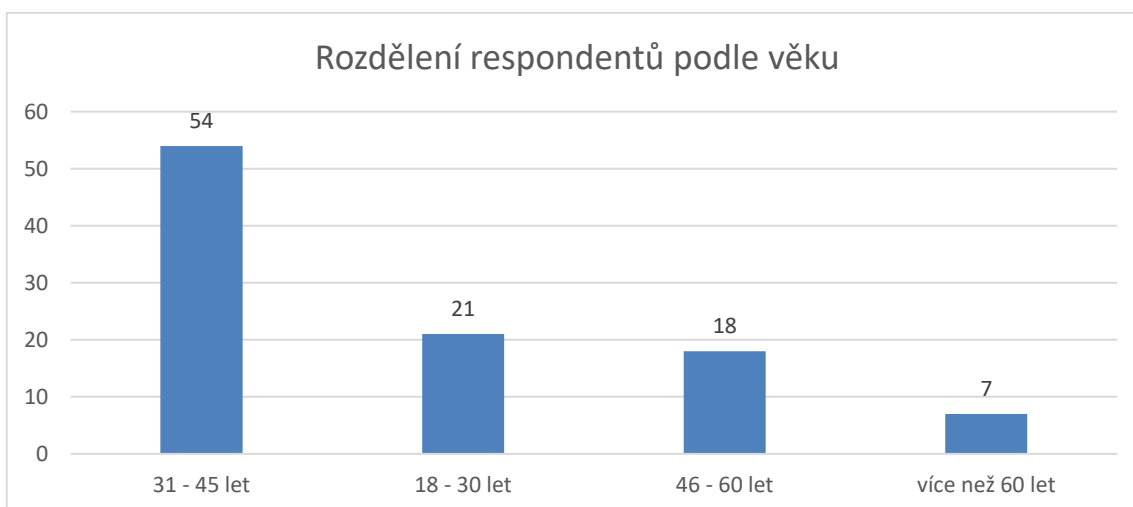
zobrazen 169 krát, ale vyplněný jej odeslalo 100 respondentů. Vyplnění dotazníku respondenti prováděli od 19. února do 27. února roku 2022. Dotazník je rozčleněn tak, že prvních 9 otázek je obligatorních a zbylé otázky č. 10 - 18 jsou fakultativní. K tomuto systému práce přistoupila z důvodu, že bylo třeba oddělit respondenty, kteří se již s nadnárodními korporacemi v trestním řízení setkali a mají s těmito zkušenostmi nutné k vyplnění otázek č 10 – 18, a respondenty, kteří se s nadnárodními korporacemi neseškávají a nemohou tedy poskytnout relevantní odpovědi na otázky č. 10 – 18.

Graf č. 1 rozdělení respondentů podle pohlaví

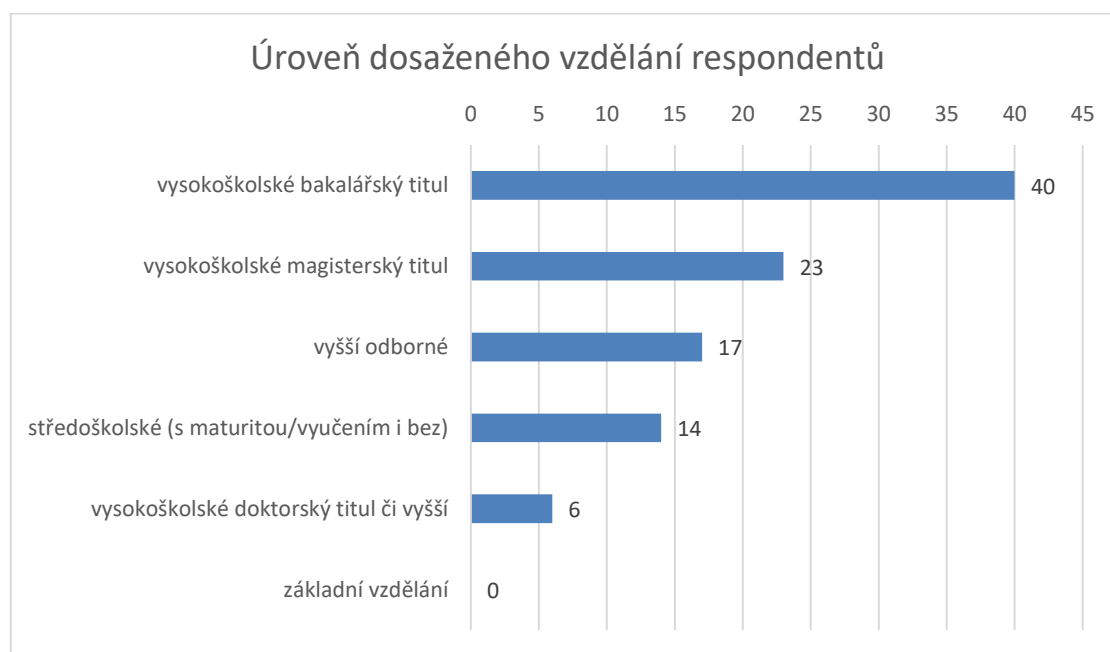
Z výše uvedeného tedy vyplývá, že dotazník úspěšně odeslalo z celkového počtu 100 respondentů 66 mužů a 34 žen.

Graf č. 2 rozdělení respondentů podle věku

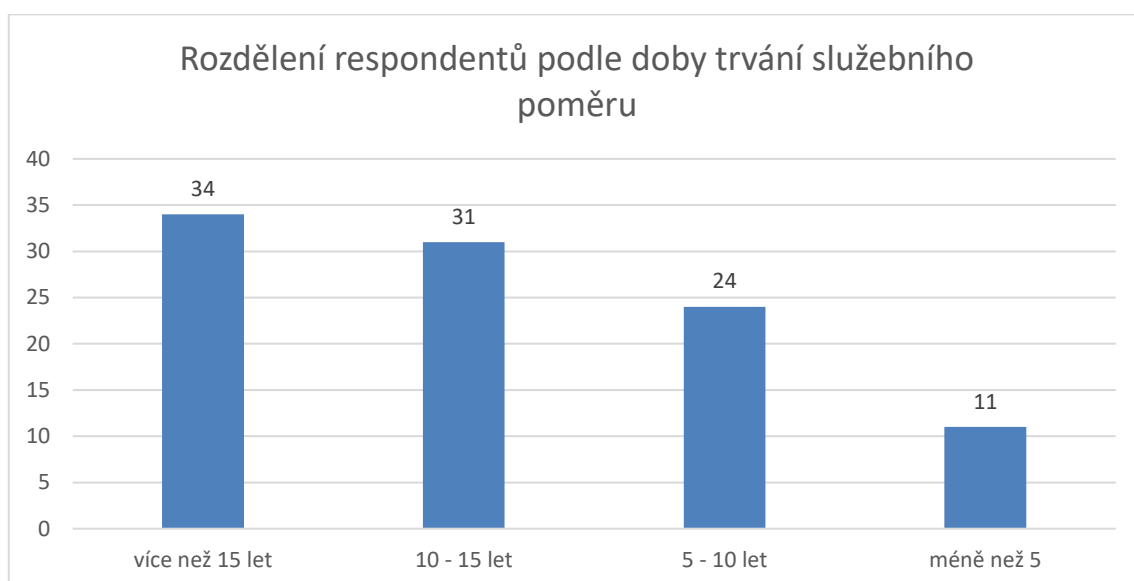
Respondenti, kteří úspěšně odeslali své odpovědi, byli nejčastěji ve věkovém rozmezí od 31 – 45 let, a to v počtu 54. Druhou nejčastější věkovou kategorií, která se dotazníkového šetření účastnila, byla mezi 18 – 30 lety, kdy v této kategorii bylo 21 respondentů. Ve věkové kategorii 46 – 60 let se výzkumu účastnilo 18 respondentů. Nejmenší zastoupení mezi vzorkem respondentů jsou osoby starší 60 let, v počtu 7 respondentů. Nízké zastoupení vzorku respondentů ve věku 60 a více let lze přisuzovat i maximální hranici věku pro službu u Policie ČR, kterou je konec kalendářního roku, v němž příslušník dovrší 65 let věku, tedy tato kategorie obsahuje pouze rozsah 5 let.

Graf č. 3 rozdělení respondentů podle úrovně dosaženého vzdělání

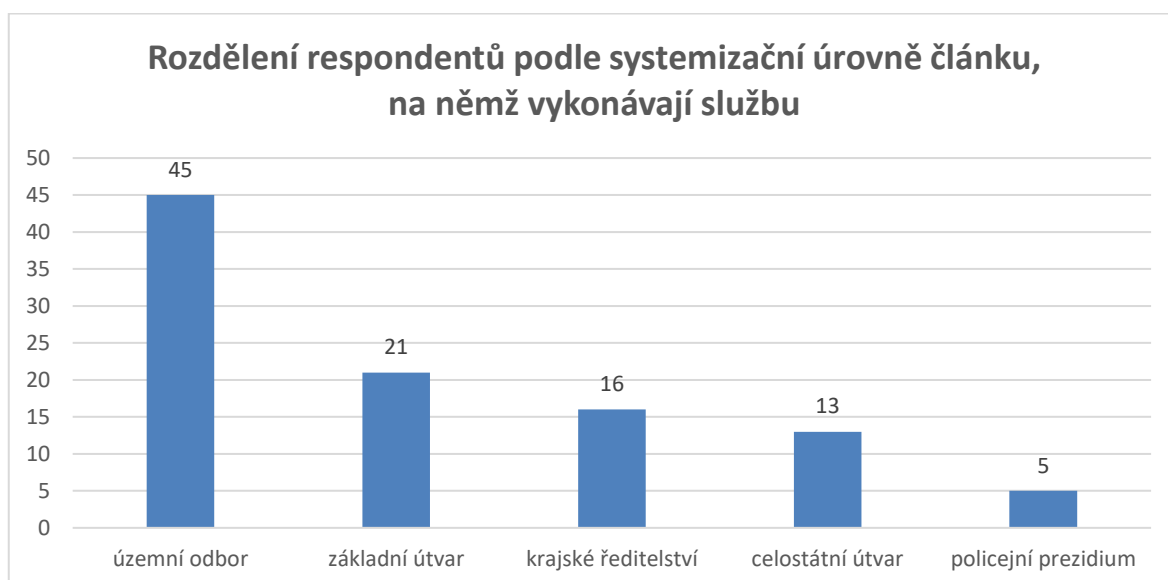
Nejvíce respondentů, kteří se výzkumu zúčastnili, dosáhlo bakalářského titulu, celkem 40 z dotázaných. Druhou nejvíce zastoupenou skupinou jsou respondenti, kteří dosáhli magisterského titulu, celkem 23 respondentů. 14 z dotazovaných respondentů uvedlo jako nejvyšší vzdělání středoškolské, které nebylo diverzifikováno na maturitní a nematuritní obory, ale s ohledem na podmínky přijetí k Policii ČR lze předpokládat, že tito respondenti dosáhli zpravidla úspěšného složení maturitní zkoušky. Doktorského titulu či vyššího dosáhlo z celkového množství dotazovaných 6 respondentů. Výzkumu se neúčastnil žádný respondent, který by měl „pouze“ základní vzdělání, kdy tento výsledek byl očekávaný, jelikož policie nepřijímá do služebního poměru osoby, které dosáhly maximálně základního vzdělání.

Graf č. 4 rozdělení respondentů podle doby trvání služebního poměru

Nejvíce respondentů, celkem 34, je ve služebním poměru u PČR více než 15 let. U 31 dotazovaných trvá služební poměr od 10 – 15 let. V kategorii 5 – 10 let trvání služebního poměru bylo zařazeno 24 respondentů. Nejméně respondentů (11) bylo v kategorii méně než 5 let.

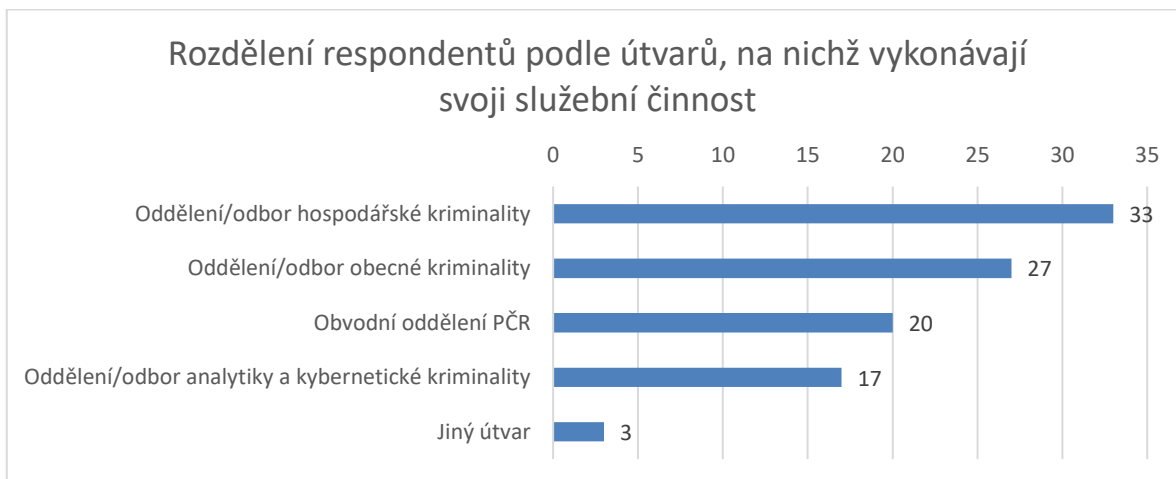
Graf č. 5 rozdělení respondentů podle systemizační úrovně článku, na němž vykonávají službu

Nejvíce respondentů (45) je služebně zařazeno na úrovni územního odboru. Druhou nejčastější skupinou respondentů v počtu 21 příslušníků, kteří jsou zařazení na základních útvarech - obvodních odděleních PČR. 16 respondentů je služebně

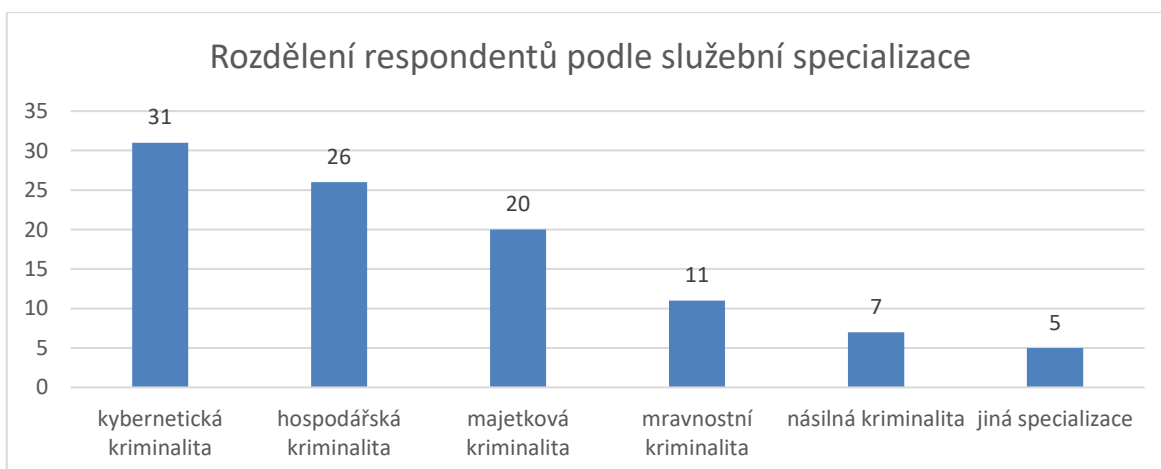
zařazeno na krajských ředitelstvích PČR. Z celostátních útvarů se výzkumu zúčastnilo 13 respondentů. Nejméně respondentů (5), kteří se výzkumu zúčastnili, je z Policejního prezidia ČR.

Graf č. 6 rozdělení respondentů podle útvaru, na němž vykonávají svoji služební činnost

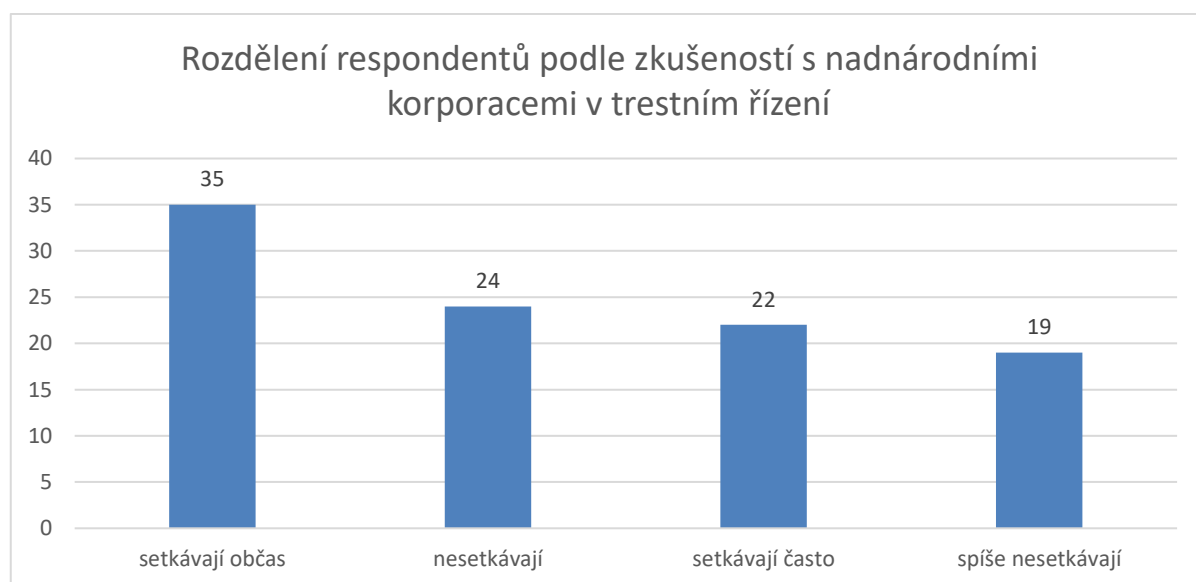
Z výše uvedeného grafu vyplývá, že nejvíce respondentů je zařazeno služebně na odděleních či odborech hospodářské kriminality. Druhou nejčastější skupinou v počtu 27 jsou příslušníci oddělení či odboru obecné kriminality. Policistů obvodních oddělení se výzkumu účastnilo v počtu 20 respondentů. 17 příslušníků bylo z oddělení/odborů analytiky a kybernetické kriminality a 3 respondenti uvedli, že slouží na jiném útvaru.

Graf č. 7 rozdělení respondentů podle služební specializace

Nejvíce respondentů, kteří se účastnili výzkumu, jsou specialisté na kybernetickou kriminalitu. Je zde tudíž patrný mírný rozpor s grafem číslo 6, kdy nejvíce respondentů bylo z oddělení či odborů hospodářské kriminality, kdy výsledek lze přisuzovat tomu, že většina specialistů na kyberkriminalitu na organizační úrovni územních odborů je zařazena na odděleních hospodářské kriminality. Druhou největší skupinu respondentů tvoří specialisté na hospodářskou kriminalitu v počtu 26 příslušníků. Specialistů na majetkovou kriminalitu se výzkumu zúčastnilo 20 osob. 11 respondentů uvedlo, že jejich specializací je mravnostní kriminalita. Specialistů na násilnou kriminalitu se do výzkumu zapojilo 7 a 5 respondentů uvedlo, že jejich specializace je jiné povahy.

Graf č. 8 rozdělení respondentů podle zkušeností s nadnárodními korporacemi v trestním řízení

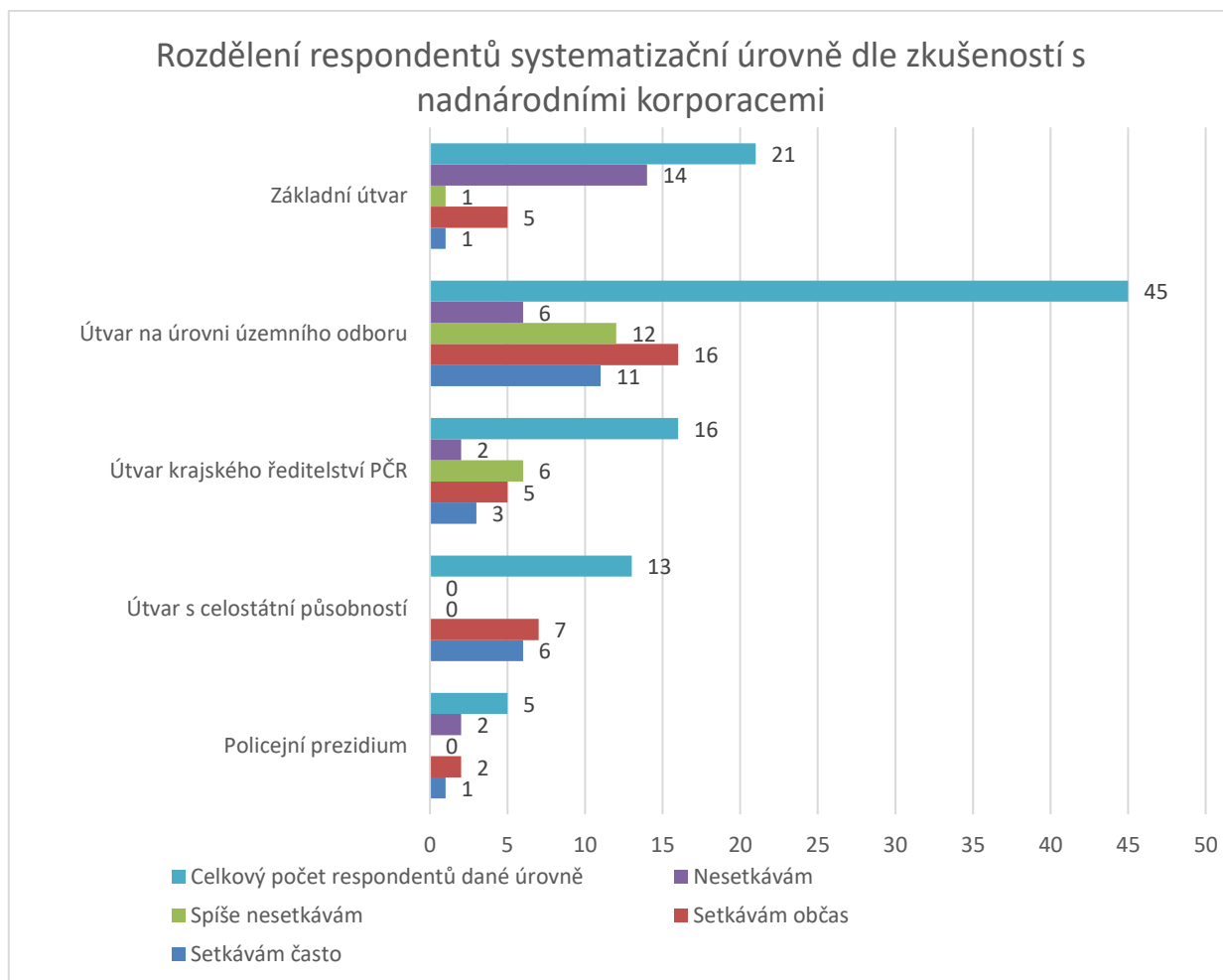

Respondenti, kteří uvedli, že se s nadnárodními korporacemi v trestním řízení nesetkávají, již neměli odpovídat na následující otázky. Největší skupinu, pětatřicet respondentů, tvořili ti, kteří se s nadnárodními korporacemi občas v trestním řízení setkávají. Druhou nejčastější kategorii tvoří respondenti v počtu 24 dotazovaných, kteří uvedli, že se s nadnárodními korporacemi nesetkávají. 22 účastněných respondentů uvedlo, že se s nadnárodními korporacemi v trestním řízení setkávají často. Nejméně respondentů (19) uvedlo, že se s nadnárodními korporacemi v trestním řízení spíše nesetkávají.

5.2. Odpovědi respondentů k výzkumné otázce č. 1

Znění výzkumné otázky: Na jakém organizačním článku Policie ČR se zpracovatelé setkávají v souvislosti s trestním řízením s nadnárodními korporacemi nejvíce?

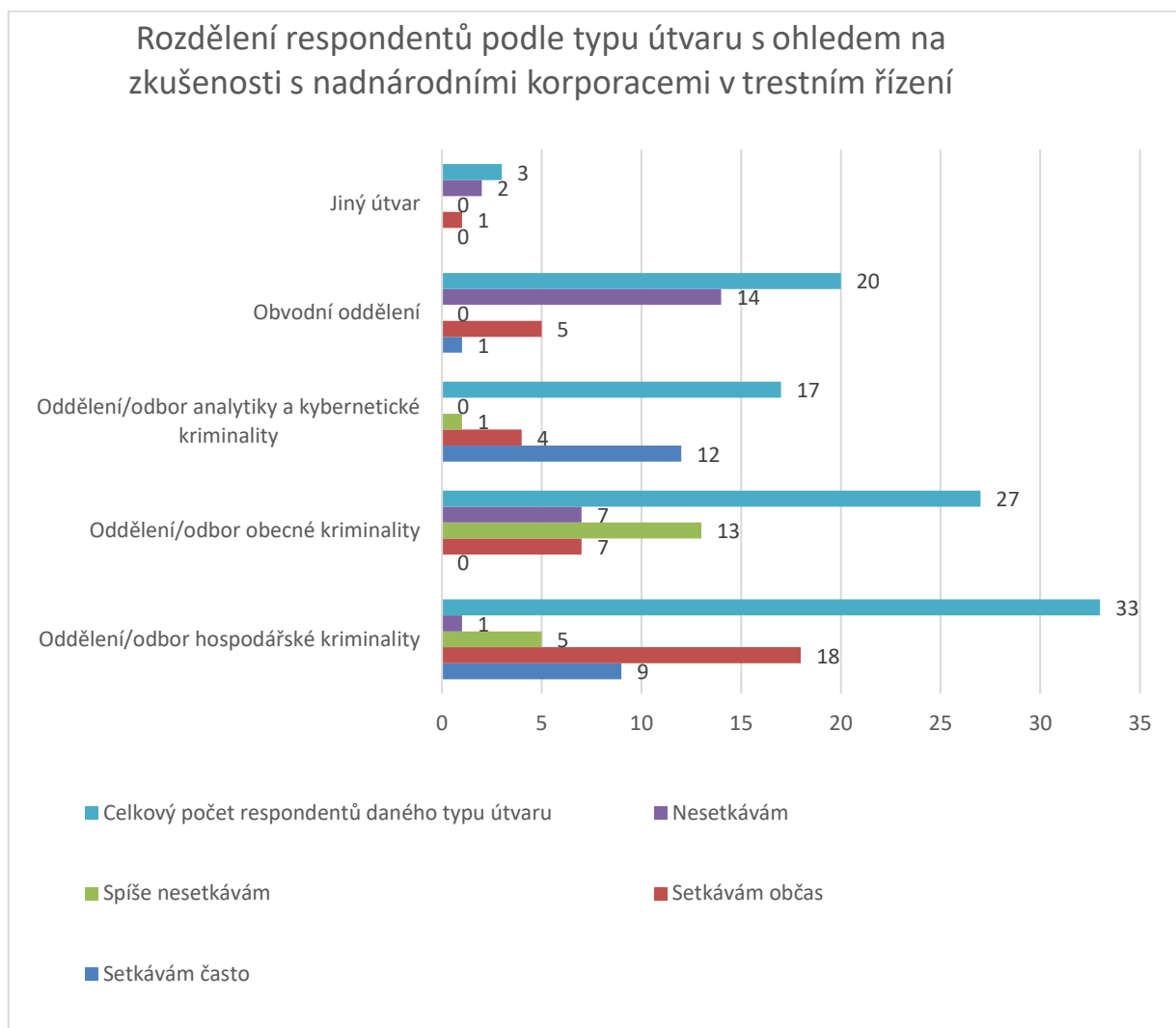
Graf č. 9 rozdělení respondentů systemizační úrovně dle zkušeností v trestním řízení s nadnárodními korporacemi

Z výše uvedeného grafu vyplývá, že nejpočetnější kategorií jsou policisté na úrovni územního odboru, 39 zde zařazených příslušníků mělo alespoň nějakou zkušenost s nadnárodními korporacemi a pouze 6 příslušníků se zde s nadnárodními korporacemi nikdy nesetkalo, tedy dle procentuálního vyjádření má zkušenosti s nadnárodními korporacemi na této organizační úrovni 86,7 % respondentů. Toto je samozřejmě také dáno vysokým počtem vzorku respondentů z územních odborů (45), kteří se průzkumu zúčastnili. Druhou nejčastější skupinou, která má

alespoň nějaké zkušenosti s nadnárodními korporacemi, jsou útvary krajského ředitelství PČR, a to v počtu 14 příslušníků, kdy pouze 2 příslušníci se s nadnárodními korporacemi v trestním řízení nesetkali. Tedy dle procentuálního vyjádření má zkušenosti s nadnárodními korporacemi na této organizační úrovni 85,7 % respondentů. Útvary s celostátní působností byly v dotazníkovém šetření zastoupeny 13 respondenty, kdy na výsledcích je jasně vidět, že tyto útvary často zprostředkovávají komunikaci Policie ČR právě s nadnárodními korporacemi, neboť 7 respondentů uvedlo, že se s nadnárodními korporacemi setkávají občas, a 6 respondentů uvedlo, že se s nadnárodními korporacemi setkávají často, tedy dle procentuálního vyjádření má zkušenosti s nadnárodními korporacemi na této organizační úrovni 100 % respondentů. Na základních útvarech uvedlo pouze 7 respondentů z celkového počtu 21 respondentů, že se s nadnárodními korporacemi setkali, tedy dle procentuálního vyjádření má zkušenosti s nadnárodními korporacemi na této organizační úrovni 33,3 % respondentů. Tento jev je způsoben tím, že nadnárodní korporace zpravidla vystupují v komplexnějších trestných činnostech a v pozdějších fázích prověřování těchto trestných činů, ke kterým je podle závazného pokynu policejního prezidenta místně a věcně příslušná organizační úroveň územního odboru kriminální policie. Nejmenší počet respondentů byl z policejního prezidia, celkový počet 5 respondentů, kdy 3 z těchto respondentů mají zkušenosti s nadnárodními korporacemi, tedy dle procentuálního vyjádření má zkušenosti s nadnárodními korporacemi na této organizační úrovni 60 % respondentů.

Graf č. 10 rozdělení respondentů podle typu útvaru s ohledem na zkušenosti s nadnárodními korporacemi v trestním řízení

Nejvíce respondentů, kteří se s nadnárodními korporacemi setkávají, je zařazeno na odděleních/odborech hospodářské kriminality, kdy z celkového vzorku respondentů této kategorie, 33 respondentů, pouze 1 uvedl, že s nadnárodními korporacemi nemá žádné zkušenosti, tedy procentuálně na těchto útvarech má zkušenost s nadnárodními korporacemi 97 % respondentů. Druhým nejčetnějším vzorkem respondentů v celkovém počtu 27 příslušníků jsou policisté služebně zařazení na odděleních/odborech obecné kriminality. Z tohoto celkového vzorku s nadnárodními korporacemi mělo zkušenost 20 policistů, což je 74,1 % respondentů oddělení/odborů obecné kriminality. Nezanedbatelnou skupinu též tvoří respondenti z oddělení/odborů analytiky a kybernetické kriminality, kdy zde má všech 17 zúčastněných respondentů zkušenosti s nadnárodními korporacemi a dokonce 12

respondentů (70,6 % této kategorie) uvedlo, že se s nadnárodními korporacemi setkávají v trestním řízení často. Na obvodních odděleních respondenti uvedli, že se s nadnárodními korporacemi z 20 policistů setkala pouze 6 příslušníků v trestním řízení, tedy pouze 30 % dotazovaných z této kategorie, což je dáno zejména, jak jsem již výše uvedl, problémem příslušnosti složitější trestné činnosti, v níž se nadnárodní korporace často objevují. Nejmenší počet vzorku respondentů tvoří skupina jiného útvaru - nespécifikované útvary, které nebyly v rámci realizovaného výzkumu definovány, kdy na těchto útvarech z celkového počtu 3 respondentů má zkušenosti s nadnárodními korporacemi pouze 1 respondent, to představuje 33,3 % příslušníků této skupiny.

Hypotéza k výzkumné otázce č. 1 konstruovaná na základě odpovědí respondentů:

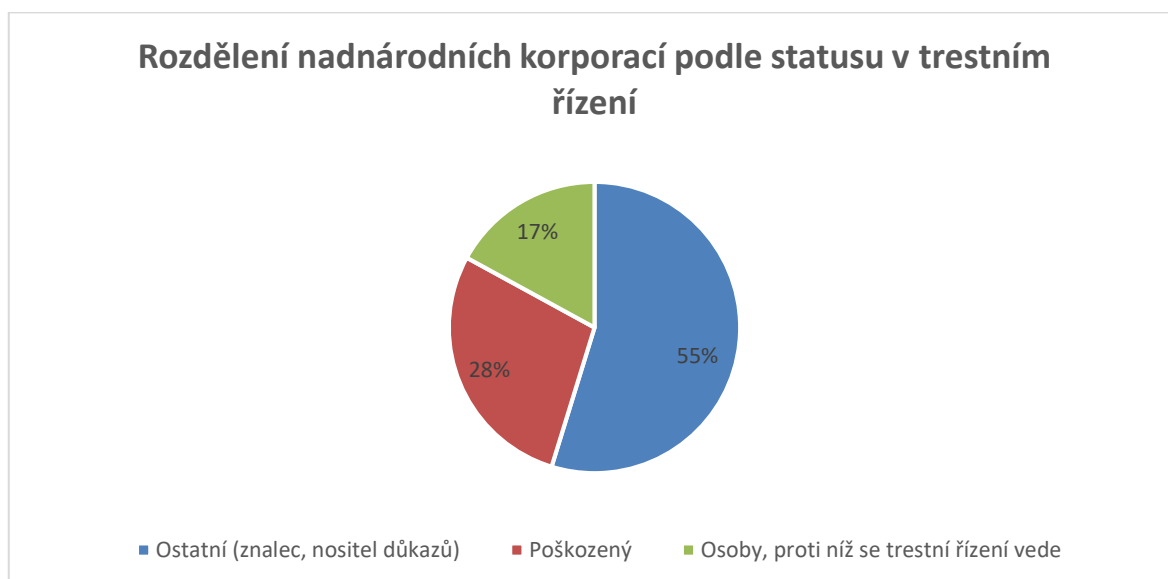
Nejčastěji se s nadnárodními korporacemi v trestním řízení setkávají policisté služebně zařazení na celostátních útvarech, tj. 100 % z dotazovaných, a poté na útvarech územních odborů (86,7 %) zde zařazených příslušníků, a to zejména na odděleních/odborech analytické a kybernetické kriminality, kde má s nadnárodními korporacemi zkušenost 100 % z dotazovaných, a poté na odděleních/odborech hospodářské kriminality, kde má zkušenost s nadnárodními korporacemi 97 % příslušníků.

5.3. Odpovědi respondentů k výzkumné otázce č. 2

Znění výzkumné otázky: V jakém procesním postavení jsou nadnárodní korporace v trestním řízení v ČR evidovány nejčastěji?

Je třeba upozornit, že na tuto a nadcházející výzkumné otázky byli dotazováni pouze respondenti, kteří již s nadnárodními korporacemi v trestním řízení mají zkušenosti, výjimku tvoří pouze podkapitola 5.5, která se zabývá úrovní znalostí příslušníků potřebnou pro interakci s nadnárodními korporacemi.

Graf č. 11 rozdělení nadnárodních korporací podle statusu v trestním řízení

K získání nezbytných údajů k zodpovězení této výzkumné otázky bylo jednotlivým respondentům, kteří již mají zkušenosti s nadnárodními korporacemi v trestním řízení, přiděleno 100 bodů, které měli dle svých dosavadních zkušeností rozdělit podle četnosti mezi 3 kategorie statusů, ve kterých nadnárodní korporace vystupují v trestním řízení. Největší podíl (58 %) mají nadnárodní korporace jako kategorie ostatní (znalec či nositel důkazů). V 28 % mají nadnárodní korporace v trestním řízení status poškozené osoby a 17 % jsou nadnárodní korporace osoby, proti nimž se trestní řízení vede.

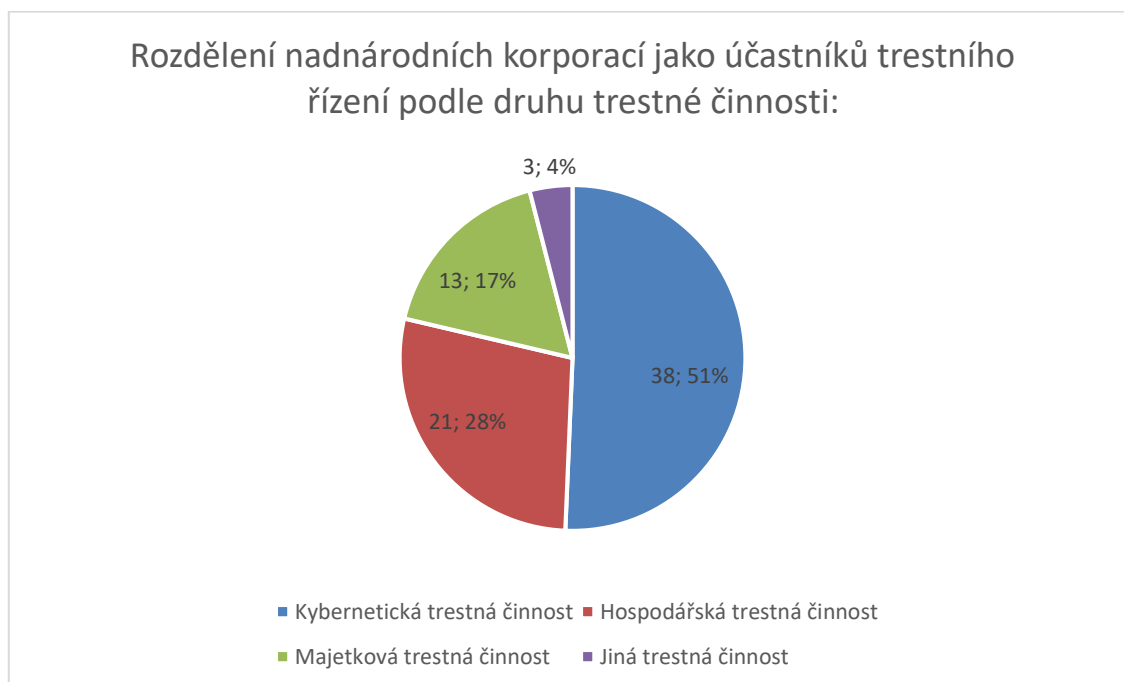
Hypotéza k výzkumné otázce č. 2 konstruovaná na základě odpovědí respondentů:

Nejčastěji, v 55 % případů, mají nadnárodní korporace v trestním řízení status osoby, která na trestní řízení vykonává vliv jako znalec či nositel důkazů.

5.4. Odpovědi respondentů k výzkumné otázce č. 3

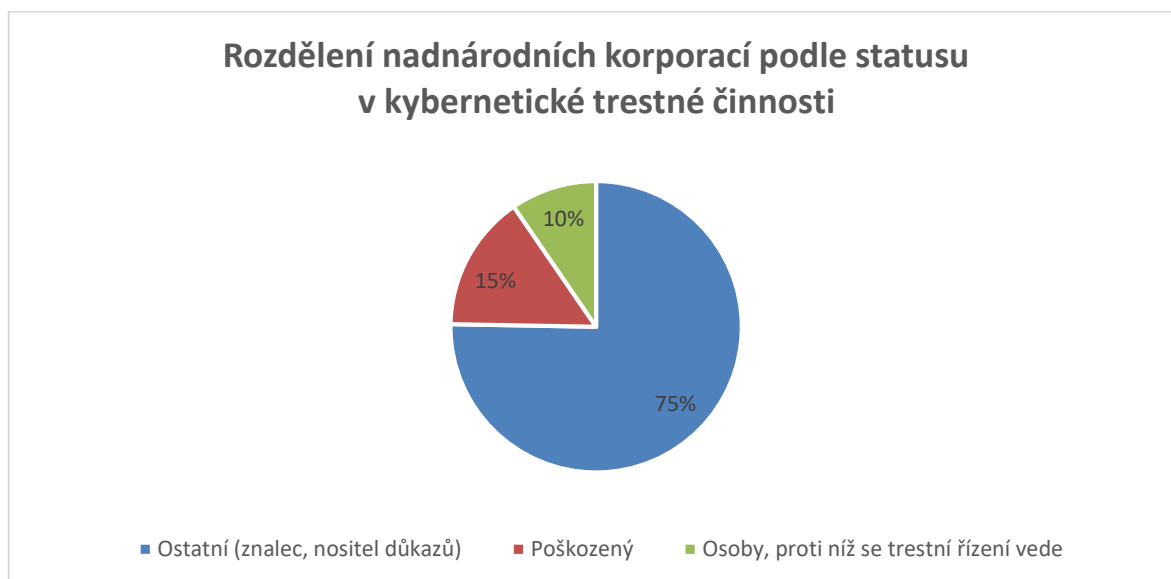
Znění výzkumné otázky: V souvislosti s jakým druhem kriminality jsou nadnárodní korporace zapojeny do trestního řízení nejčastěji?

Graf č. 12 rozdělení nadnárodních korporací jako účastníků trestního řízení podle druhu trestné činnosti

Nejvíce respondentů (38) v dotazníku uvedlo, že nejčastěji s nadnárodními korporacemi jednájí v souvislosti s kybernetickou trestnou činností, kdy toto tvoří 51 % z celkového počtu oslovených respondentů, kteří se s nadnárodními korporacemi v trestním řízení setkali. 21 respondentů uvedlo, že s nadnárodními korporacemi jednájí v souvislosti s hospodářskou trestnou činností, to je 28 % z celkového množství respondentů se zkušenostmi s nadnárodními korporacemi v trestním řízení. 13 respondentů (17 % celkového množství respondentů se zkušenostmi s nadnárodními korporacemi v trestním řízení) uvedlo, že se s nadnárodními korporacemi nejčastěji setkávají v souvislosti s majetkovou trestnou činností, a 3 respondenti (4 % z celkového množství respondentů), kteří uvedli, že mají zkušenosti s nadnárodními korporacemi v trestním řízení, se setkávají s nadnárodními korporacemi v jiné blíže nespecifikované trestné činnosti.

Graf č. 13 rozdělení nadnárodních korporací podle statusu v kybernetické trestné činnosti

S ohledem na to, že nejčastěji nadnárodní korporace vykonávají vliv na trestní řízení v trestných činech kybernetické kriminality, byla též vyhodnocena data za účelem zjištění, v jakém statusu tento vliv nadnárodní korporace v trestním řízení vykonávají. Na základě odpovědí respondentů, kteří mají s nadnárodními korporacemi zkušenosti v trestním řízení vedeného v souvislosti s kybernetickou trestnou činností, bylo zjištěno, že nejvíce nadnárodních korporací, téměř v 75 %, zde vystupuje jako znalci či nositelé důkazů, zatímco jako poškozené zde nadnárodní korporace vystupují pouze v 15 % odpovědí a pouze v 10 % odpovědí mají v těchto trestných činech status osoby, proti níž se trestní řízení vede. Tento jev potvrzuje zkušenosti autora práce, které již byly popsány v podkapitole 4.2.

Hypotéza k výzkumné otázce č. 3 konstruovaná na základě odpovědí respondentů:

Nadnárodní korporace jsou nejčastěji, v 51 % případů, zapojeny do trestního řízení v souvislosti s kyberkriminalitou a v 75 % případů kyberkriminality mají procesní statut znalce či nositele důkazů.

5.5. Odpovědi respondentů k výzkumné otázce č. 4

Znění výzkumné otázky: Jsou zpracovatelé trestných spisů proškoleni pro komunikaci s nadnárodními korporacemi?

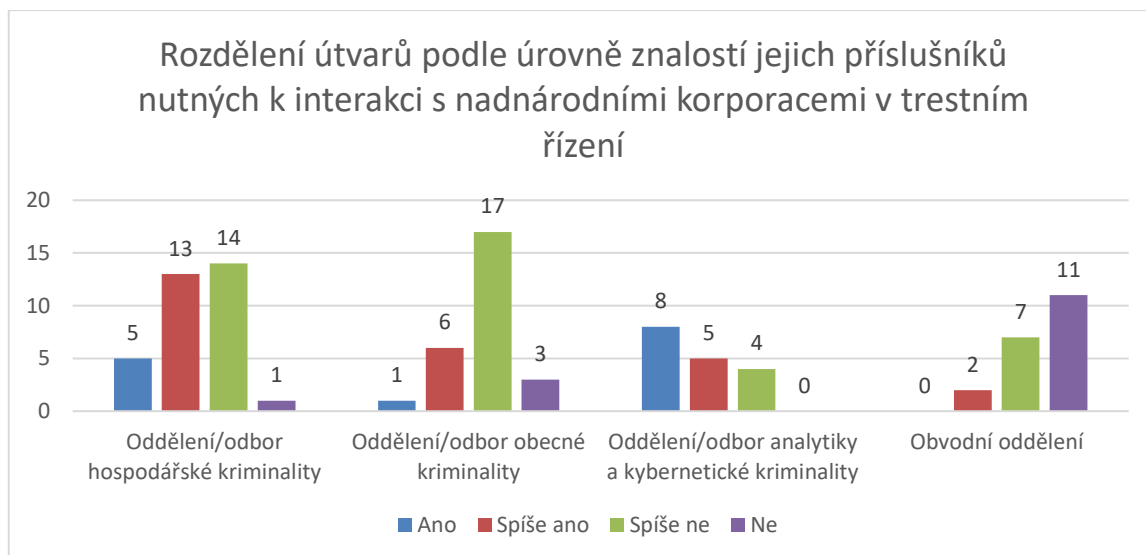
V této podkapitole, jak jsem již výše upozornil, bude vyhodnocen úplný vzorek respondentů, neboť nezáleží jen na skutečnosti, zda zpracovatelé mají nějaké zkušenosti s nadnárodními korporacemi, ale i na tom, zda jsou příslušníci dostatečně proškoleni pro případ, že by se s nadnárodními korporacemi setkali.

Graf č. 14 rozdělení respondentů podle úrovně znalostí nutných k interakci s nadnárodními korporacemi v trestním řízení

Nejvíce respondentů, 43 z celkového vzorku, se domnívá, že pravděpodobně nemají dostatečné znalosti k tomu, aby mohli procesně správně jednat s nadnárodními korporacemi v trestním řízení. Druhou největší kategorií tvoří 28 příslušníků, kteří se domnívají, že pro procesně správné jednání s nadnárodními korporacemi v trestním řízení mají dostatek informací. 15 respondentů uvedlo, že nejsou dostatečně proškoleni k tomu, aby mohli procesně správně jednat s nadnárodními korporacemi v trestním řízení, zatímco pouze 14 respondentů uvedlo, že jsou dostatečně proškoleni pro procesně správné jednání s nadnárodními korporacemi v trestním řízení. Tedy z výše uvedených skutečností lze dojít k závěru, že úroveň proškolení celkového vzorku respondentů je na nedostatečné úrovni.

Graf č. 15 rozdělení útvarů podle úrovně znalostí jejich příslušníků nutných k interakci s nadnárodními korporacemi v trestním řízení

Nejlepší úroveň znalostí pro jednání s nadnárodními korporacemi mají příslušníci oddělení/odborů analytiky a kybernetické kriminality, kde pouze 4 respondenti uvedli, že pravděpodobně nemají dost informací k procesně využitelné interakci s nadnárodními korporacemi, zatímco 8 dotazovaných příslušníků uvedlo, že dostatek informací k tomuto procesu mají, a 5 respondentů si myslí, že jsou dostatečně informováni k danému tématu. Tento výsledek dle zkušeností autora práce, jak již bylo výše v podkapitole 4.2 uvedeno, vychází ze skutečnosti, že příslušníci zde zařazení musí často dožadovat informace od nadnárodních korporací za účelem zisku elektronických stop. Stejná premisa se též potvrdila i na druhé nejlépe informované kategorii oddělení/odborech hospodářské kriminality, kde je rovněž ve velkém množství řešena kyberkriminalita. Na těchto útvarech uvedl pouze 1 respondent, že nemá informace potřebné k procesně použitelné interakci s nadnárodními korporacemi. Bohužel i na těchto součástech uvedlo 14 respondentů, že jejich informovanost k danému tématu není pravděpodobně dostatečná. Pozitivním jevem je skutečnost, že 13 respondentů se domnívá, že k problematice procesně použitelné interakce s nadnárodními korporacemi má dostatek informací a 5 respondentů je přesvědčeno, že jejich informovanost k danému tématu je dostatečná. Podstatně horší situace je na oddělení/odborech obecné kriminality, kde sice jen 1 respondent uvedl, že nemá informace k procesně využitelné interakci s nadnárodními korporacemi, ale 17 respondentů uvedlo, že informací k dané problematice pravděpodobně nemá dostatek. Pouze 1 respondent oddělení/odboru obecné kriminality uvedl, že má dostatek informací k procesně využitelné interakci

s nadnárodními korporacemi, a 6 respondentů se domnívá, že dostatek informací k danému tématu nejspíše má. Nejhorších výsledků dosahují obvodní oddělení, na kterých se pouze 2 respondenti domnívají, že mají dostatek informací k procesně použitelné interakci s nadnárodními korporacemi. 7 příslušníků obvodních oddělení se domnívá, že jejich informovanost o dané problematice není dostačující, a 11 respondentů zařazených na obvodních odděleních uvedlo, že o této problematice není informováno. Tento výsledek rovněž potvrzuje premisu autora práce o tom, že nadnárodní korporace jsou zpravidla řešeny v komplexnější trestné činnosti a v pozdějších fázích trestné činnosti, ke kterým jsou příslušné součástí územních odborů či krajských ředitelství.

Hypotéza k výzkumné otázce č. 4 konstruovaná na základě odpovědí respondentů:

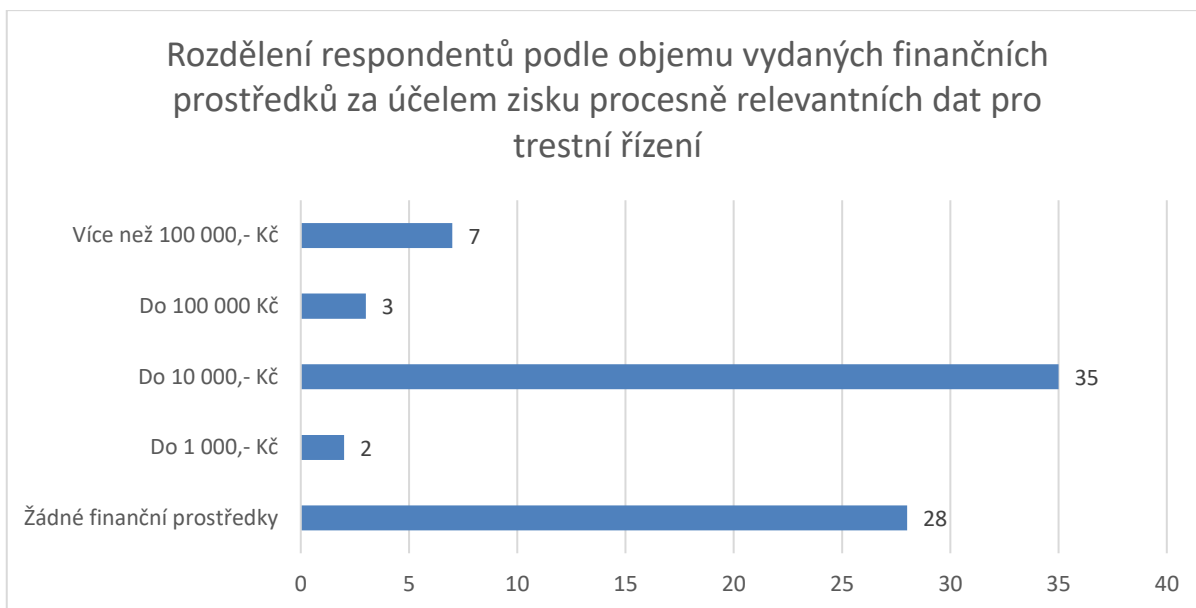
Proškolení zpracovatelů trestných činů o procesně použitelné interakci s nadnárodními korporacemi je dostatečné u více než 50 % příslušníků na odděleních/odborech analytiky a kybernetické kriminality a odděleních/odborech hospodářské kriminality, zatímco na odděleních/odborech obecné kriminality se úroveň proškolení pohybuje okolo 24 % a na obvodních odděleních je na pouhých 10 %.

5.6. Odpovědi respondentů k výzkumné otázce č. 5

Znění výzkumné otázky: Jak vysoké finanční náklady vznikají Policii ČR v souvislosti se získáním procesně relevantních dat od nadnárodních korporací?

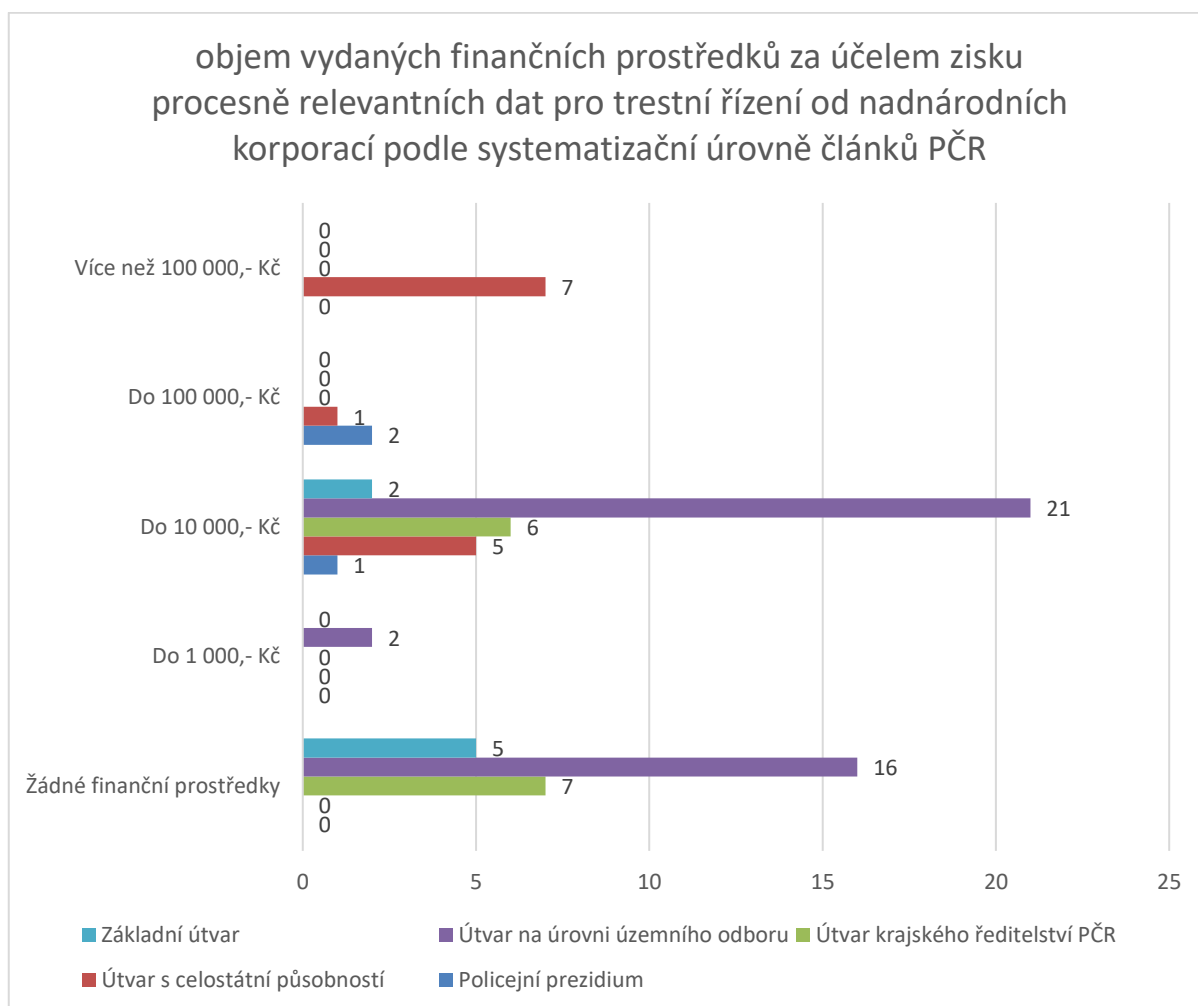
U této výzkumné otázky je třeba upozornit na to, že dle zkušeností autora mohou náklady spojené se získáním procesně relevantních informací od nadnárodních korporací s výjimkou tlumočného vykazovat zpravidla pouze útvary, které s nadnárodními korporacemi přímo sjednávají proces komunikace, tedy útvary s celostátní působností, které někdy musí uhradit náklady vzniklé nadnárodní korporaci požadovanou součinností, například na vytvoření výpisů logovacích údajů.

Graf č. 16 rozdělení respondentů podle objemu vydaných finančních prostředků za účelem zisku procesně relevantních dat pro trestní řízení

Z výše uvedeného grafu vyplývá, že nejvíce respondentů (35) vykazalo náklady v souvislosti s vyžadováním procesně relevantních dat pro trestní řízení od nadnárodních korporací. 28 respondentů uvedlo, že v souvislosti s nadnárodními korporacemi a jejich interakcí nevynaložili žádné finanční prostředky. Více než 100 000,- Kč vynaložilo 7 příslušníků v souvislosti s vyžadováním procesně relevantních dat pro trestní řízení od nadnárodních korporací. Náklady do 100 000,- Kč vykazali 3 příslušníci ve spojení s dožadováním procesně relevantních dat od nadnárodních korporací, zatímco nejméně respondentů (2) vynaložilo náklady do 1 000,- Kč v souvislosti s výše uvedenou činností.

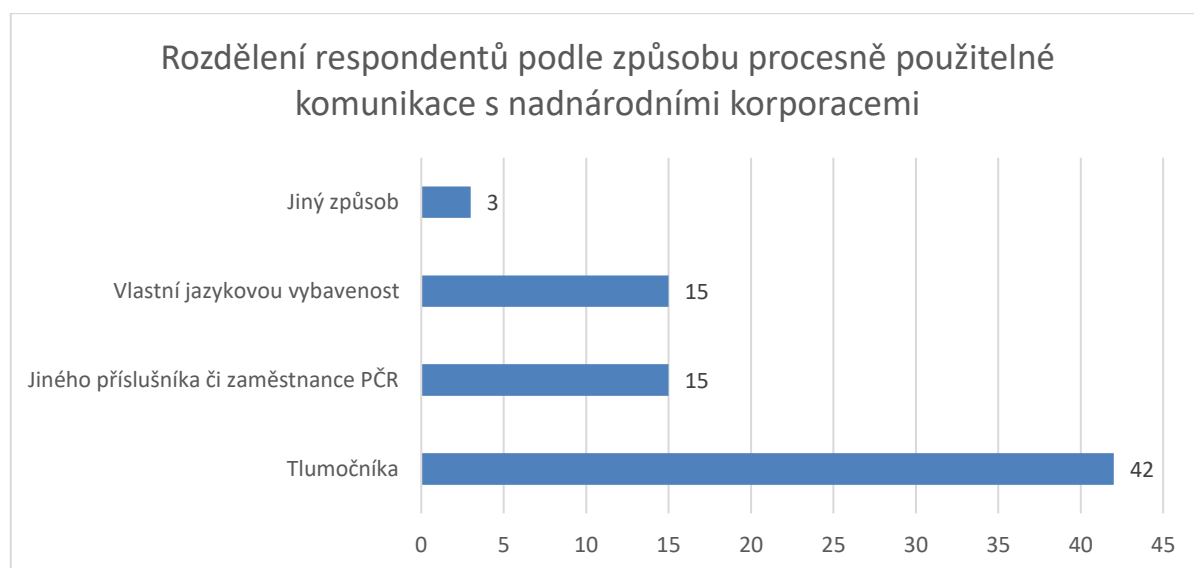
Graf č. 17 objem vydaných finančních prostředků za účelem zisku procesně relevantních dat pro trestní řízení od nadnárodních korporací podle systemizační úrovně článků Policie ČR

Na grafu č. 17 je pozorovatelný jev, že organizačně nejvýše zařazené útvary mají i nejvyšší náklady spojené s vyžadováním procesně relevantních informací od nadnárodních korporací. Tedy 7 respondentů z útvaru s celostátní působností uvedlo, že činnost dožadování procesně použitelných informací od nadnárodních korporací způsobila Policii ČR náklady vyšší než 100 000,- Kč, což je zejména způsobeno nutností proplatit nadnárodním korporacím náklady na výpisy logovacích údajů, kdy shodný jev je odvoditelný i u kategorie do 100 000,- Kč, kde je rovněž 1 respondent z útvaru s celostátní působností a další 2 respondenti jsou zde zařazeni na policejním prezidiu. Částku do 10 000,- Kč na operace spojené se získáním procesně relevantních informací pro trestní řízení od nadnárodních korporací vydalo nejvíce, a to 21 respondentů, z územních odborů, 6 respondentů

z útvarů krajských ředitelství, 5 příslušníků z útvarů s celostátní působností, 2 respondenti ze základních útvarů a 1 respondent z policejního prezidia. Jedná se tedy již o respondenty, kterým vznikají náklady v interakci s nadnárodními korporacemi zejména v tlumočnické činnosti. Pouze 2 respondenti územních odborů uvedli, že jim v souvislosti s výše uvedenou činností vznikají náklady do 1 000,- Kč, kdy se tedy bude jednat o méně rozsáhlé tlumočnické činnosti. 16 respondentů zařazených na územním odboru, 7 příslušníků krajských ředitelství a 5 policistů základních útvarů uvedlo, že jim při jednání s nadnárodními korporacemi za účelem zisku procesně relevantních informací nevznikají žádné náklady, tedy tito se buď nesetkali ani s potřebou užívání tlumočnické činnosti, nebo jim stačila vlastní jazyková vybavenost či využili jiného příslušníka/zaměstnance PČR.

Graf č. 18 rozdělení respondentů podle způsobu procesně použitelné komunikace s nadnárodními korporacemi

Největší vzorek respondentů (42) uvedl, že k procesně použitelné komunikaci využívá tlumočnicka. 15 respondentů uvedlo, že k procesně relevantní komunikaci s nadnárodními korporacemi využívá jiného příslušníka či zaměstnance ČR a stejný počet příslušníků uvedl, že využívá vlastní jazykové vybavenosti. Jiný blíže nespecifikovaný způsob procesní komunikace s nadnárodními korporacemi užívají 3 respondenti.

Hypotéza k výzkumné otázce č. 5 konstruovaná na základě odpovědí respondentů:

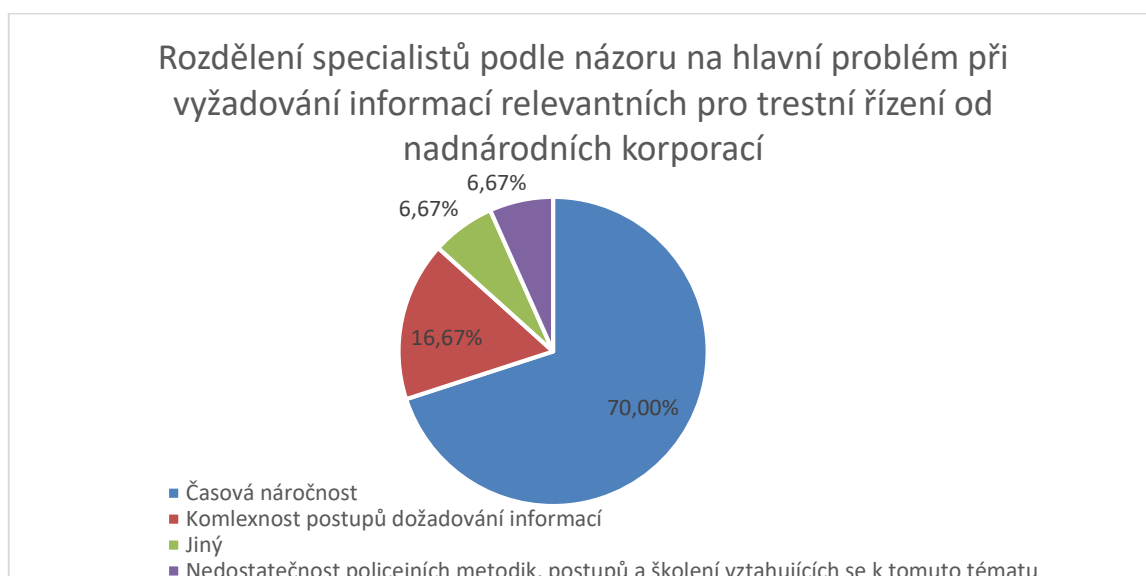
Pro Policii ČR vznikají nejčastěji náklady spojené s procesně použitelným získáváním dat od nadnárodních korporací ve formě tlumočnické činnosti, v 26, 3 % případů, kdy tyto jsou zaznamenány zejména na útvarech územních odborů a krajských ředitelství, avšak nejvyšší náklady, 100 000,- Kč a více, jsou registrovány zejména na útvarech s celostátní působností.

5.7. Odpovědi respondentů k výzkumné otázce č. 6

Znění výzkumné otázky: Jaká je hlavní překážka při objasňování kybernetické trestné činnosti, ve které poskytují nadnárodní korporace své služby pachatelům?

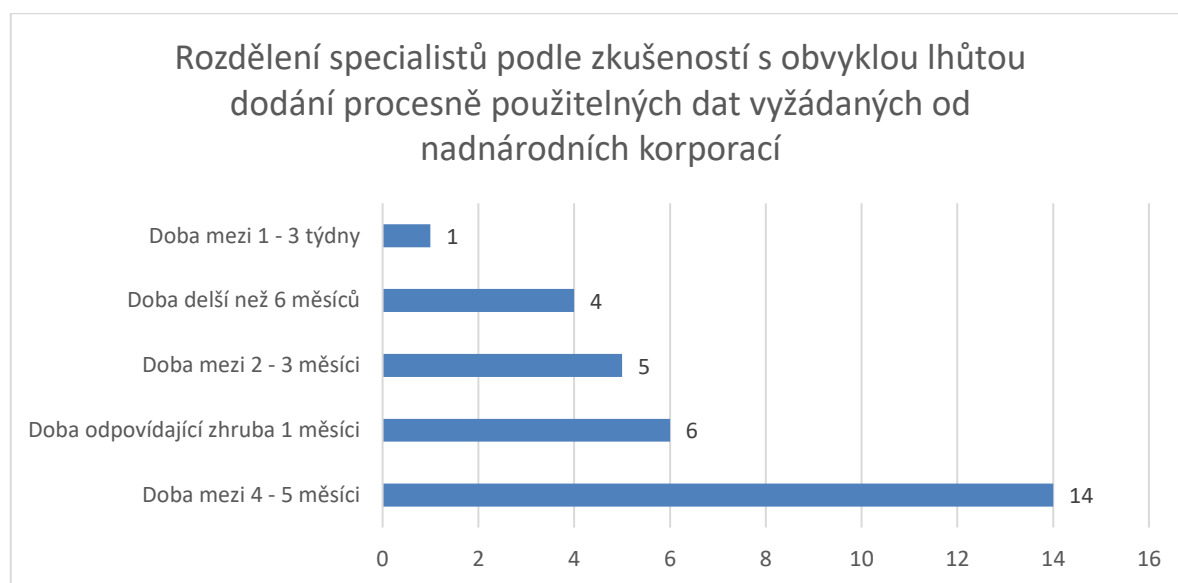
Tato výzkumná otázka se snaží ověřit, jaký problém nejvíce maří objasňování kybernetické trestné činnosti, a proto se zde pracuje pouze se vzorkem respondentů, kteří uvedli, že jejich specializací je kybernetická trestná činnost. Celkem se jedná o 30 respondentů, kdy toto číslo se liší od grafu uvedeného charakteristice výzkumného vzorku, kde je uvedeno o jednoho respondenta více, nicméně zřejmě se jedná o chybovost respondentů při vyplňování, jelikož u následujících otázek jeho odpověď není vyplněna.

Graf č. 19 rozdělení specialistů podle názoru na hlavní problém při vyžadování informací relevantních pro trestní řízení od nadnárodních korporací

Jak z grafu číslo 19 vyplývá, nejvíce specialistů na kyberkriminalitu (celkem 21) vnímá jako hlavní problém při dožadování procesně použitelných dat od nadnárodních korporací časovou náročnost získání těchto údajů, kdy z celkového vzorku oslovených specialistů na kyberkriminalitu tvoří tato kategorie 70 %. 16,67 % oslovených specialistů na kyberkriminalitu (5) se domnívá, že největším problémem dožadování informací od nadnárodních korporací je komplexnost postupů vyžadování dat. 2 specialisté na kyberkriminalitu (6,67 % z celkového vzorku oslovených specialistů) se domnívají, že nejzávažnějším problémem je nedostatečnost policejních metodik, postupů a školení vztahujících se k tomuto tématu, a stejný počet specialistů se domnívá, že problém je jiného blíže nespecifikovaného původu.

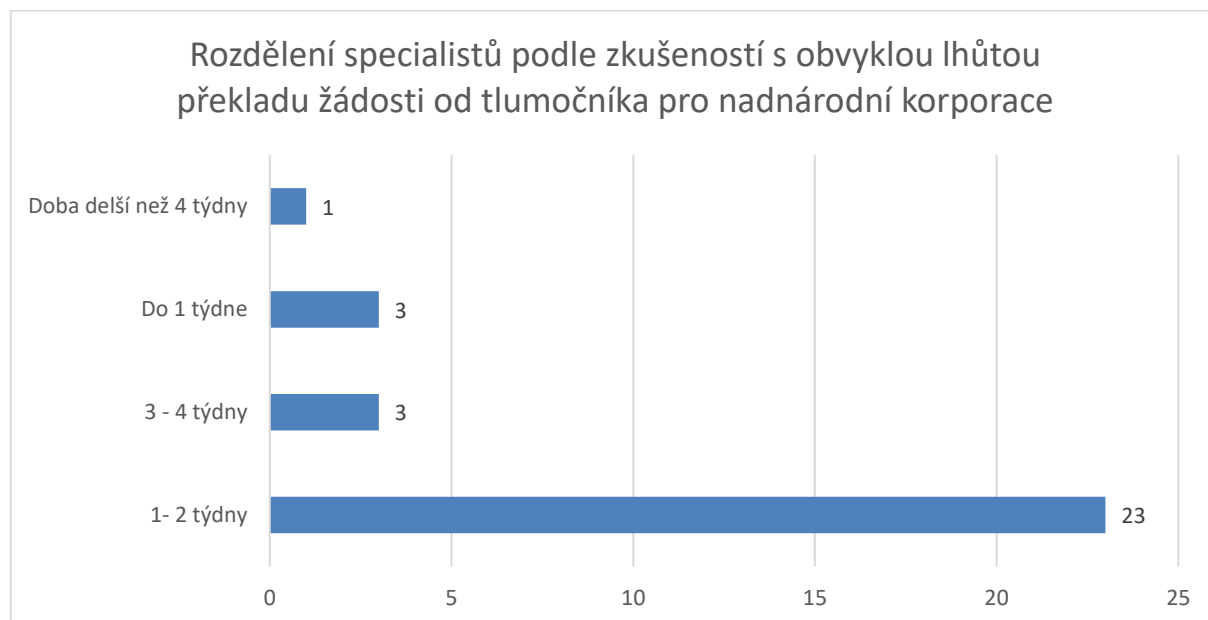
Graf č. 20 rozdělení specialistů podle zkušeností s obvyklou lhůtou dodání procesně použitelných dat vyžádaných od nadnárodních korporací

Největším vzorkem respondentů, 14 příslušníků, jsou podle výše uvedeného grafu specialisté, kteří obdrží procesně relevantní data od nadnárodních korporací v období od 4 – 5 měsíců, kdy tato skupina tvoří 46,7 % celkově oslovených specialistů na kyberkriminalitu. 6 oslovených specialistů (20 %) uvedlo, že informace od nadnárodních korporací, které by byly procesně použitelné, mají k dispozici zhruba v době odpovídající jednomu měsíci. 5 dotazovaných specialistů na kyberkriminalitu, tedy 16,7 %, uvedlo, že informace relevantní pro trestní řízení obvykle od nadnárodních korporací obdrží v období od 2 – 3 měsíců. 4 dotazovaní specialisté,

což představuje 13,3 %, uvedli, že procesně relevantní informace od nadnárodních korporací získají za období delší než 6 měsíců, zatímco pouze 1 specialista (3,3 %) uvedl, že procesně relevantní informace obvykle od nadnárodních korporací obdrží v období 1 – 3 týdnů. Ačkoliv jsou v těchto údajích patrné obrovské rozdíly zejména mezi první a druhou nejčetnější kategorií, tak tyto nejsou nečekané, neboť každá nadnárodní korporace spolupracuje s orgány Policie ČR s jinou intenzitou, kdy záleží na závažnosti trestné činnosti a též geografickému/politickému umístění pobočky, která je dožadována.

Graf č. 21 rozdělení specialistů podle zkušeností s obvyklou lhůtou překladu žádosti od tlumočnicka pro nadnárodní korporace

Největší kategorii tvoří 23 specialistů, kteří obdrží překlad své žádosti od tlumočnicka v období od 1 – 2 týdnů, tedy jedná se o 76,7 % z celkového množství oslovených specialistů na kyberkriminalitu. Tedy se zjevně jedná o standardní časový úsek, během kterého specialisté obdrží požadované překlady, kdy tento se dále odvíjí podle časového vytížení tlumočnicků a množství překládaného materiálu. 3 specialisté (10 %) uvedli, že k získání požadovaného překladu potřebují 3 – 4 týdny, a stejné množství dotazovaných specialistů uvedlo, že na získání překladu jim postačuje 1 týden. Pouze jeden specialista (3,33 %) uvedl, že na získání požadovaného překladu potřebuje lhůtu delší než 4 týdny.

Hypotéza k výzkumné otázce č. 6 konstruovaná na základě odpovědí respondentů:

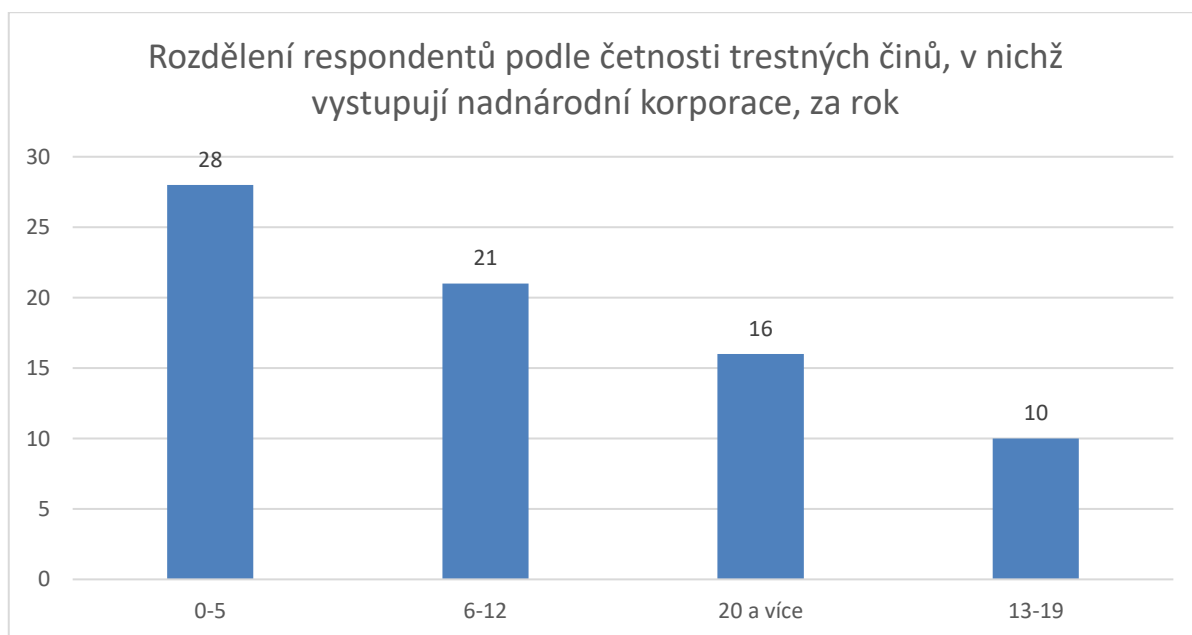
Jako hlavní překážku pro objasňování kybernetické trestné činnosti, ve které pachatelé využívají služeb nadnárodních korporací, vnímají specialisté časovou náročnost na získání procesně relevantních informací od nadnárodních korporací, 70 % z celkového vzorku specialistů. Obvyklá doba pro překlad žádosti od tlumočnicka trvá dle 76,7 % oslovených specialistů 1 – 2 týdny a po jejím odeslání získávají tito specialisté procesně relevantní informace od nadnárodních korporací v období 5 – 6 měsíců podle 46,7 % celkově dotázaných specialistů.

5.8. Odpovědi respondentů k výzkumné otázce č. 7

Znění výzkumné otázky: Jaké je množství trestných činů za období jednoho roku, v nichž vystupují nadnárodní korporace, a jaká je jejich objasněnost?

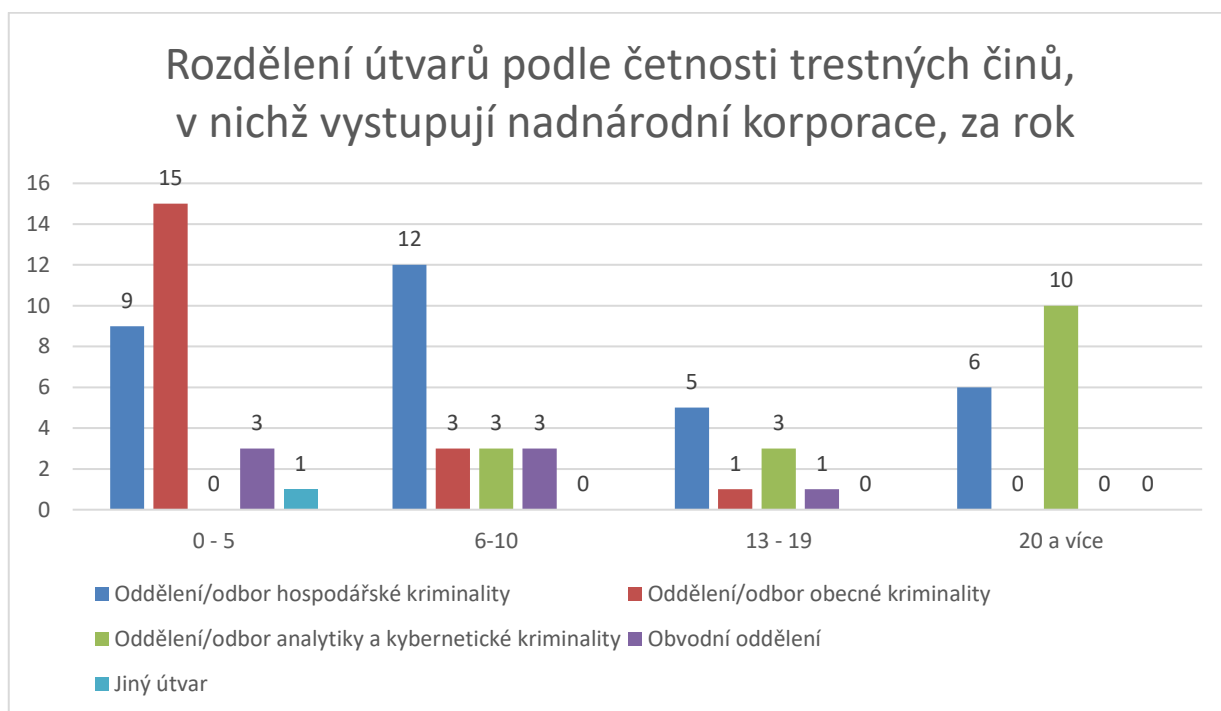
Tato výzkumná otázka pracuje opět se všemi respondenty, kteří mají zkušenosti s nadnárodními korporacemi v trestním řízení, tedy se 75, a snaží se alespoň částečně nahradit neexistenci policejních statistik, která by evidovala trestnou činnost, v níž jsou zapojeny nadnárodní korporace jako jeden ze subjektů trestního řízení.

Graf č. 22 rozdělení respondentů podle četnosti trestných činů, v nichž vystupují nadnárodní korporace, za rok

Graf číslo 22 poukazuje na skutečnost, že nejvíce respondentů (28), kteří již měli s nadnárodními korporacemi zkušenost v trestním řízení, řeší ročně 0 – 5 trestných činů, v nichž nadnárodní korporace vystupují. 21 příslušníků uvedlo, že ročně řeší 6 – 12 trestných činů, v nichž jsou subjekty trestního řízení nadnárodní korporace. 20 a více trestných činů, v nichž vystupují nadnárodní korporace, řeší 16 respondentů a nejméně respondentů (10) uvedlo, že ročně řeší 13 – 19 trestných činů s nadnárodními korporacemi. Je třeba též uvést, že respondenti měli podle dotazníku započítat trestné činy bez ohledu na to, zda jsou hlavním zpracovatelem spisu či nikoliv.

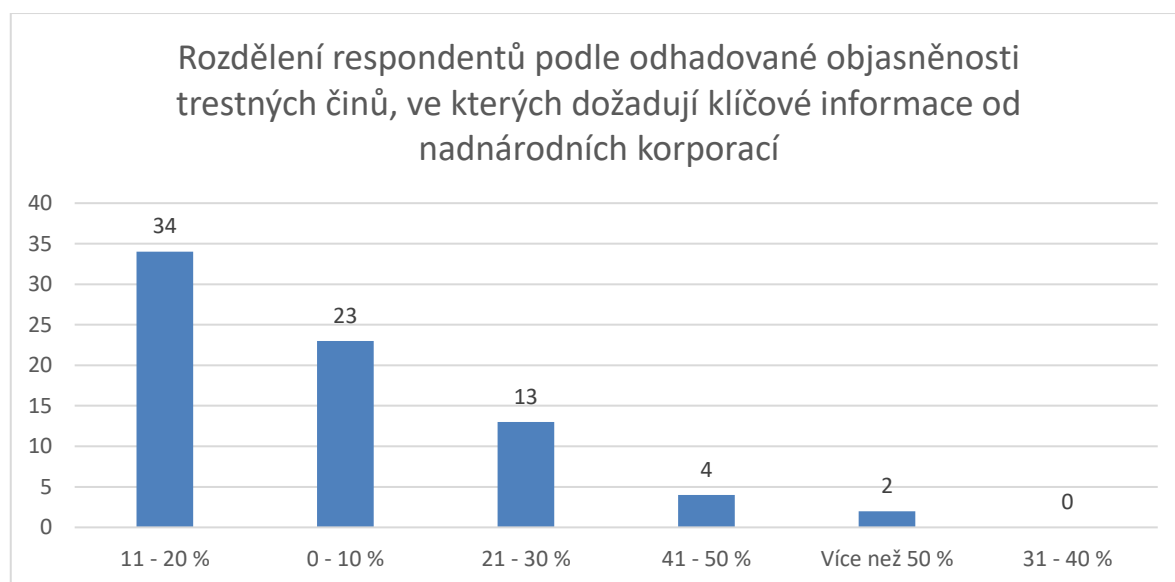
Graf č. 23 rozdělení útvarů podle četnosti trestných činů, v nichž vystupují nadnárodní korporace, za rok

Z výše uvedeného grafu vyplývá, že v kategorii 0 – 5 trestných činů za rok, v nichž vystupují nadnárodní korporace, jsou nejvíce zastoupena oddělení/odbory obecné kriminality v počtu 15 příslušníků, dále oddělení/odbory hospodářské kriminality v počtu 9 příslušníků, poté obvodní oddělení v počtu 3 respondentů a 1 respondent z jiného blíže nespecifikovaného útvaru. V kategorii 6 – 10 trestných činů za rok, v nichž vystupují nadnárodní korporace, jsou nejvíce zastoupena oddělení/odbory hospodářské kriminality v počtu 12 respondentů, oddělení/odbory

obecné kriminality v počtu 3 příslušníků, dále oddělení/odbory analytiky a kybernetické kriminality v počtu 3 respondentů a obvodní oddělení v počtu 3 respondentů. V kategorii 13 – 19 trestných činů za rok, v nichž vystupují nadnárodní korporace, jsou nejvíce zastoupena oddělení/odbory hospodářské kriminality v počtu 5 příslušníků, oddělení/odbory analytiky a kybernetické kriminality v počtu 3 respondentů, dále je v této kategorii 1 respondent oddělení/odboru obecné kriminality a 1 respondent obvodního oddělení. V kategorii, která vyobrazuje respondenty, kteří řeší 20 a více trestných činů za rok, v nichž vystupují nadnárodní korporace, jsou nejvíce zastoupena oddělení/odbory analytiky a kybernetické kriminality v počtu 10 příslušníků a oddělení/odbory hospodářské kriminality v počtu 6 příslušníků. Tedy z výše uvedeného grafu vyplývá, že nejvíce se s nadnárodními korporacemi setkávají zejména na odděleních/odborech analytiky a kybernetické kriminality a odděleních/odborech hospodářské kriminality, kdy tento výsledek potvrzuje skutečnost, že nadnárodní korporace nejčastěji vystupují v oblasti kyberkriminality.

Graf č. 24 rozdělení respondentů podle odhadované objasněnosti trestných činů, ve kterých dožadují klíčové informace od nadnárodních korporací

Na grafu číslo 24 odpovídalo 76 respondentů, kdy jeden respondent musel omylem vyplnit údaje vztahující se k této otázce i přes to, že s nadnárodními korporacemi neměl zkušenost. Graf vyobrazuje skutečnost, že nejvíce oslovených re-

spondentů, kteří mají zkušenosti s nadnárodními korporacemi (34) odhadují objasňenost trestných činů, v nichž dožadují klíčové informace od nadnárodních korporací, mezi 11 – 20 %, zatímco 23 respondentů uvedlo, že objasňenost trestných činů, v nichž dožadují klíčové informace od nadnárodních korporací, je ještě nižší, tedy 0 – 10 %. Sečtením těchto respondentů zjistíme, že 75 % z celkového vzorku oslovených respondentů, kteří mají zkušenost s nadnárodními korporacemi, se domnívá, že objasňenost takovýchto trestných činů nepřekračuje 20 %. 13 z oslovených příslušníků se domnívá, že objasňenost v trestných činech, v nichž dožadují klíčové informace od nadnárodních korporací, se pohybuje okolo 21 – 30 %, a 4 respondenti uvádějí, že tato objasňenost dosahuje 41 – 50 %. Pouze 2 respondenti, kteří mají zkušenost s vyžadováním klíčových informací od nadnárodních korporací, se domnívají, že objasňenost převyšuje 50 %.

Hypotéza k výzkumné otázce č. 7 konstruovaná na základě odpovědí respondentů:

Množství trestných činů, v nichž vystupují nadnárodní korporace, se u respondentů nejčastěji, v 37,3 % dotázaných, pohybuje okolo 0 – 5 trestných činů za rok, ale příslušníci útvarů/odborů analytiky a kybernetické kriminality se nejčastěji (podle 62, 5 % dotázaných) musí ročně zabývat více než 20 případy, v nichž vystupují nadnárodní korporace, a 75 % z celkového vzorku oslovených respondentů, kteří mají zkušenost s nadnárodními korporacemi, se domnívá, že objasňenost takovýchto trestných činů nepřesahuje 20 %.

5.9. Shrnutí a doporučení

Jak již vyplývá z hypotéz, které byly na závěr subkapitol výzkumu vytvořeny na základě nashromážděných odpovědí od respondentů, tak nadnárodní korporace jsou v současné době tématem, se kterým pracovalo v trestním řízení 75 % respondentů z celkového vzorku příslušníků, tedy lze tvrdit, že jejich vliv na trestní řízení je nezanedbatelný a v dnešní době informačních a komunikačních technologií a posilující globalizace lze předpokládat, že jejich vliv na trestní řízení bude neustále stoupat. Jak výzkum napověděl, tak tento vliv budou nadnárodní korpo-

race vykonávat zejména jako znalci či nositelé důkazů, a to zejména v oblasti kybernetické trestné činnosti. Tedy zde vystupují nadnárodní korporace, jako takzvaní lokální poskytovatelé internetových služeb viz podkapitola 4.2. S ohledem na rozšíření působnosti nadnárodních korporací v trestním řízení byla též výzkumem hledána úroveň proškolených příslušníků k této problematice. Tímto bylo zjištěno, že úroveň proškolení by mohla být dostatečná na odděleních/odborech analytiky a kybernetické kriminality a odděleních/odborech hospodářské kriminality, kde byl dle výzkumu proškolený každý druhý respondent. To autor práce vnímá jako pozitivní výsledek, neboť zejména tyto útvary bývají primárními zpracovateli spisových materiálů, v nichž vystupují nadnárodní korporace. Ostatní útvary bohužel vykazují nízkou úroveň těchto znalostí, což může značně komplikovat poskytování spoluprací pro primární útvary, případně to může zkreslovat skutečnosti při přijímání takovýchto trestních oznámení na základních útvarech, což ve svém důsledku vede ke ztrátě drahocenného času. Co se týče nákladů, tak dotazník poukázal na to, že většina respondentů využívá k procesně použitelné komunikaci s nadnárodními korporacemi tlumočnicka, jehož náklady se nejčastěji pohybují v rozsahu do 10 000,- Kč, zatímco celorepublikové útvary často s nadnárodními korporacemi pracují i v zájmu vyžádání logovacích dat, jejichž získání mnohdy přesahuje i 100 000,- Kč. Největším problémem při vyžadování informací relevantních pro trestní řízení od nadnárodních korporací spočívá dle naprosté většiny respondentů v časové náročnosti těchto úkonů, která je zpravidla mezi 4 – 5 měsíci, a k tomu bývá navýšena o 1 – 2 týdny, které potřebuje tlumočnick k přeložení žádosti pro nadnárodní korporaci či lokální orgán, který cestou mezinárodní justiční spolupráce požadované úkony s nadnárodní korporací provede. Jak již bylo uvedeno v podkapitole 4.2.2, tak se mnohdy údaje u nadnárodních korporací jako poskytovatelů lokálních internetových služeb mažou v souladu s nařízením GDPR do 1 roku a některé dokonce do 6 měsíců, tedy je jasně patrné, že policejní orgán může v obvyklých případech, jako jsou například podvody v kyberprostoru, provést maximálně 2 vyžádání informací, kdy po jejich vyřízení uplyne lhůta pro uchování dat pachatele či jeho zařízení u nadnárodních korporací. Toto je s ohledem na využívání virtuálních privátních sítí, které byly též popsány v podkapitole 4.2.2, naprosto nedostačující a jedná se tedy o hlavní důvod neobjasněnosti

těchto trestných činů v kyberprostoru. Na závěr se výzkum pokouší vymezit rozsah trestných spisů s nadnárodními korporacemi, které jsou ze strany policejních orgánů evidovány v období 1 roku, kdy největší podíl zde opět tvoří oddělení/odbory analytiky a kybernetické kriminality a oddělení/odbory hospodářské kriminality, kde pracovní náplň zpracovatelů, ve které působí, nadnárodní korporace dosahuje mnohdy 20 i více spisů za rok, ale objasněnost těchto spisů se pohybuje nejčastěji v rozmezí 11 – 20 %, což koresponduje s premisou nedostatečného času k vyžádání dat od nadnárodních korporací.

Jelikož výzkum potvrdil profesní zkušenosti autora s danou problematikou, které byly již zmíněné v závěru teoretické práce v podkapitole 4.2.3, tak se závěr praktické části od této teoretické kapitoly nebude příliš lišit. Jako možná řešení autor vnímá následující doporučení:

1. Prohloubit znalosti o nadnárodních korporacích i mimo primární útvary – tohoto by bylo možno dosáhnout prováděním pravidelného školení ze strany vytypovaných příslušníků z primárních útvarů, které se touto problematikou zabývají a sledují její vývoj, jako jsou příslušníci oddělení/odborů hospodářské kriminality, analytiky a kybernetické kriminality
2. Pečlivé posouzení závažnosti trestné činnosti a společenského zájmu na potrestání pachatele za jakoukoliv cenu – jedná se zejména o případy, kdy pachatelé svojí trestnou činností podvedou poškozeného třeba o 10 000,- Kč, ale zároveň vyžádání logovacích informací pachatele stojí policii 100 000,- Kč a více. Zde je jasný nepoměr a mnohdy si oběti za svoji viktimizaci mohou alespoň zčásti samy, takže by mělo být posouzeno, zda mají být vynaloženy takovéto náklady, které vznikají ve své podstatě celé společnosti ČR
3. Zavedení policejních orgánů s celosvětovou působností, které by měly svá pracoviště v každém státě a umožňovaly by zorganizování mezinárodních justičních spoluprací v daleko kratším čase, než jaký je dnes zapotřebí. Zároveň by tyto útvary měly mít přístupy do evidencí obyvatel daného státu a tímto by byly schopny provádět pro

policejní orgány po celém světě téměř okamžitá a nezbytná operativní šetření, která by následně urychlila též samotnou procesní stránku trestního řízení.

Závěr

Nadnárodní korporace jsou nedílnou součástí světové ekonomiky a svým kapitálem, který tvoří 2/3 finančních toků mezinárodního obchodu na celém světě, jsou schopny měnit životy lidské populace. Svůj vliv vykonávají na jednotlivá státní uskupení prostřednictvím bezkapitálových a kapitálových investic, kdy státy se snaží vytvořit adekvátní podmínky, které by přilákaly zahraniční investory a poskytl tak ve svém důsledku další příjem do státního rozpočtu. Tyto investice nadnárodních korporací s sebou přináší řadu pozitivních i negativních vlivů pro státní aparát a jeho občany. V ČR jsou vlivy nadnárodních korporací pozorovatelné po roce 1989, kdy byla tuzemská ekonomika poprvé otevřena mezinárodnímu obchodu a nabízela mnoho příležitostí pro zahraniční investory v souvislosti se zde probíhající privatizací.

Vlivy nadnárodních korporací na lidskou populaci se ještě více prohlubují tím, jak postupuje proces globalizace, který zakládá nové vztahy a závislosti mezi jednotlivými částmi světa. Tento proces je urychlován zejména pokrokem v dopravních procesech a též v rozvoji moderních technologií, jako jsou informační a komunikační technologie či celosvětová síť internet, která je v současné době natolik vyspělá a rozšířená, že tvoří paralelu ke skutečnému světu v podobě tzv. kyberprostoru. Kyberprostor umožňuje „nejen“ nadnárodním korporacím a jejímu managementu spravovat své jednotlivé afilace po celém světě, ale též otevírá i zahraniční trhy, kde jednotliví odběratelé a spotřebitelé hledají v kybersvětě požadované výrobky a služby, případně zde mohou nabízet potenciální dodavatelé své produkty a služby.

Diplomová práce je multidisciplinárního charakteru a jejím největším přínosem je představení vlivů ekonomické, kulturní a trestně právní povahy, které svojí činností nadnárodní korporace vykonávají na ČR. V ČR se mezi hlavní pozitivní ekonomické vlivy, které přináší nadnárodní korporace, řadí poskytování nových pracovních míst pro obyvatele ČR, ať již u samotných afilací nadnárodních korporací, či u jejich dodavatelů, kteří v souvislosti s navýšením poptávky od nadnárodních korporací navyšují své výrobní kapacity. Mezi další ekonomické vlivy, které mají pozitivní dopady na Českou republiku, je řazena kladná platební bilance a technolo-

gická inovace. Negativní dopady ekonomické povahy, které svojí činností vykonávají nadnárodní korporace na Českou republiku, jsou mnohdy přímo provázány s pozitivními vlivy, kdy se jedná o uvolnění nedostatečně kvalifikovaných lidských zdrojů, které jsou snadno nahrazeny ve své činnosti například robotickou technologií a do této kategorie spadá i odliv odborníků, kteří jsou často z České republiky přesunuti do mateřských zemí nadnárodních korporací, do míst, kde jsou jejich mateřské pobočky a vrcholový management. Mezi další identifikované negativní vlivy ekonomické povahy je řazena záporná platební bilance a vyšší konkurence pro tuzemské podniky. Kulturní vlivy práce definuje z opačného hlediska, tedy ze strany managementu nadnárodních korporací, a snaží se identifikovat jak tento management kulturu ČR posuzuje, kdy k tomuto účelu je prezentován Hofstedův model ukazatelů kultury.

Trestně právní vlivy, které svojí činností vykonávají nadnárodní korporace na Českou republiku, jsou rozděleny na trestné činy, které jsou páčány ze strany nadnárodních korporací, a trestné činy, k jejichž páčání pachatelé využívají služeb, které nadnárodní korporace nabízejí v kyberprostoru. Trestné činy, které nadnárodní korporace v ČR páchají, jsou rozčleněny do tříd podle chráněných objektů, a to na korupční trestné činy, trestné činy proti závazným pravidlům tržní ekonomiky, trestné činy spojené s daňovou soustavou ČR a trestné činy spojené s poškozováním životního prostředí, kdy každá z těchto kategorií obsahuje též mediálně známý případ, kdy se tohoto jednání v ČR dopustila nadnárodní korporace. Pod trestnými činy, k jejichž páčání využívají pachatelé služeb nadnárodních korporací v kyberprostoru, práce rozumí trestné činy, kde nadnárodní korporace vystupují jako lokální poskytovatelé internetu, správci emailových schránek, sociálních sítí, seznámk a podobně. V těchto jednáních vystupují nadnárodní korporace jako subjekty, které mají důležité informace k osobám, které zneužily jejich služeb k spáčení trestného činu. V této kategorii trestných činů jsou definovány dvě nejčastější skutkové podstaty, a to podvod a neoprávněný přístup k počítačovému systému či nosiči informací, kdy každá z těchto skutkových podstat je též demonstrována na skutečných příkladech z profesní praxe autora práce. Poté je podle názoru autora v práci definován hlavní problém při objasňování trestných činů v kyberprostoru, kdy je nutno pro řádné objasnění ze strany policejního orgánu vyžadovat informace od nadnárodních korporací, ale doba získání těchto

informací neúměrně zatěžuje trestní řízení a často maří objasňování trestných činů v kyberprostoru. Za účelem zlepšení bezpečnosti v kyberprostoru jsou poté navržena možná řešení spočívající ve zjednodušení legislativního procesu vedoucího k získání těchto informací a dále jsou definovány algoritmy, na jejichž základě jednají pachatelé typických podvodů, a tudíž tyto mohou sloužit jako prevence pro potencionální oběti.

Na výše uvedené navázal výzkum provedený u příslušníků Policie ČR. Tento výzkum se soustředil na vybrané otázky trestního řízení v ČR ve vztahu k nadnárodním korporacím. Výzkum byl proveden formou dotazníkového šetření a účastnilo se jej 100 respondentů. Vyhodnocením odpovědí respondentů bylo zjištěno, že nadnárodní korporace mají v současné době již velký vliv na průběh trestního řízení jako znalci a nositelé důkazů, zejména v oblasti kyberkriminality, kterou se zabývají policisté na útvarech/odborech hospodářské, analytické a kybernetické kriminality. Zároveň bylo zjištěno, že policisté, kteří jsou zařazeni mimo výše uvedené útvary, jsou zpravidla bez znalostí nezbytných ke komunikaci s nadnárodními korporacemi, což ve svém důsledku často vede ke zkrácení lhůty, po kterou je možné relevantní informace od nadnárodních korporací dožádat. Dotazníkové šetření dále poukázalo na skutečnost, že na útvarech s celostátní působností vznikají vysoké náklady, 100 000,- Kč a více, v souvislosti s vyžadováním informací od nadnárodních korporací, kdy tyto mohou být často neúměrně škodě způsobené pachatelem. Výzkumem byly též potvrzeny zkušenosti autora práce ohledně hlavního problému souvisejícího s vyžadováním informací od nadnárodních korporací v trestním řízení, kdy tímto problémem je časová náročnost získání informací, která ve svém důsledku maří objasnění trestných činů. Posledním bodem výzkumu je vymezení počtu trestných činů, v nichž vystupují nadnárodní korporace, za rok a jejich objasněnost u jednotlivých respondentů, neboť v průběhu zpracování práce bylo zjištěno, že Policie ČR takové statistiky neeviduje. Nejvíce dotazovaných uvedlo, že se setkává s 0 – 5 trestnými činy za rok a jejich objasněnost se pohybuje nejčastěji mezi 11 – 20 %. Na závěr výzkumné části jsou pak výsledky dotazníkového šetření porovnány se zkušenostmi autora, které byly definovány v teoretické části, a jsou navržena řešení vedoucí k odstranění zjištěných nedostatků. Policejní orgány a legislativní sbory se musí vyžadováním informací od nadnárod-

ních korporací intenzivně zabývat, neboť jejich vliv na trestní řízení se bude s rostoucím vlivem kybersvěta neustále zvětšovat a v budoucnu by takto vysoká neobjasněnost kybernetické trestné činnosti mohla vést k naprosté anarchii v kyberprostoru.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knihy

1. BLAŽEK, Ladislav a Alena ŠAFROVÁ DRÁŠILOVÁ. Nadnárodní společnosti v České republice: vývojové trendy, organizace a řízení, kultura a odpovědnost. V Praze: C.H. Beck, 2013. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-478-0.
2. BRŮŽEK, Antonín. Světová ekonomika na prahu 21. století: (vybrané problémy). Praha: Velryba, 2003. Podnikání a management. ISBN 80-85860-14-7.
3. CIHELKOVÁ, Eva. Aktuální otázky světové ekonomiky: proměny a governance. Praha: Professional Publishing, 2012. ISBN 978-80-7431-104-8.
4. EPPING, Randy Charles. Průvodce globální ekonomikou. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-825-2.
5. HILL, Charles W. L. International Business: Competing in the global marketplace. 2013. New York: McGraw-Hill/Irwin, 2013. ISBN 978-0-07-802924-0.
6. HOLMAN, Robert. Ekonomie. 4. aktualiz. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. ISBN 978-80-7179-891-0.
7. JENÍČEK, Vladimír. Globalizace světového hospodářství. Praha: C.H. Beck, 2002. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-787-1.
8. JUREČKA, Václav. Mikroekonomie. 3., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 2018. Expert (Grada). ISBN 978-80-271-0146-7.

9. KINCL, Jaromír, Michal SKŘEJPEK a Valentin URFUS. Římské právo. Dot. 2. dopl. a přeprac. vyd. (C.H. Beck dot. 1. vyd.). Praha: C.H. Beck, 1997. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-031-1.
10. KOLOUCH, Jan. CyberCrime. Praha: CZ.NIC, z.s.p.o., 2016. CZ.NIC. ISBN 9788088168157.
11. LAUDON, Kenneth C. a Carol Guercio TRAVER. E-commerce 2015: business. technology. society. 11. Anglie: Pearson Education Limited, 2015. ISBN 9781292076317.
12. MACHKOVÁ, Hana, Eva ČERNOHLÁVKOVÁ a Alexej SATO. Mezinárodní obchodní operace. 5. vyd. Praha: Grada, 2010. ISBN 9788024732374.
13. MARTINČÍK, David. Základy mikroekonomie. V Plzni: Západočeská univerzita, 2005. ISBN 80-7043-421-x.
14. MOLNÁR, Zdeněk. Pokročilé metody vědecké práce. [Zeleneč]: Profess Consulting, 2012. Věda pro praxi (Profess Consulting). ISBN 978-80-7259-064-3.
15. PAVELKA, Tomáš. Makroekonomie: Základní kurz. II. Slaný: Melandrium, 2007. ISBN 978-80-86175-52-2.
16. PICHANIČ, Mikuláš. Mezinárodní management a globalizace. Praha: C.H. Beck, 2004. C.H. Beck pro praxi. ISBN 80-7179-886-x.
17. REILLY, Ralph, Uma GUPTA a Andrew NYABOGA. An introduction to management information systems. 1. USA: KendallHunt, 2015. ISBN 978-1-4652-7982-8.

18. ROLNÝ, Ivo a Lubor LACINA. Globalizace, etika, ekonomika. Vyd. 3., rozš., (1. v nakl. Key Publishing). Ostrava: Key Publishing, 2008. Ekonomie (Key Publishing). ISBN 978-80-87071-62-5.
19. ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.
20. ŠTOURAČOVÁ, Judita. Proměny ekonomické diplomacie v ČR a ve světě. [Praha]: Professional Publishing, 2012. Diplomacie. ISBN 978-80-7431-081-2.
21. ŠTRACH, Pavel. Mezinárodní management. Praha: Grada, 2009. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-2987-9.
22. VARADZIN, František. Mezinárodní ekonomie: (teorie světového hospodářství). Praha: Professional Publishing, 2013. ISBN 978-80-7431-116-1.
23. ZADRAŽILOVÁ, Dana. Mezinárodní management. Vyd. 2. Praha: Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1243-3.

Internetové knihy

1. BRISCOE, Dennis, Randall SCHULER a Ibraiz TARIQUE. *International Human Resource Management: Policies and Practices for Multinational Enterprises* [online]. 2012. New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2012 [cit. 2021-11-28]. ISBN 978-0-415-88475-9
2. JIRÁSEK, Petr, Luděk NOVÁK a Josef POŽÁR. Výkladový slovník Kybernetické bezpečnosti, 3. aktualiz. vyd. Praha: AFCEA, 2015. ISBN 978-80-7251-436-6
3. Pan, Yigang, and K. Tse David. "The hierarchical model of market entry modes." *Journal of international business studies* 31.4 (2000): 535-554.

4. ZUPAN, Mark A. a Edgar K. BROWNING. *Microeconomic Theory & Applications*. 1999. USA: Addison-Wesley Educational Publishers, 1999. ISBN 0-321-00933-9.

Zákonná úprava

1. 40/2009 SB. Trestní zákoník. 8.1.2009. Praha: Parlament ČR, 2009.
2. 90/2012 SB. O obchodních společnostech a družstvech: zákon o obchodních korporacích. 25 ledna 2012. Praha: Beck, 2012.
3. 418/2011 SB. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. 27. října 2011. Praha: Parlament ČR, 2011.
4. NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU): o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů. In: . Štrasburk: EU, 2016, ročník 2016, 2016/679. Dostupné také z: <https://www.uoou.cz/uplne-zneni-gdpr/ds-6607/archiv=1&p1=3938>

Webové stránky a elektronické zdroje

1. 10 benefits of the Internet for the business. MIXVOIP [online]. Luxembourg: mixvoip.com, 2021 [cit. 2021-12-05]. Dostupné z: <https://www.mixvoip.com/10-benefits-of-the-internet-for-the-business>
2. BREJČÁK, Peter. Češi opět dominují žebříčku nejrychleji rostoucích firem střední Evropy. Premianty jsou DoDo, UlovDomov a Favi. CzechCrunch

[online]. 19. 11. 2020 [cit. 2022-01-06]. Dostupné z: <https://cc.cz/cesi-opet-dominuji-zebricku-nejrychleji-rostoucich-firem-stredni-evropy-premi-anty-jsou-dodo-ulovdomov-a-favi/>

3. BRYCHTOVÁ, Lucie. Teorie kulturních dimenzí podle Geerta Hofstedeho. De-sign Kisk [online]. Design Kisk, 2021, 09.05.2021 [cit. 2021-12-09]. Dostupné z: <https://medium.com/design-kisk/teorie-kulturn%C3%ADch-dimenz%C3%AD-podle-geerta-hofstedeho-e33e694beb81>
4. BUTLER, Sydney. What´s the Difference Between the Deep Web and the Dark Web. How-To Geek [online]. 2021, 02.12.2021 [cit. 2021-12-03]. Dostupné z: <https://www.howtogeek.com/760860/whats-the-difference-between-the-deep-web-and-the-dark-web/>
5. Byli jsme a budeme odpovědní 2020: Agrofert. Agrofert [online]. Pyšelská 2327/2 Chodov, 149 00 Praha 4: Agrofert, 2021, 2021 [cit. 2022-02-21]. Dostupné z: https://www.agrofert.cz/sites/default/files/prilohy/agrofert_byly-jsme-a-budeme-odpovedni-2020.pdf
6. ČESKÁ REPUBLIKA. Přímé zahraniční investice 2019: OBECNÝ METODICKÝ POPIS A KOMENTÁŘ K VÝVOJI PŘÍMÝCH ZAHRANIČNÍCH INVESTIC. In: . Praha: Česká národní Banka, 2020, ročník 2019. Dostupné také z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/statistika/platebni_bilance_stat/publikace_pb/pzi/PZI_2019_CZ.pdf
7. ELLISON, Larry. Quotes about Corporations. Quote Master [online]. Statista, 2021 [cit. 2022-03-06]. Dostupné z: <https://www.quotemaster.org/Corporations>
8. Exports of goods and services. World Bank: World Bank Group [online]. The World Bank Group, 2021, 24.11.2021 [cit. 2021-11-24]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.CD>

9. Google culture: Google's Vision and Mission. Google.com [online]. Google [cit. 2022-02-21]. Dostupné z: <https://docs.google.com/document/preview?hgd=1&id=1kRYwyq6ypHxvRWaNWHFro3U8MEtOmepgi3UGrTLy-Cis#heading=h.xgf3irwwqj0t>
10. Hofstede Insights: Consulting|Training|Certification|Tooling [online]. Hofstede In-sights, 2021 [cit. 2021-12-09]. Dostupné z: <https://www.hofstede-insights.com/country-comparison/czech-republic/>
11. HRABICA, Pavel. Kufřík nebo krabice od vína? Jak to u nás začalo s korupčními aférami: Svobodná a divoká 90. léta. Český rozhlas: Radiožurnál [online]. Praha: Radiožurnál, 2016, 17.07.2016 [cit. 2022-01-09]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/kufrik-nebo-krabice-od-vina-jak-u-nas-zacalo-s-korupcnimi-aferami-6233697>
12. KUČERA, Petr. Největší firmy v Česku podle tržeb i zaměstnanců: Projděte si děravý žebříček Czech Top 100. Aktuálně.cz [online]. Aktuálně.cz, 2018, 12. 6. 2018 [cit. 2022-02-20]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/czech-top-100-zebricek-nejvetsi-trzby-firmy/r~779160026e2811e896cd0cc47ab5f122/>
13. LINET [online]. LINET, 2021 [cit. 2022-01-11]. Dostupné z: <https://www.linnet.com/>
14. Negative Impact of the Internet on Business. Bizfluent [online]. 2017, 26.09.2017 [cit. 2021-12-04]. Dostupné z: <https://bizfluent.com/about-5109945-history-ebanking.html>
15. Nezaměstnanost - měsíční: 2021. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2021, 30.11.2021 [cit. 2021-12-20] Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/mesicni>

16. NJOGU, Tabitha. Difference Between Multinational and Transnational. Difference-between.net [online]. 2019, 27.08.2019 [cit. 2021-11-20]. Dostupné z: <http://www.differencebetween.net/business/difference-between-multinational-and-transnational/>
17. OECD (2021), Employment rate (indicator). doi: 10.1787/1de68a9b-en (Accessed on 18 December 2021)
18. Pandemie nejvíc dopadla na rodinné firmy.: Čelí horším následkům, než očekávaly. BusinessINFO.cz [online]. 2021, 31.08.2021 [cit. 2021-12-04]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/clanky/pandemie-nejvic-dopadla-na-rodinne-firmy-celi-horsim-nasledkum-nez-ocekavaly/>
19. Patentová statistika: Národní patentové přihlášky podané u ÚPV ČR. Český statistický úřad [online]. Český statistický úřad, 2021 [cit. 2021-12-20]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/patentova_statistika
20. PETTINGER, Tejvan. Slowbalisation – Is globalisation slowing down? Economics Help [online]. 2021, 09.09.2021 [cit. 2021-11-24]. Dostupné z: <https://www.economicshelp.org/blog/166776/economics/slowbalisation-is-globalisation-slowing-down/>
21. Platební bilance v Kč - čtvrtletní: ČTVRTLETNÍ PLATEBNÍ BILANCE 2021. Česká národní banka [online]. Česká národní banka, 2021, 14.12.2021 [cit. 2021-12-20]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/platebni_bilance_q/bop_q_czk.htm
22. PROCHÁZKOVÁ, Petra a Radek ŠTERBA. Za viníka kyanidů se nabízí 100 tisíc, starosta chce zrušit kanál do Bečvy Zdroj: https://www.idnes.cz/zlin/zpravy/becva-otrava-kyanidy-jednani-valasske-mezirici-starosta-strzinek-ministr-brabec.A201127_125929_zlin-zpravy_ras. IDNES.cz [online]. iDNES, 2020, 27.11.2020 [cit. 2022-01-12]. Dostupné z: <https://www.idnes.cz/zlin/zpravy/becva-otrava-kyanidy-jednani-valasske->

mezirici-starosta-strzinek-ministr-brabec.A201127_125929_zlin-
zpravy_ras

23. Procter & Gamble [online]. [cit. 2021-11-20]. Dostupné z:
<https://pg.jobs.cz/>
24. Roche Česká republika [online]. 2021 [cit. 2021-11-20]. Dostupné z:
<https://www.roche.cz/>
25. SEGAL, Troy. Greenfield vs. Brownfield Investments: What's the Difference? Investopedia [online]. 2021, 26.07.2021 [cit. 2021-11-28]. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/ask/answers/043015/what-difference-between-green-field-and-brown-field-investment.asp>
26. SZMIGIERA, M. Biggest companies in the world by market capitalization 2021. Statista [online]. Statista, 2021, 10.09.2021 [cit. 2022-03-06]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/263264/top-companies-in-the-world-by-market-capitalization/>
27. THEMES, Mip. Fúze, akvizice a převzetí: Fúze, akvizice a převzetí. Eakcie.cz [online]. Praha, 2021, 2014 [cit. 2021-11-28]. Dostupné z:
<http://www.eakcie.cz/fuze-akvizice-a-prevzeti/>
28. TOŽIČKA, Tomáš. Daňové úniky v České republice a ve světě. Deník Referendum [online]. Deník Referendum, 2012, 17.08.2012 [cit. 2022-01-11]. Dostupné z: <https://denikreferendum.cz/clanek/13763-danove-uniky-v-ceske-republice-a-ve-svete>
29. Tvorba a užití HDP - 3. čtvrtletí 2021: Výkon ekonomiky vzrostl mezičtvrtletně o 1,5 %. Český statistický úřad [online]. ČSÚ, 2021, 30.11.2021 [cit. 2021-12-18]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/tvorba-a-uziti-hdp-3-ctvrtleti-2021>

30. UNCTADSTAT: United Nations Conference on Trade and Development [online]. 2020 [cit. 2021-12-02]. Dostupné z: <https://unctad-stat.unctad.org/CountryProfile/GeneralProfile/en-GB/203/index.html>
31. Unilever: Naše značky [online]. 2021 [cit. 2021-11-20]. Dostupné z: <https://unilever.jobs.cz/o-nas/nase-znacky/>
32. Vodafone Mission Statement: Google's Vision and Mission. Mission-statement.com [online]. mission-statement [cit. 2022-02-21]. Dostupné z: <https://mission-statement.com/vodafone/>
33. World Competitiveness Ranking: World Competitiveness Ranking 2021 Results. IMD: IMD WORLD COMPETITIVENESS CENTER [online]. červen 2021 [cit. 2022-01-06]. Dostupné z: <https://www.imd.org/centers/world-competitiveness-center/rankings/world-competitiveness/>
34. World Investment Report 2021: INVESTING IN SUSTAINABLE RECOVERY [on-line]. 2021. Geneva: United Nations, 2021 [cit. 2021-12-18]. ISSN 2225-1677. Dostupné z: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2021_en.pdf

Seznam grafů

Graf č. 1 rozdělení respondentů podle pohlaví.....	75
Graf č. 2 rozdělení respondentů podle věku	75
Graf č. 3 rozdělení respondentů podle úrovně dosaženého vzdělání	76
Graf č. 4 rozdělení respondentů podle doby trvání služebního poměru	77
Graf č. 5 rozdělení respondentů podle systemizační úrovně článku, na němž vykonávají službu	77
Graf č. 6 rozdělení respondentů podle útvaru, na němž vykonávají svoji služební činnost.....	78
Graf č. 7 rozdělení respondentů podle služební specializace	78

Graf č. 8 rozdělení respondentů podle zkušeností s nadnárodními korporacemi v trestním řízení	79
Graf č. 9 rozdělení respondentů systematizační úrovně dle zkušeností v trestním řízení s nadnárodními korporacemi.....	80
Graf č. 10 rozdělení respondentů podle typu útvaru s ohledem na zkušenosti s nadnárodními korporacemi v trestním řízení	82
Graf č. 11 rozdělení nadnárodních korporací podle statusu v trestním řízení	84
Graf č. 12 rozdělení nadnárodních korporací jako účastníků trestního řízení podle druhu trestné činnosti	85
Graf č. 13 rozdělení nadnárodních korporací podle statusu v kybernetické trestné činnosti.....	86
Graf č. 14 rozdělení respondentů podle úrovně znalostí nutných k interakci s nadnárodními korporacemi v trestním řízení	87
Graf č. 15 rozdělení útvarů podle úrovně znalostí jejich příslušníků nutných k interakci s nadnárodními korporacemi v trestním řízení	87
Graf č. 16 rozdělení respondentů podle objemu vydaných finančních prostředků za účelem zisku procesně relevantních dat pro trestní řízení.....	89
Graf č. 17 objem vydaných finančních prostředků za účelem zisku procesně relevantních dat pro trestní řízení od nadnárodních korporací podle systematizační úrovně článků PČR.....	91
Graf č. 18 rozdělení respondentů podle způsobu procesně použitelné komunikace s nadnárodními korporacemi.....	92
Graf č. 19 rozdělení specialistů podle názoru na hlavní problém při vyžadování informací relevantních pro trestní řízení od nadnárodní korporací	93
Graf č. 20 rozdělení specialistů podle zkušeností s obvyklou lhůtou dodání procesně použitelných dat vyžádaných od nadnárodních korporací	94
Graf č. 21 rozdělení specialistů podle zkušeností s obvyklou lhůtou překladu žádosti od tlumočnicka pro nadnárodní korporace	95

Graf č. 22 rozdělení respondentů podle četnosti trestných činů, v nichž vystupují nadnárodní korporace, za rok	96
Graf č. 23 rozdělení útvarů podle četnosti trestných činů, v nichž vystupují nadnárodní korporace, za rok	97
Graf č. 24 rozdělení respondentů podle odhadované objasněnosti trestných činů, ve kterých dožadují klíčové informace od nadnárodních korporací.....	98

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 – Dotazník - Vybrané otázky trestního řízení v ČR ve vztahu k nadnárodním korporacím